

Revista d'ensenyament de les Illes

PISSARRA

5 €

octubre - novembre - desembre 2005

núm. 121

Sindicat de treballadores i treballadors de l'Ensenyament - Intersindical de les Illes Balears STEI-i

MIQUEL COSTA I LLOBERA

FORACIANES

Miquel Costa i Llobera (Palma, 1854 - Palma de Mallorca, 1922)
Poeta, traductor, orador i prosista
En el 100 aniversari del seu naixement

M. COSTA I LLOBERA

TRADICIONS I FANTASIES

Men con estima se arbor! Més val des foliars,
més poderós que el raïo, més verd que el llamp,
catalpa de nos fills, l'eterna primavera,
l'haia amb les ventades que atapan la ploma
que enlacen la terra.

No quita per sos fills la flor enamorada;
no va la fontanella ses ombres a besar;
mes Déu veu d'arriba sa festa consagrada
i li dona per terra l'aleugreia nomada,
per font de immensa mar...

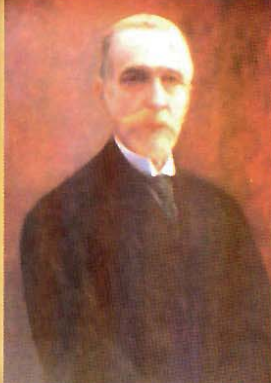

"El pi de Focmestor" 1875

Miquel Costa i Llobera

Joan Alcover

JOAN ALCOVER

CAP AL TARD

poemes
BIBLICS

Joan Alcover

COMPANYIA

Xesc Forteza

Presenta

Es Marquès de sa Rabassa

La Comèdia de "Sa Rabassa"
i els tres originals de:
PERE CAPELLÀ
("MÓNIC REVELU")

CON CURTES
DE
PÈRE CAPELLÀ
I
XESC FORTEZA

EL REI PEPET

EXTRAORDINÀRIA FUNCIÓ
A REEFÍGID FAMILIA CAPELLÀ

CAPELLÀ CLÀSSICA

Ballet de NADINE LANG

Pere Capellà

Política educativa

Pons i Pons, Damià
L'Educació. El repte de la complexitat.
2004, 129 p., 17 euros.

Cruz, José ignacio (Coord.)
Política educativa. Miradas diversas.
2005, 199 p., 10 €

Motivació

Urcola, Juan Luis
La motivación empieza en uno mismo. Aspectos básicos para motivar a los demás y motivarse a sí mismo.
2005, 191 p., 9,50 €

González Fernández, Antonio
Motivación académica. Teoría, aplicación y evaluación.
2005, 308 p., 20,80 €

Didàctica- Pràctica educativa

Badia, Antoni i altres.
Aprender autónomamente. Estrategias didácticas.
2005, 111 p., 10 €

Imbernon, Francesc (Coord.)
Vivències de mestres. Compartir des de la pràctica educativa.
2005, 141 p., 12 €

Román Pérez, Martiniano i Díez López, Eloísa.
Diseños curriculares de aula en el marco de la sociedad del conocimiento.
2005, 480 p., 20,80 €

Avaluació

Cano, Elena.
Cómo mejorar las competencias de los docentes. Guía para la autoevaluación y el desarrollo de las competencias del profesorado.
2005, 213 p., 15,75 €

Educació Especial

Grau Rubio, Claudia
(Coord.)
Educación especial: orientaciones prácticas.
2005, 234 p., 17,50 €

García Fernández, José Manuel
Pérez Cobacho, Juan
Berruero Adelantado, Pedro Pablo.
Discapacidad intelectual. Desarrollo, comunicación e intervención.
2005, 511 p., 38,40 €

Multiculturalitat

Marchena Gómez, Rosa.
Mejorar el ambiente en las clases de secundaria. Un enfoque práctico para responder a la diversidad desde el aula.
2005, 215 p., 17 €

Lasabagaster, David i Sierra, Juan Manuel (Coords.)
Multilingüismo y multiculturalismo en la escuela.
2005, 142 p., 14,56 €

Bueno Abad, José R. i Belda Ibáñez, José F. (Dirs.)
Familias inmigrantes en la escuela. Discursos de los agentes educativos.
2005, 238 p., 15 €

Fernández García, Tomás i Molina, José G. (Coords.)
Multiculturalidad y educación. Teorías, ámbitos, prácticas.
2005, 352 p., 19 €

Mari Ytarte, Rosa María.
Diversidad, identidades y ciudadanía: la educación social como cultura ciudadana.
2005, 96 p., 9 €

Embata

Llibres

PEDAGOGIA - PSICOLOGIA - CIÈNCIES SOCIALS

Editorial

La LOE, un projecte de Llei decebedor	5
Proemi	
Tres puntals de la literatura catalana	6
Joan Alcover i Maspons: el poeta humà colpit per la dissort	7
Maria Antònia Perelló Femenia	
Joan Alcover, contemplatiu: l'ambigüitat com a poètica	11
Margalida Pons	
Joan Alcover, una proposta didàctica per a batxillerat	15
Llorenç Roig	
Costa i Llobera, "als Pirineus Catalans". Per a una interpretació pedagògica del paisatge	19
Bernat Cifre	
Proposta didàctica sobre un poema de Costa i Llobera	21
Ramon Díaz	
La poesia de Costa i Alcover a l'educació primària. Proposta d'activitats	24
Josep L. Bonnín	
Una experiència amb Costa i Llobera a l'ESO	27
Josep Antoni Calvo i Femenies	
¿Pot interessar Costa i Llobera a l'alumnat del segle XXI?	28
Joan Bover	
De la poesia al teatre	31
Magdalena Serra Capó	
Pere Capellà Roca: La lluita incansable per la llibertat	34
Pere Fullana	
La vocació pedagògica de Pere Capellà	37
Llorenç Capellà	
El magisteri de Pere Capellà	39
Antoni Artigues	
Pere Capellà, dramaturg: Pedagogia a través del teatre	41
Maria Magdalena Alomar Vanrell	
El treball de l'escola Pare Bartomeu Pou d'Algaida sobre Pere Capellà	46
Joan Monserrat	
Fomentar l'autoestima de l'alumnat a través del joc dramàtic El delit de viure essent educador, essent educat	47
Antònia Lladonet Riera	
Afectivitat i ensenyament de llengües estrangeres (LLE)	49
Mònica Marcos-Llinàs	
Una experiència de treball davant la conducta antisocial a l'escola	52
Antònia Tur, Miquel Àngel Mas i Maria Orpí	
A propòsit del silenci sobre l'Informe Pisa 2003 (i 2) 10 idees pràctiques per una educació amb sentit	55
Joan Buades	
Els objectius del mil·lenni	59
Catalina Thomàs Galmés Vellibre	
La salut del professorat	62
Rita Fraga	
Llibres	66

PISSARRA

Revista periòdica d'informació de
l'ensenyament de les Illes Balears.

EDITA:

Sindicat de treballadors i treballadores
de l'Ensenyament · Intersindical
de les Illes Balears

Carrer Jaume Ferran, 58
07004 Palma
Telf. 971 90 16 00
Fax. 971 90 35 35
Pàg. WEB: www.stei-i.org
E-Mail:
mallorca@stei-i.org
llevant@stei-i.org
menorca@stei-i.org
eivissa@stei-i.org

CONSELL DE DIRECCIÓ**I REDACCIÓ:**

Biel Caldentey
Tomàs Martínez
Mariví Mengual
Pere Polo
Neus Santaner
Margalida Sarris
Sebastià Serra

COORDINACIÓ:

Joan LLadonet

S'agraeix la col·laboració de les autores i
dels autors dels articles.

MAQUETACIÓ, COMPOSICIÓ**I IMPRESSIÓ:**

Escola de Formació en
Mitjans Didàctics.
C/ Marià Canals, 13
07005 Palma
Tel. 971 91 00 60

PUBLICITAT:

Jaume Ferran, 58
07004 Palma
Tel. 971 90 16 00

FOTOS:

Josep Antoni Calvo
Llorenç Capellà
CP Rafal Vell
www.afalgaida.org
Antònia Lladonet
Pere Polo
Internet

Els articles publicats en aquesta
revista expressen
únicament l'opinió de les seves
autores i dels seus autors.

Dip. Legal: PM 533/79
ISSN: 1133-052X

POC ÉS MOLT
Ajuda a Guatemala

STEI-i
INTERSINDICAL

DEPARTAMENT D'EDUCACIÓ
GOVERN DE CATALUNYA

L'STEI-i conjuntament a la ONG Ensenyants Solidaris, han posat en marxa una campanya per recollir doblers pels desastres causats per l'huracà STAN a Guatemala a finals del mes de Setembre.

El treball de cooperació i educació realitzat durant els darrers onze anys a Guatemala s'ha vist molt afectat; per això i pel compromís amb les comunitats desarrelades de l'àrea del Departament de Suchitepéquez intentem donar suport a l'emergència.

“UN POC ES MOLT”.

Per favor, organitzau qualche activitat al vostre centre educatiu i/o de treball per ajudar-los.

Ingressar les vostres aportacions personals i de centres indicant:

“Per emergència a Guatemala”

2056-0004-44-4112012591

de Colonya Caixa de Pollença.

SI VOLEU PUBLICAR ARTICLES A PISSARRA

Els treballs es poden referir a qualsevol tema que tracti sobre educació i/o ensenyament. És preferible que siguin experiències que es duiguin a terme o s'hi hagin duit i que es cregui convenient divulgar-les, perquè d'altres docents les puguin posar en pràctica. Poden ser de qualsevol nivell educatiu, des de l'Educació infantil fins a la universitària. Poden tractar temes globalitzats o tractament de qualsevol àrea d'ensenyament.

Els articles han de ser inèdits. La seva extensió ha de ser d'uns tres folis i 12 pt de lletra. S'han de lliurar en paper i disquet o es poden enviar a través de correu electrònic a l'adreça:

mallorca@stei-i.org

i s'ha d'indicar que és per a la revista Pissarra. És convenient adjuntar fotografies i/o il·lustracions per fer més comprensible el text.

Cal explicar l'objectiu o la finalitat del treball en unes 5-6 línies que serviran per encapçalar l'article.

Si s'ha de posar alguna cita bibliogràfica es farà de la manera següent:

- LLINATGE/S, Nom (any de publicació): Títol del llibre en cursiva. Ciutat d'edició: Editorial (col·lecció, si en té).

L'autor/a ha d'adjuntar les dades següents: adreça particular i del centre de treball, telèfons de contacte professional i personal. En el cas de treballs col·lectius, s'han de posar les dades de tots els/les autors/es.

La redacció i la coordinació de la revista determinaran la conveniència o no de la seva publicació. S'informarà l'autor o l'autora que s'ha acceptat el seu treball i la possible data de la seva publicació o se suggeriran els canvis que s'estimin pertinents. Si un article queda acceptat per la redacció, s'ha de retirar d'altres publicacions on s'hagués enviat, si s'havia fet. També s'informarà dels motius de la no publicació de qualsevol article.

Informàtica

Ciutat

Servei Tècnic
Venda d'Ordinadors
Servei a domicili

iciutat@arrakis.es

TEL: 971 289 898

FAX: 971 451 694

**C./ De la Balanguera, 10 baixos
07011 Palma de Mallorca**

editorial

La LOE, un projecte de Llei decebedor

L'any 1993, s'invertia en educació a l'Estat espanyol el 4,9% del PIB; l'any 2004, després de vuit anys de govern del PP, s'hi invertia el 4,4%, i en cas d'aplicar-se íntegra la Memòria Econòmica que acompanya la LOE, l'increment suposarà poc més del 0,2%, per la qual cosa podem dir que el percentatge d'inversió serà menor que el 1993 i molt menor que la mitjana europea amb què constantment es comparen els resultats del nostre sistema educatiu.

Tenint presents aquestes dades, i el que havia estat dient el PSOE en els seus anys d'oposició al PP, qualificam de "decebedor" el Projecte de Llei que ha presentat el Govern després de diversos mesos d'escàs debat sobre la seva proposta de reforma.

Ens ha decebut perquè esperàvem un suport clar a l'escola pública, a l'ensenyament públic i al professorat de l'escola pública i privada per part del govern del PSOE, tal com els seus dirigents havien expressat en les seves crítiques a la política educativa del PP i en el seu programa electoral.

Des que es va anunciar aquesta nova Llei, l'STEI-i ha estat defensant la necessitat que la seva aprovació possibilités un compromís social per l'escola pública; amb aquesta orientació hem defensat la necessitat d'un gran pacte educatiu. No obstant això, algunes organitzacions parlen d'una classe de pacte ben diferent, ho plantegen com un acord entre les xarxes pública i privada. Els que defensen a ultrança aquest tipus de pacte escolar enganyen quan oculten la realitat. Ningú no posa en dubte l'estructura del sistema educatiu; ningú no parla de pactar el que ha canviat constantment, el currículum, que és sobre el que hauria d'aconseguir-se un consens bàsic, perquè això és el que realment desconfia al professorat i dificulta la nostra tasca.

I volen pactar oblidant que les ideologies continuen existint; la dreta vol una educació elitista, segregadora i privatitzada (recordem la LOCE) i les organitzacions progressistes propugnam un sistema educatiu públic, de qualitat per a tot l'alumnat, integrador, compensador de desigualtats, que prepari per a la vida, arrelat en el seu entorn i respectuós amb la realitat nacional i lingüística de l'Estat espanyol. És possible casar aquests plantejaments...? Per a l'STEI-i la contestació és afirmativa, sempre que es faci sobre la base de la potenciació de l'escola pública, amb les característiques abans assenyalades.

Davant la tramitació parlamentària del projecte de la LOE presentarem al Govern i als grups parlamentaris un conjunt de propostes, que es poden sintetitzar en tres grans grups:

1r. Compromís social per l'escola pública. Proposam que a la Llei es contempli un clar suport i potenciació del sistema

públic d'ensenyament; l'educació pública ha de ser una prioritat per a totes les administracions educatives. Això ha de reflectir-se en una Llei de Finançament que concreti una inversió en educació del 7% del PIB. L'ensenyament públic ha de ser l'eix vertebrador del sistema. Reivindicam la gestió democràtica dels centres públics, i el dret dels consells escolars dels centres a triar els seus equips directius.

2n. Compromís social per una educació de qualitat per a tot l'alumnat. Plantejam una dràstica reducció del nombre d'alumnes per aula com a forma d'elevat la qualitat del sistema i fer-lo més atractiu en tots els nivells educatius. Plantejam la urgent necessitat que es completin les plantilles actuals dels centres amb nous professionals per contribuir a la millora del sistema i que la diversitat de l'alumnat demanda. Serveis de detecció, prevenció i recuperació de les dificultats en l'aprenentatge des de l'educació infantil i amb actuacions decidides en l'educació primària, com a manera d'evitar que els problemes esclatin a l'educació secundària i siguin irresolubles. És necessari un equilibri de les matèries i assignatures perquè la formació sigui completa i integral. Rebutjam la "reconversió" que es planteja en determinades assignatures.

3r. Compromís social amb el professorat com a element fonamental en el procés educatiu. Hem proposat que tot el professorat pertanyi al mateix cos docent i que es permeti la seva mobilitat vertical i horitzontal; que es millorin les seves condicions de treball, i que es reconeixin les malalties professionals. Plantejam que tot el professorat sigui considerat tutor i la disminució del nombre d'alumnes a la tutoria; la reducció de l'horari lectiu des dels 55 anys, sense disminució salarial; el dret a la jubilació voluntària als 60 anys; l'estabilitat en les plantilles; el dret a participar en la gestió del centre i l'increment de les retribucions. Proposam un accés diferenciat per a tot el professorat que porti tres o més anys prestant serveis com a interí en l'ensenyament públic, com a única forma de solucionar el problema d'aquest ampli col·lectiu.

Ara és el moment en què el professorat i totes les persones i organitzacions que es diuen defensores de l'escola pública hem de mobilitzar-nos, perquè encara que aquesta Llei la presenti un govern del PSOE i tenguem el rebuig de la dreta, no recull en el seu redactat actual les crítiques que aquest partit va realitzar a la LOCE, ni recull els compromisos aportats en el programa electoral amb què va guanyar les eleccions, i perquè no és la Llei que necessita l'escola pública.

proemi

Tres puntals de la literatura catalana

Enguany es compleix el 151è aniversari del naixement de Joan Alcover i de Miquel Costa i Llobera, i fa 51 anys que va morir Pere Capellà. Va ser l'any passat que es varen fer les celebracions corresponents, no tantes com es mereixen tres persones tan destacades en el camp de la literatura, ja que moltes de les nostres autoritats no tenen en massa estima la cultura pròpia. L'STEI-i ha cregut convenient dedicar-los aquest monogràfic de *Pissarra* per retre'ls un merescut homenatge, perquè pensam que s'hauria de fer amb molta més freqüència de la que es fa sovint.

Per dur-lo a terme hem tengut la col·laboració de destacats especialistes que ens han parlat de la vida i de l'obra dels poetes Alcover i Costa i s'ha destacat el transcórrer de la seva vida, així com anaven escrivint els seus poemes i de la manera que influïa la seva biografia i les seves circumstàncies en la seva obra. De Pere Capellà, hem de destacar la seva immensa obra teatral que ofereix una carta de presentació a una persona que va ser repressaliada en temps de la guerra "incivil", i que va ser un dels mestres al qual se li va prohibir exercir la seva carrera i que va utilitzar la seva obra per ensenyar la visió de la seva vida. A més de diferents persones que coneixen la seva obra, hem comptat excepcionalment amb la col·laboració del seu fill, l'escriptor Llorenç Capellà, que ens ha pogut confirmar la seva vocació pedagògica.

Podreu llegir amb fruïció i aprendre com tractar els poemes a educació primària, a ESO i a batxillerat. Trobareu des de l'article que desprèn una gran quantitat de feina feta i de ganes que hi han posat els i les alumnes de primària, fins a un altre article que es planteja si a l'alumnat del segle XXI li interessien els poetes esmentats, però en cas que la resposta fos negativa, planteja tota una metodologia, un nou enfocament per aconseguir que l'alumnat que passava de treballar aquests poetes, pugui engrescar-se i aconseguir treballar la seva poesia. Fins i tot trobareu recursos per convertir passar de la poesia al teatre.

També coneixereu la feina feta per una escola d'Algaida sobre Pere Capellà, que es podrà tenir ben aviat publicada. En definitiva, hem procurat combinar la part teòrica amb la part pràctica per aconseguir el coneixement suficient de tan distingits escriptors i, a més, saber-ne fer un tractament engrescador a l'escola.

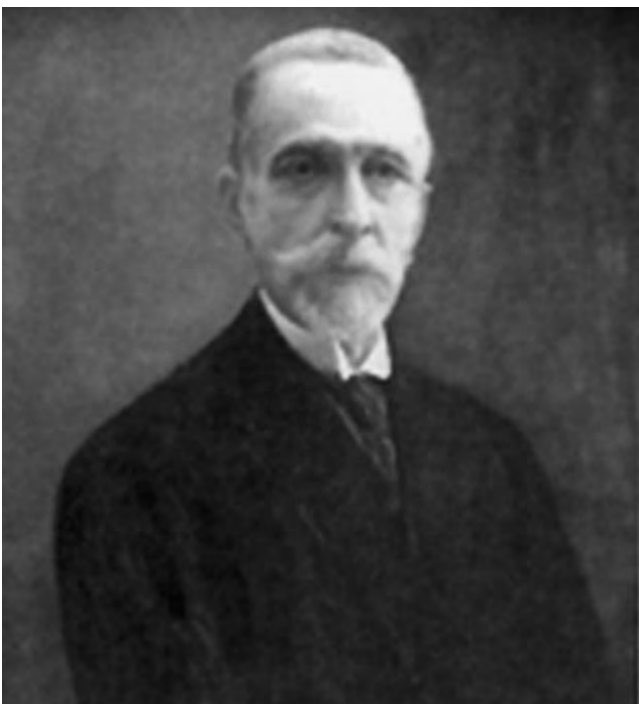
Per acabar i per deixar constància del coneixement que tenien de la seva identitat, de la seva llengua i de la seva nissaga, cosa de la qual solen estar mancats molts dels governants d'aquesta terra, destacarem unes paraules que va pronunciar Biel Mesquida en el pregó de la Fira del Llibre en Català el 2004, quan va citar fragments de Joan Alcover: "Pecar contra la llengua és acantonar-se dins la intransigència dialectal, que ve a ser a fi de comptes l'esperit de barri disfressat de sub-regionalisme, la lliurea 'patuà', forma indirecta, conscienta o inconscienta, de castellanofília. Pecar contra la llengua és envilir-la amb el llot de la corrupció." I de Costa i Llobera: "No podia mancar a la inauguració de l'actual Congrés una senzilla expressió, encara que impensada, d'aquell país a on primer es propagà el nostre idioma des de son agre nadiu. Amb la primera brivada juvenil del gran Rei en Jaume, amb la primera expansió de Catalunya arribada a la plenitud de sa florida juvenesa, la regió de Mallorca i de les altres illes Balears quedà constituïda com a primogènita de l'antic casal que té aquí sos fonaments indestructibles." De Pere Capellà, destacarem el poema inacabat que cita Antoni Artigues a l'article d'aquesta revista: "Jo sóc català": "Estim Catalunya / perquè té un passat / de lluita incansable / per la llibertat"

A part dels escrits al voltant del monogràfic, també en trobareu d'altres sobre la importància del joc dramàtic a l'escola, la necessària afectivitat en l'aprenentatge de llengües, la resolució de la conducta antisocial, idees pràctiques per una educació amb sentit, els objectius del mil·lenni o diferents qüestions que afecten la nostra salut, la salut del professorat en general a partir d'un estudi fet al Brasil, i com sempre, tendreu notícies de llibres que s'han editat recentment. □

Joan Alcover i Maspons: el poeta fumà colpit per la dissort

Maria Antònia Perelló Femenia

Joan Alcover i Maspons va néixer a Palma, en la barriada de la Calatrava, a prop de la Seu, el dia 3 de maig de 1854, quan Mallorca s'obria esplendorosa a la llum solar i el seu paisatge s'engalanava d'ufanes verdors primaverals. Era fill del mallorquí Pere Alcover Jaume i de la catalana Teresa Maspons Serra. Va créixer, amatent i aplicat, en el si d'aquella Mallorca rural i conservadora de l'època isabelina, entre els mots de l'àvia Mariana Serra i de la seva mare Teresa Maspons. El poeta a *L'Espurna* confessava que era "nét i fill de catalanes" i que elles l'havien condormit "amb mots d'enyorament" de la pàtria catalana. Elles l'havien bressolat amb "la materna melodia als llavis" i li havien dut "reflexos lluminosos dels nadius horitzons". Elles li havien contat llegendes i mites de la Catalunya enyorada i, en la seva ment infantívola, havia fantasiat "pastors i fades, i dones d'aigua i cavallers i prínceps", que "baixaven del Montseny i les congestes del Pirineu" per habitar la seva casa mallorquina del carrer de Sant Alonso. El poeta conservaria fresca la memòria d'aquest tresor literari, que es reflectí en alguns dels seus poemes de *Cap al tard* (1909), com *La sirena*, *Maternitat*, *La Creu*, *Lo foraster a Mallorca*, *Fill d'ànima*, *Reials mercès...*

Als deu anys, estudià el batxillerat a l'Institut Balear (l'actual edifici de Monti-Sion), amb els que serien els homes destacats de la cultura i de la política de l'època de la Restauració: Miquel Costa i Llobera, Joan Rosselló de Son Forteza, Joan Lluís Estelrich, Alexandre Rosselló i Antoni Maura, amb qui l'uní una profunda amistat. Anys a venir Antoni Maura esdevindria el cap del Partit Liberal i més tard del Partit Conservador, que controlà la vida política illenca, des del 1881 fins al 1915, i arribà a la presidència de l'Estat espanyol durant l'època d'Alfons XIII. Durant molts d'anys, Joan Alcover, que es mogué en l'òrbita política liderada pel seu amic Antoni Maura, arribà a ser diputat a les Corts de l'Estat espanyol. Desencisat, però, abandonà l'escó que ocupava al Parlament i tornà a Mallorca. A poc a poc, el seu maurisme empal·lidí i s'acostà al catalanisme polític de la Lliga Regionalista d'Enric Prat de la Riba i de Francesc Cambó.

"...per amorosir el seu cor isolat, ella fou la "Beatriu catalanesca", que li descobrí "la calor de la pàtria feta dona.""

A l'Institut Balear, rebé les primeres lliçons de Retòrica, d'Història i de Geografia, que impartia el poeta romàntic Josep Lluís Pons i Gallarza. Ell afaïçonà el seu esperit d'elegància i de bon gust i el guià pels camins de la poesia. Amb aquest posat poètic Joan Alcover i els amics poetes aconseguiren donar una nota de color en aquella Mallorca provincial i grisa de la Restauració. Però sobretot Josep Lluís Pons i Gallarza deixà sembrada en l'ànima de Joan Alcover la llavor de l'humanisme (que el 1904, defensà a la conferència *Humanització de l'Art*). Anys més tard, Joan Alcover recordà "amb predilecció" el poeta romàntic, el "professor model, de paraula pedagògica insinuant, feta per la iniciació i per despertar en l'ànima dels deixebles les vocacions latents". I aquells alumnes distingits eixien com "encantats d'aquella elegància senzilla, tan harmònica amb la seua alta figura i els plecs tombants de la toga." "D'En Pons -assegura Joan Alcover- rebia estímuls i consells. No era el mestre que més m'influï

per les seues orientacions, però sí per la seua sensibilitat.”¹ Tanmateix, la lírica de Joan Alcover reflecteix aquesta aura d'equilibri i de serenitat, d'elegància i de bon gust que li va transmetre la veu mel·líflua del poeta de *L'olivera mallorquina*.

Però la joventut de Joan Alcover volà de pressa. I la tardor de 1869 sortí “de la roca insular per a confondre's dins el bull de la ciutat sonora.” Llavors començà a estudiar la carrera de Dret a la Universitat de Barcelona. Encara que havia partit amb la mirada plena de somnis, ben aviat es desencisà davant el gest aspriu de la ciutat comtal? segons confessa al poema *L'Espurna?* i respongué “amb la supèrbia muda d'un fosc isolament.” Aquí, però, enmig d'aquesta boira trista que embolcallava Barcelona, hi florí l'amor, quan conegué Rosa Pujol i Guarch: una jove barcelonina que vivia davant la casa de dispeses, on s'allotjava el jove poeta estudiant. Ella fou -recorda Joan Alcover a *L'Espurna*- la dolça imatge que la Providència posà en son camí per amorosir el seu cor

isolat, ella fou la “Beatriu catalanesca”, que li descobrí “la calor de la pàtria feta dona.” Un cop acabada la llicenciatura en Dret, Joan Alcover s'establí a Palma i emprengué la carrera de la Judicatura, primer com a Relator de l'Audiència i més tard com a Magistrat. Poc temps després, el novembre de 1880, s'uní en matrimoni amb Rosa Pujol i Guarch, amb la qual tengué tres fills: Pere, Teresa i Gaietà. Al cap de set anys de felicitat pregona, la mort, envejosa, es presentà en silenci i, cop en sec, segà la vida delicada de l'esposa gentil.

Rosa Pujol deixà un buit lacerant en el si del jove poeta, que, al cap de quatre anys, fou ocupat per Maria de Haro i Rosselló, una dama d'Alaró, amb qui va tenir dos fills, Maria i Pau. Però l'infortuni havia triat el cor de Joan Alcover per engrandir-lo en el dolor i convertir-lo en el gran poeta de *Cap al tard* (1909). La mort es presentà de bell nou violenta com un llamp i començà a esqueixar cadascuna de les branques de l'arbre paternal: el 1901 morí la seva filla Teresa d'una tuberculosi i el 1905 el tifus se'n dugué “al mateix vas de sa germana morta” el seu fill Pere. Fou així que Joan Alcover esdevingué “l'esqueix d'un arbre, esponerós ahir.” Llavors el poeta, que sols vivia per parlar de la meitat que li mancava i “per a plànyer” el que d'ell s'havia mort, cantà amb notes sublims la memòria dels éssers estimats per perpetuar-la en la Poesia, com confessà en el sonet *Desolació*. Amarat de llàgrimes allargà les mans a l'arpa com Orfeu, perquè volia commoure la voluntat humana i divina amb el seu càntic corprenedor, volia que la seva melodia li retornàs “almenys una hora” la vida dels seus “fills que fou tan breu”. No pogué ser. Però, a *Col·loqui*, impulsat pels consells de la Musa, convertí la força del seu dolor, “tan gran com la del geni”, en Art excels. Com Alfred de Musset havia fet a *Les Nits*, Joan Alcover va exprémer tot el fruit amarg en la melodia punyent de la seva lira i féu brillar la imatge dels dos adolescents morts en l'alta muntanya de la Poesia, esculpida com un monument d'Amor. Però encara a *Dol*, una de les elegies més colpidores, el pensament del poeta vetllava abocat a la finestra de l'abisme, per on veia passar els éssers estimats (Rosa Pujol i els seus fills Teresa i Pere), embolcallats en una llum de records, que l'atreien com una pluja d'estels enmig de la foscor. Atalaiat en aquest terrible mirador, el poeta no se'n sabia anar en albirar:

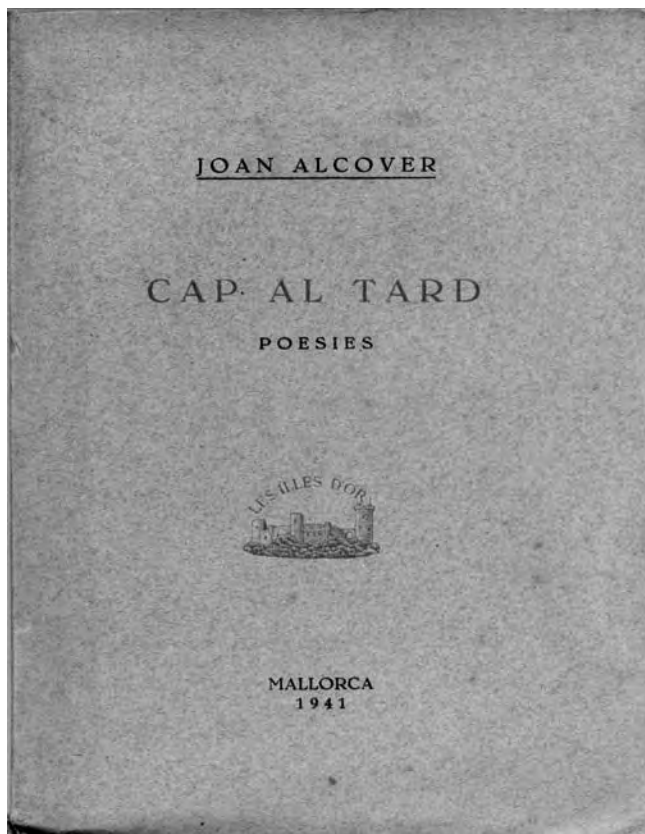

Foto cedida per Josep Antoni Calvo

¹ Joan Alcover: *Josep Lluís Pons i Gallarza: Obres Completes* (Barcelona, Editorial Selecta, 1951), pàg. 195.

*“Com en el fons d'un vell retaule,
llisquen els dos adolescents;
passen, ulls clucs, sense paraula,
com a sonàmbuls somrients.”*

*Passa la flor de l'amor mia,
passen en creu aquelles mans
que ma tendresa cobdicia
per a besar-les com abans.”*

Llargues nits caminà amb l'ànima ferida com un captaire afollat. Només aquí, abocat a “les rompents de l'infinit”, en “la fredor d'aquestes lloses” trobà el conhort que calmava la febre del seu front. Tanmateix el poeta romàntic s'aferrava al record d'aquestes “ombres enyorades”, a l'amor d'aquests “tres rius de llàgrimes”, perquè donaven sentit a la seva vida desolada, com digué a *L'Espurna*, atiat pels focs de la nit de Sant Joan, que li feien més visible llur esperit: “No us allunyeu, memòries enyorades. / Si féssiu nosa aquí, quan vénc a seure / a la festa pairal, jo no hi seria.” Però Joan Alcover, que s'il·luminava en parlar de poesia, sabé transformar les seves nafres en l'art sublim, que espurneja en el temple sagrat de les sis elegies de *Cap al tard* (1909). El llibre conté essencialment quatre eixos principals: “Cançons de la Serra”, on predomina el sentiment del paisatge, que s'omple de figures humanes de la vida quotidiana; “Elegies”, on sublima les morts dels éssers perduts i els fa reviure en la memòria; “Endreces”, on evoca alguns personatges del món intel·lectual de l'època, molts dels quals havien assistit els diumenges capvespre a les tertúlies literàries de casa seva; i “Vària”, on recull poemes de temes diversos i escrits en moments diferents.

“Joan Alcover estimà la llengua materna, “el verb melodiós” que flotava damunt l'ànima adormida de l'Illa.”

Joan Alcover estimà la llengua materna, “el verb melodiós” que flotava damunt l'ànima adormida de l'Illa. Més ara, que en la claror novella es despertava d'un secular encantament, atjada per l'espurna de la pàtria, convidava la joventut, perquè la fessin sonar amb vigoria en cadascuna de les seves notes. El 1906 la defensà amb la passió del convers a Barcelona, amb motiu del Primer Congrés Internacional de la

Foto cedida per Josep Antoni Calvo

Llengua Catalana, quan assenyala que “La llengua catalana és entre nosaltres l'única expressió possible de l'escriptor-artista”. Joan Alcover maldà per fer sonar la llengua dels nostres poetes, dels nostres avis que amb “sos mots regalimants de saba ens torna la llacor que l'ha nodrida”, perquè ella “té notes de clarins” que desperten els titans que jeuen a l'ombra de l'esperit. A *L'Espurna* el poeta voldria deixondir el foc de germanor, que el ritme de la llengua materna uneix a l'uníson de la mar Mediterrània, “d'un sol batec des de Pollença a Roses, els milions de cors de nostra raça.”

Encara en el llindar de la vellúria, Joan Alcover, que havia tornat a allargar les mans a l'arpa per esplaiar la seva vocació de poeta, donà a conèixer *Poemes bíblics* (1918). En aquest nou ram de poesies narratives, evoca alguns episodis de l'Antic Testament i selecciona les figures bíbliques que més excel·liren per la seva dimensió humana i universal. En aquest poemari rememora aquelles estampes

poemes BÍBLICS

Joan Alcover

Foto cedida per Josep Antoni Calvo

èpiques de la *Bíblia* i les omple de profunda espiritualitat. Cada visió vessa perfums de sensualitat, rere els quals el poeta destil·la els seus sentiments més íntims i amaga una tènue reflexió moral. El tema del dolor per la pèrdua dels éssers estimats reapareix de bell nou en aquests versos i adopta notes dramàtiques a "Resfa", personatge amb el qual Joan Alcover s'emmiralla per la magnitud de la seva tragèdia. Resfa és la pobra mare, que, "de sang vestida", roman immòbil al peu de la muntanya de Gabaa, on han estat penjats els seus fills Armoni i Meribaa per calmar la ira del poble d'Israel, assotat per la sequia, que Déu envià com a expiació pels crims del rei Saül. El poeta, atret pel gest heroic de Resfa, la concubina del rei Saül, dibuixa amb notes amargues i serenes el dolor d'aquesta mare que, amb els ulls "terriblement eixuts", vetlla els cossos insepulcres d'aquests "fills de ses entranyes" i els defensa impertèrrita de la voracitat de les feres fins que cau esmorteïda al peu de les forques, inundada per la pluja de les seves llàgrimes, mentre el seu dolor trona virulent com un llamp en "les altes solituds" de les seves entranyes. Així, Joan Alcover feia seu el dol suprem d'aquesta mare, car com ella

havia patit la fúria del llamp sobre la seva soca mig partida, com ella havia sentit les ferides obertes en l'esqueix del seu si i com ella havia plorat amargament ran de la fossa dels fills Pere i Teresa d'on, com un arbre, havia begut tota la saba.

Joan Alcover, que, amb els ulls esbatanats, havia vist cremar la seva llenya i, "com fumerol de festa", havia vist anar-se'n al cel la millor part d'ell, encara, en plena maduresa, veié com la destralt de la mort tornava a colpir la seva ànima desolada, quan la nit del 6 de març de 1919 esqueixà la vida de Maria, a Mallorca, i la de Gaietà, a Barcelona. Altre pic l'àrida soca paternal sentí renéixer les potències esqueixades en el si més íntim del seu jo. "Com el captaire que en la porteria / del monestir s'asseu", ell, altre pic, s'assegué "enfront de l'ombra incerta, / de cara al mur sagrat", per esperar que li fos oberta la porta de l'eternitat, on havia tocat per reunir-se amb els seus morts.

Poc temps després de la nova tragèdia, quan Miquel Ferrà intentà, pietosament, convèncer Joan Alcover perquè escrigués la biografia de Josep M. Quadrado, va rebre per tota resposta: "Impossible. Som un home devastat". De la seva dissort ja només en parlà en alguns "Proverbis" desolats:

*"Si amb els morts enyorats s'és esvaïda
la joia que embellia el nostre món,
què hi hem de fer, aquí? Tota la vida
del nostre cor emigra allà on són."*

Les llàgrimes amargues, que destil·len els versos de Joan Alcover, commouen el lector, d'ahir i d'avui, per la profunditat moral que contenen i per la bellesa sublim que desprenen. Vet aquí com el dolor fou la pedrera d'on el nostre poeta va extreure les joies més precioses de la seva poesia, amb les qual bastí el temple sagrat del Dolor.

A l'obra de Joan Alcover, malgrat la seva brevetat, les coses petites de la vida s'agermanen amb les coses divines de l'esperit sublim, fidel a la idea que defensà a *Humanització de l'art*: "Perquè neixi viva, l'obra del poeta ha de contenir, barrejats, una mica de terra i una mica de cel". Avui, escolats els anys, podem dir que la seva és una poesia viva, acostada als sentiments de l'home i del poble, que vibra esplendorosa i rutilant per l'alè d'humanitat que batega en els seus versos. □

Joan Alcover, contemplatiu: l'ambigüitat com a poètica

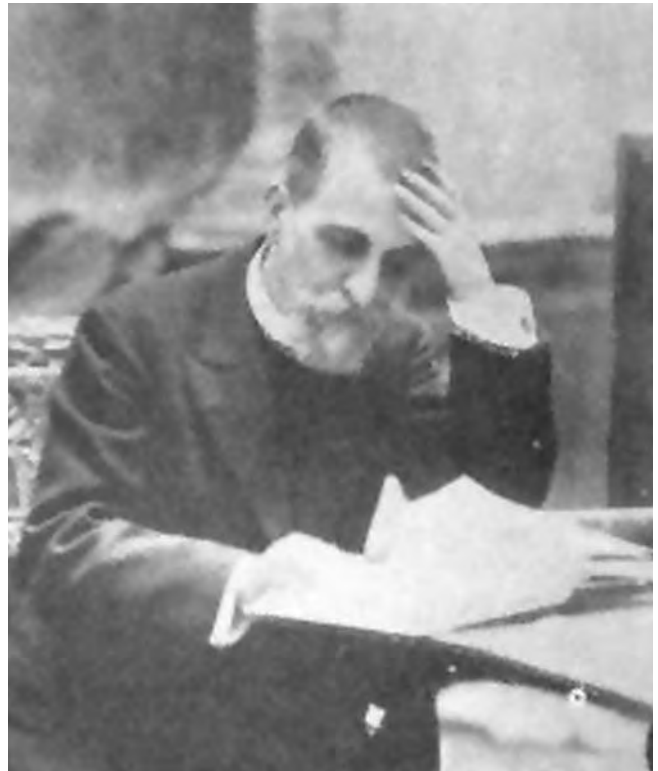
Margalida Pons

Joan Alcover va escriure al llarg de la seva vida un nombre considerable d'assajos, conferències i discursos que entren dins l'àmbit de la teoria i la crítica literària. La continuïtat d'aquests escrits amb la seva producció poètica els converteix en instruments de primer ordre per a una hermenèutica de la poesia alcoveriana. Però entendre no vol dir necessàriament aclarir, ni eliminar contradiccions o incoherències. Entendre pot ser fer surar allò obscur, allò discontinu que hi ha en el fons d'un escrit.

Llegir els textos teòrics d'Alcover ens aboca a aquesta obscuritat. Sobretot si intentam enfrontar-nos a «Humanització de l'art», que s'ha pres com la peça clau de la seva poètica, des de les pautes que ha utilitzat la historiografia, és a dir, com un manifest que sintonitza amb els moviments d'entre els dos segles —amb el vitalisme modernista, que reivindica l'aproximació de l'art a la vida, i amb la cerebralitat noucentista, que valora la contenció i el domini de la forma. «Humanització de l'art» em sembla un text profundament ambigu des del seu títol —què vol dir exactament Alcover quan utilitza l'adjectiu «humà»?; dóna al terme un sentit existencial o l'utilitza simplement com a valor d'oposició a «elitista»?—, i, per això mateix, molt fàcil d'adaptar a qualsevol marc discursiu.

“Carles Riba afirma que «no existeix en català una poesia més humana que la de Joan Alcover».”

La teoria literària d'Alcover es pot rellegir, doncs, com una mena de comodí assumible tant des d'un cert messianisme modernista com des de posicions noucentistes —en tant que proclama l'autonomia de l'art i en reivindica el paper educador. I és precisament aquest cercat caràcter amorf allò que permet al poeta fer sense violència el trànsit des de les inicials posicions romàntiques a una via més classicista, de la indiferència per la llengua catalana a la seva defensa abrandada. Els seus escrits teòrics són, en conjunt, una gran operació de *captatio benevolentiae* que serveix a Alcover per justificar-se i adaptar-se al ritme estètic i ideològic dels temps sense perdre el prestigi ni crear-se enemics.

Com es desplega aquesta estratègia retòrica? Aconsegueix Alcover sobreviure sense violències? Jo diria que sí, i la prova és que la seva obra ha estat llegida i «acceptada» sense discussió des de posicions diverses i fins i tot contradictòries. Vegem-ne un exemple: si les *Obres Completes* de 1951, a cura de Joan Pons i Marquès, contenen una trentena llarga de treballs en prosa que podem considerar teòrics, en canvi Jaume Vidal Alcover, en el volum *Humanització de l'art i altres escrits*, selecciona només set títols («Humanització de l'art», «La llengua materna», «Reacció literària», «Cultura de llenguatge», «L'art segons Tolstoi», «Santiago Rusiñol» i «Psicologia de la poesia lírica»). Queden fora una llarga sèrie de conferències, parlaments, discursos de Jocs Florals, pròlegs i semblances. Quin és el sentit de la tria que fa Jaume Vidal? Possiblement, en exclou certs textos massa floralescos, pretén deixar de banda la part romàntica o anacrònica de la producció alcoveriana i recuperar-ne els valors més assumibles per la contemporaneïtat. Llegim des de qui som.

Carles Riba afirma que «no existeix en català una poesia més humana que la de Joan Alcover». I, segons Josep Pla, «les idees estètiques d'Alcover [...] representen la primera formulació d'un art antibarroc (prenent ara aquesta paraula en el seu sentit més dilatat, és a dir, com una concepció de la vida) en aquest país en contraposició a diversos segles d'ortodòxia contrària i —ai las!— absolutament estèrils».

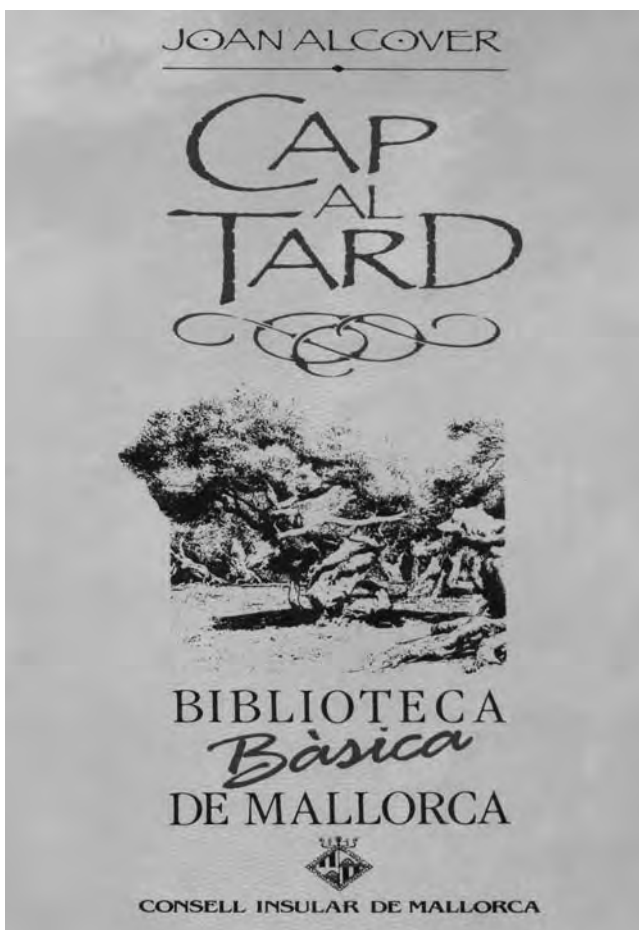

Foto cedida per Josep Antoni Calvo

Una poesia *molt humana*. Un art *antibarroc*. Són certament afirmacions molt generals. Però és impossible ser més específic parlant d'Alcover, perquè el seu discurs refusa tota concreció, fins i tot quan sembla més clar. Per exemple, quan es manifesta contra les actituds dandistes, Alcover escriu: «L'art, expressió suprema de la vida, no ha de divorciar-se de la vida, tancant-se dins la torre de marfil per dedicar-se superbament a la contemplació de si mateix; sinó que ha de daurar, fins allà on puga

amb un raig de la seva llum consoladora, totes i cada una de les hores i dels moments i dels actes de la vida pràctica i ordinària». Podríem concloure que l'anterior afirmació és un rebuig de l'arbitrarisme i una reivindicació de la funció catàrtica de la poesia, de la seva capacitat de consolar. Però si continuem llegint veurem que Alcover no associa dandis, esnobs i elitistes amb els noucentistes ni amb els decadentistes de la fi de segle, sinó... amb el vessant anarcoide del Modernisme!

Fins i tot n'hi ha d'aquests joves intel·lectualment fashionables que, com nota *chic* i modernista, tenen a bé perfumar-se amb unes gotetes d'anarquisme. [...] Però aquesta flor de la joventut intel·lectual, que es desvetlla per la sort dels proletaris i se commou davant llur angoixa, i, alternant amb l'estudi de ritmes nous, cova plans i programes redemptors i tracta de disminuir el nombre dels analfabets perquè els miserables puguin llegir el diari i els manuals d'arts i oficis, no per això creu ni somnia que mai puguin asseure's a la taula dels Déus ni esser capaços de les més pures delectacions artístiques, privilegi reservat a una *élite* qui representa la flor del refinament i de la cultura.

“Jaume Vidal Alcover inicia el seu pròleg a Humanització de l'art i altres escrits amb una llarga reflexió sobre la problemàtica del canvi de llengua en Alcover.”

Els crítics que han parlat de la teoria literària d'Alcover n'han detectat, és segur, la indefinició, però no ho diuen explícitament. Joan Fuster situa Alcover en una posició distanciada tant de la teoria de la paraula viva de Maragall («es malfia de l'espontaneïtat» incontrolada perquè hi veu un risc de caos») com de l'hermetisme (és un «antagonista inflexible de les altres experimentacions líriques que [...] es veuen abocades a una mena o altra d'hermetisme»). Antoni Comas, per la seva banda, entén que Alcover pren posició decidida contra les escoles i els corrents intel·lectualistes per defensar un art amb projecció social. És significatiu, tanmateix, que Comas interpreti que una de les raons de la necessitat d'aquesta projecció és «que el procés de la Renaixença encara

no s'ha clos, que encara cal l'actitud militant». És a dir, la dimensió social de l'art no vendria de la inserció d'Alcover en els discursos coetanis, sinó de la seva preocupació tardoromànica.

Jaume Vidal Alcover inicia el seu pròleg a *Humanització de l'art i altres escrits* amb una llarga reflexió sobre la problemàtica del canvi de llengua en Alcover. La manera d'articular aquesta reflexió és prou indicativa de l'ambivalència del text alcoverià: el prologuista es veu obligat a insistir en la manca d'ideologia política en els escrits d'Alcover. Vidal afirma que sempre que Alcover reclamava l'ús del català «era per raons de versemblança, d'autenticitat, no perquè respongués a cap ideologia política de signe nacionalista». No hi ha «ni adherències polítiques ni socials» sinó un plantejament fet «des d'un punt de vista purament literari i, des d'aquest punt de vista, recurrent gairebé sempre a justificacions emocionals». Un punt de vista purament literari? Vidal oblida que la «pura literatura» és una fal·làcia, que l'escrit no pot ser mai impermeable al seu context.

Al meu entendre, el concepte bàsic en què descansa l'ambigüitat alcoveriana és la idea de contemplació. Recordem la definició, gairebé kantiana, que fa de l'art com a contemplació desinteressada:

L'art és, abans que tot, contemplació desinteressada i pura. L'ànima humana és naturalment contemplativa, i, si bé ho considerem, sols llavors, quan s'entrega al natural estímulo de la contemplació, l'home realitza el fi substancial de la vida. Tot lo demés són medis, funcions subalternes de la vida que tenen per objecte conservar-la, millorar-la o reproduir-la.

La contemplació «és la consciència il·luminada i desperta per ella sola, i tots els sentiments, tots els filtres del món espiritual, són olis que cremen en la llàntia de la contemplació». D'altra banda, la contemplació marca una separació radical entre art i ciència, entre instint i amor, entre animal i home:

Les ciències aclareixen i eixamplen els horitzons de la humana fantasia; l'art va darrera i contempla; per això pogué dir Leonardo de Vinci: «Les ciències són els soldats de l'art». L'amor mateixa, mescla impura de sentiment i d'instint, sols s'eleva a

l'altura màxima de l'home quan se resol en contemplació. Les bèsties amen, però no contempen. Contemplació vol dir expandiment de l'ànima damunt la cosa contemplada, única forma de possessió possible.

Per Alcover la contemplació és la capacitat d'abstracció i d'aprehensió del món que separa l'home de la bèstia, que permet transcendir allò individual i fer una passa cap a l'essència. La idea es lliga estretament amb un poema de *Cap al tard* que és una peça clau —tant o més que els discursos *en prosa*— per establir la poètica d'Alcover: «L'ermità qui capta». La veu enunciativa del poema és la d'un ermità captaire que recorre l'encontrada demanant almoïna i que coneix cada una de les cases del terme, les seves tribulacions i les seves ventures. En tornar al mirador de la seva ermita, copsa en el paisatge detalls que els viatgers distrets són incapaços de percebre:

*Si vols estendre
per amples horitzons de la muntanya
l'esguard contemplatiu, ans de pujar-hi
recorre pam a pam tota la terra
que des del cim dominaràs; atura't
al comellar, al bosc; guaita la mina,
saluda els nius humans; vulles conèixer
la clapa de verdor si és blat o és ordi;
i aixís, escorcollant cosa per cosa,
a la contemplació ton ull prepara.*

Contemplació equival aquí a coneixement. Ara bé, és un coneixement especial, que no ens permet saber res del subjecte que contempla i que, per tant, no el compromet. Tampoc no sabem res del subjecte d'un altre poema profundament contemplatiu com és «la Serra», per bé que identifiquem reiteradament aquell que «estén la mirada per damunt ciutat» amb Alcover. En realitat els únics poemes d'Alcover on apareix una veritable subjectivitat, un punt de vista personal, són les «Elegies». En la resta de versos hi ha una profunda discontinuïtat, sigui perquè canvia la posició del jo poètic, sigui perquè s'amaga rere la identitat manllevada als personatges bíblics.

La contemplació es pot entendre com una extinció de la pròpia subjectivitat. És el conflicte que explica el poema «El voltor de Miramar». Davant el dubte entre

continuar amb la carrera de lletrat i seguir el camí de la inspiració, Alcover tria la primera opció perquè «no és bo per a ser lliure qui a servitud s'avesa». Renuncia a convertir-se en el centre d'ell mateix, a fer de la seva percepció de les coses l'eix de la seva escriptura, i viu de mirar enfora. Encastellat en finestres des d'on es pot contemplar la ciutat, en ermites que dominen valls i planures, o bé amagat en horts ombrívols que permeten espigar furtivament un cos, Alcover se situa sempre a una certa distància de la realitat.

“És possible llegir Alcover d'una manera diferent. És hora de llegir-lo d'una manera diferent.”

«En coses d'art, senyors, jo som partidari de la llibertat absoluta. Que cadascú faci el cap viu, i si ens impressiona i ens escalfa no cal demanar quina bandera porta. [...] L'home més inofensiu se torna guerrer per a defensar la pacífica possessió del

patrimoni propi, minvada o compromesa per l'enemic». Per a mi, aquesta és l'afirmació més creïble d'«Humanització de l'art», perquè expressa sense amagar-se'n un individualisme radical. En aquest sentit, estic d'acord amb una tesi que va llançar Joan-Lluís Marfany fa prop d'un quart de segle i que —que jo sàpiga— no ha revisat fins ara: la d'un cert oportunisme d'Alcover pel que fa a les seves opcions estètiques i lingüístiques.

És possible llegir Alcover d'una manera diferent. És hora de llegir-lo d'una manera diferent. No des de les pautes que ell mateix ha donat —defensa de conceptes com l'art humà, la llengua materna, Raquel enfront de Lia...—, unes pautes que potser hem cregut i acceptat amb massa ingenuïtat, sinó des de l'arrel mateixa d'allò que diuen els textos. Podrem veure-hi, així, una poesia plantejada sempre des de la distància —la distància de l'ambigüitat, la de la contemplació o, en el cas dels Poemes bíblics, la de la recreació— i, per això mateix, i paradoxalment, de bellesa molt personal, difícilment adscribible a cap escola. □

IMPRENTA
Gráfima

OFFSET - IMPRESSIÓ DIGITAL

Pasaje Ca'n Curt, 22 • 07005 Palma de Mallorca
Tel. 971 24 27 58 • E-mail: imprentagrafima@telefonica.net

Joan Alcover, una proposta didàctica per a batxillerat

Llorenç Roig

Malgrat la qualitat literària indiscutible d'aquest poeta, pot arribar a ser un autèntic repte per al professorat aproximar aquest autor –i la literatura en general- a un públic adolescent, acostumat, en la majoria dels casos, a un consum de productes culturals audiovisuals i poc receptiu als vehiculats en lletra impresa, i sobretot si aquesta es tracta de poesia. A això hi hem d'afegir que els temes de la poesia alcoveriana, el paisatge i el sentit de la mort, tot i ésser universals, poden estar allunyats de les inquietuds dels joves, més centrats en viure el present i en unes diversions que no tenen res a veure amb el sentiment elegíac del nostre poeta. Actualment *Cap al tard* o *Poemes bíblics* no són llibres esmerats per captar lectors joves si abans no hi ha hagut un treball previ durant les etapes anteriors. No obstant això, el nivell de maduració intel·lectual de l'alumnat en arribar a batxillerat hauria d'estar en condicions d'enfrontar-se amb el llenguatge elaborat de la poesia. Això sí, la comprensió i la interpretació del text han d'anar acompanyades sempre del desenvolupament del debat actiu i de la creativitat.

En principi aquestes propostes estan pensades per aplicar-se dins l'assignatura optativa de Literatura Catalana de primer de Batxillerat. Sense entrar en contradicció amb el que estableixin els currículums oficials de torn, la finalitat fonamental d'aquestes

activitats serà desenvolupar la “competència literària” (seguint la terminologia usada per Cassany, Luna i Sanz). Aquesta no es redueix a l'adquisició d'uns coneixements (de la mateixa manera que la competència comunicativa no es redueix a un coneixement de les regles gramaticals), sinó que implica dos objectius:

- a. El domini d'unes habilitats de comprensió de textos (l'anàlisi crítica, la capacitat d'abstracció i de distanciament, la sensibilitat estètica).

“L'alumnat ha d'ésser conscient que la poesia és també música, d'aquí la importància de l'element sonor.”

- b. El desenvolupament d'unes destreses expressives orals i escrites (aquí és on entra en joc el taller de creació literària i un possible muntatge poètic).

Ens centrarem en primer lloc en els textos que hem seleccionat tenint en compte la seva representativitat en relació amb els eixos temàtics que ens interessa destacar o el fet que en un moment donat ens poden permetre treballar la creativitat. Aquests són: *La balanguera*, *La serra*, *Cançó dels pins*, *El voltor de Miramar*, *La relíquia* i *Desolació*. Tractarem els aspectes extraliteraris, en la mesura que aquests ens facilitin la comprensió dels textos.

A. Pel que fa al primer objectiu plantejarem una sèrie d'activitats de caràcter general sobre cada un dels poemes seleccionats que solen estar incloses sempre en els diferents esquemes de comentari de text:

- Anàlisi mètrica i dels recursos fònics. L'alumnat ha d'ésser conscient que la poesia és també música, d'aquí la importància de l'element sonor. Tal vegada ens puguem estalviar l'anàlisi exhaustiva de tota la mètrica del poema, a vegades bastarà d'analitzar aleatòriament algunes estrofes perquè l'alumnat se n'adoni que

hi ha un ritme regular que determina la recitació del poema. No oblidem que el rigor formal és un dels trets essencials d'aquesta poesia.

- Intencionalitat. Més enllà de l'anècdota, extreta de la quotidianitat, l'alumnat ha d'ésser capaç ja, com a prova de maduresa intel·lectual, de captar diferents nivells d'interpretació. Per tant s'haurà d'assenyalar, per exemple, el símbol de l'arbre, present en la majoria d'aquests poemes (*La balenguera*, *Desolació*, *La relíquia*), com a valor de permanència; o el funcionament del motiu de l'aigua a *Notes de Deià* com a símbol dissèmic, que comprèn alhora una descripció plena de gràcia d'un escenari natural i una reflexió sobre el sentit de l'existència.
- Ordre i estructura del contingut: determinació del tema.
- Recursos expressius. No es tracta tant de detectar i fer un inventari més o menys exhaustiu de figures retòriques i demostrar un domini de tota la terminologia que ha establert la teoria literària, sinó de valorar la finalitat expressiva amb què l'autor utilitza aquests recursos. Per exemple, no servirà de res fer veure que a *Notes de Deià* hi ha moltes al·literacions si no s'analitza la seva progressió en relació amb les sensacions sonores, que, unides a les visuals, ens demostren que estam davant un poema que ens parla als sentits.

Al marge d'aquestes qüestions generals, donat que no hi ha cap esquema de comentari de text que sigui d'aplicació universal, en cada poema plantejarem un segon bloc d'activitats destinades a comentar i il·lustrar de manera més específica quatre eixos temàtics que ens interessa destacar en aquesta unitat didàctica: el paisatge, el sentiment elegíac, les idees estètiques i la llengua.

El paisatge

Una constant que trobam a la poesia de Joan Alcover, bé com a motiu central, bé com a tema secundari, és la visió dels elements paisatgístics com a símbols més o menys complexos. Cercant els punts de contacte i les diferències entre els poemes *La serra* i *Notes de Deià* l'alumnat ha d'establir els trets definitoris del paisatge alcoverià. Tenint en compte la carac-

terització que fa Llopart, suggerirem a l'alumnat que es fixi en els següents aspectes: la presència o no de figures humanes, la proximitat o llunyania del poeta en relació amb el paisatge descrit, l'adequació d'aquests espais al tòpic literari del "locus amoenus". Posteriorment seria convenient completar aquesta caracterització comprovant si en algun poema de Costa i Llobera, per exemple *Cala Gentil*, es compleixen també els mateixos trets.

"Els vertaders paradisos són els que hom ha perdut" (Marcel Proust)

Foto cedida per Josep Antoni Calvo

El sentiment elegíac

L'evocació d'un temps passat i l'enyorança dels éssers estimats és una de les constants de l'obra d'Alcover. L'elegia d'Alcover pren dos vessants: un relacionat amb el paisatge, ja en *La Serra* podem veure com el paisatge permet l'evocació elegíaca ("Oh la visió pura que ve d'allà endins, / flor de rustiquesa / que em du l'enyorança de la juvenesa"); l'altre vessant vendria marcat per l'expressió del dolor per la pèrdua dels seus familiars i per la reflexió sobre el sentit d'aquest dolor i de la mateixa poesia com a forma de perpetuar el record dels éssers desapareguts. La lectura i el comentari de *La relíquia* i *Desolació* ens serviran per il·lustrar cada una d'aquestes concrecions de l'elegia d'Alcover.

Com a activitat prèvia demanarem a l'alumnat que comenti la següent frase: "Els vertaders paradisos són els que hom ha perdut" (Marcel Proust). Després de la

lectura es podria arribar a la mateixa definició de l'elegia com a gènere literari a través d'aquestes activitats: a) Assenyalar tot el lèxic d'aquests dos poemes que indiqui mancança, per exemple: *mutilat, eixut, desolat, podrida, esqueix, migrades...* b) Analitzar les diferències a nivell formal i temàtic entre els diferents eixos temporals.

Les idees estètiques

La intensa participació del poeta en la vida cultural de Mallorca implicarà la presa de posicions estètiques, exposades en diversos textos, dels quals destaquen *Humanització de l'art* i *L'Art segons Tolstoi*. En aquests textos Alcover fa una defensa de la sinceritat, la realitat i la qualitat com a base de la seva estètica literària. La lectura del poema *L'ermità qui capta* ens servirà per reflexionar sobre un tema que afecta totes les èpoques i moviments literaris: les complexes relacions entre l'artista i la societat en què viu. Aquesta activitat podria anar precedida d'un debat previ sobre aquestes qüestions: Per què serveix l'art? L'artista neix o es fa? Què fa que una cançó, un llibre o una pel·lícula ens agradi o no? Ens pot agradar una cançó encara que no l'entenguem? Què vol dir el poeta en els versos "així, escorcollant cosa per cosa / a la contemplació ton ull prepara"? Llavors l'alumnat pot estar en condicions d'elaborar unes conclusions a partir del resultat d'aquestes reflexions, de la lectura del poema i dels fragments de *La humanització de l'art* que es reproduïxen a continuació:

"L'art és, abans que tot, contemplació desinteressada i pura. L'ànima humana és naturalment contemplativa, i, si bé ho considerem, sols llavors, quan s'entrega al natural estímulo de la contemplació, l'home realitza el fi substancial de la vida".

"L'art, expressió suprema de vida, no ha de divorciar-se de la vida, tancant-se dins la torre d'ivori, per dedicar-se superbament a la fruïció de si mateix, sinó que ha de daurar fins allà on pugui, amb un raig de la seva llum consoladora, totes i cada una de les hores i dels moments i dels actes de la vida pràctica i ordinària. Què en farem d'un aljub fondo com la mar, però tancat a pany i clau, enmig d'un vilatge mort de set?"

Paral·lelament a totes aquestes reflexions, el poema *El voltor de Miramar* ens podria servir de pretext per encetar un debat sobre la necessitat de l'escriptor de professionalitzar-se.

La llengua

No ens podem estendre aquí en l'estudi de les causes que motivaren el poeta a adoptar el català com a única forma d'expressió literària, sinó més aviat analitzar la seva actitud lingüística.

"Quins cantants o escriptors catalanoparlants coneixeu que cantin o escriguin en castellà o en anglès? Per què ho fan?"

Com a estímul podem començar plantejant com a qüestió prèvia la següent pregunta: Quins cantants o escriptors catalanoparlants coneixeu que cantin o escriguin en castellà o en anglès? Per què ho fan? Llavors es tractaria d'analitzar si les diferents respostes són aplicables al cas de Joan Alcover, tenint en compte que en la seva època la projecció i l'abast dels mitjans de comunicació no era tan ampli com a l'actualitat. Quan l'alumnat hagi tret les seves conclusions serà el moment d'exposar el que en diuen alguns dels estudiosos (Llompart o Molas) sobre el canvi de llengua del nostre poeta i establir comparacions.

A partir de la lectura del poema *La llengua pàtria*, l'alumnat haurà de cercar informació sobre les dues esposes de Jacob, Lia i Raquel, i analitzar el valor metafòric d'aquests personatges bíblics. Es tractarà de veure en quina mesura en aquest poema es reflecteix allò que els sociolingüistes anomenen "idealització compensatòria": Lia no era atractiva, però va donar molts de fills a Jacob; Raquel, en canvi, era bella, però només va donar-li dos fills, que, això sí, foren els més estimats. Aquí podem veure que des d'un punt de vista pragmàtic el castellà (Lia) és la llengua "alta" i el català (Raquel) la llengua "baixa". Només dins l'àmbit afectiu s'inverteix l'ordre i el català ocupa un nivell superior.

B. Referent al segon objectiu, no pretenem formar poetes, sinó que l'alumnat entengui que la literatura és un mitjà d'expressió artística que serveix per expressar idees i sentiments. És tracta de presentar unes activitats lúdiques i convertir el treball sobre textos en un passatemps literari. Molts d'alumnes pensen que ells no poden escriure poesia perquè aquest és un privilegi d'una minoria d'elegits, per tant es tracta de perdre els complexos i llançar-se a escriure, tot i que el resultat moltes vegades sigui

d'una qualitat literària discutible. A continuació exposam una sèrie d'activitats de taller d'escriptura a partir de poemes d'Alcover:

Prendre una o diverses estrofes de *Notes de Deià* i allargar els versos mantenint un sentit i una regularitat mètrica. Així, per exemple, el darrer tercet del primer sonet podria donar lloc als següents versos:

*Ja s'obre el clivell de la serra
amagat dins un solc de terra
sempre s'hi tanca un paradís*

Escriure una narració en prosa a partir de la història de l'au protagonista d'*El voltor de Miramar*. També es pot inventar una història fent servir com a pretext el vers 46, que diu: "no és bo per ésser lliure qui a ser esclau s'avesa".

La primera estrofa de *L'ermità qui capta* ens podria permetre una experiència semblant a la que fa Palau i Fabre a *L'aventura* a partir del poema *Sensation* d'A. Rimbaud, que consisteix a fer variacions sobre un poema o una estrofa.

De la mateixa manera que, com ja hem dit més amunt, *Notes de Deià* és un poema que ens parla als sentits, podem proposar l'elaboració de narracions on la majoria d'elements possibles no hi siguin consignats directament, sinó a través de l'efecte que donen al sentits.

Inventar una tornada, seguint l'exemple de *La balanguera*, per incloure en la *Cançó dels pins*.

AVALUACIÓ

Les activitats d'avaluació hauran d'ésser prou globals perquè l'alumnat demostrï, més que el coneixement objectiu dels detalls, la valoració i la interpretació globals del text. Per exemple podem demanar a l'alumnat que ens comenti el poema *Les campanes*, que seria un poema no comentat a classe, en relació a les diferents qüestions tractades en aquesta unitat: els aspectes formals, el paisatge, el sentit de la mort. Fins i tot les activitats que semblen més lliures i creatives han de permetre comprovar si l'alumnat s'ha endinsat adequadament dins l'obra. Per això partint d'aquest mateix poema es poden dur a terme activitats de creació com les que s'han exposat anteriorment.

ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES

En la mesura de les possibilitats cal que no ens limitem a aquestes activitats i aprofitar tota l'oferta de l'agenda cultural que la ciutat o el poble ens pugui oferir en relació a aquest autor: exposicions, recitals...

Per descomptat no ens hem d'oblidar d'introduir dins l'itinerari literari, que s'hauria de realitzar com a mínim una vegada durant el curs, alguns dels indrets de Palma que facin referència a aquest autor: Can Alcover (C/ de Sant Alonso, 24), la glorieta de Joan Alcover (Plaça de la Reina), les Quatre Campanes (C/ de Jesús).

Seria interessant incloure dins alguna de les celebracions que tinguin lloc dins el centre (festa de Sant Jordi, festa de final de curs...) un muntatge poètic a partir de textos d'aquest autor. El muntatge poètic realitzat per Mag-Teatre, que podem trobar a la pàgina web <http://www.mallorcaweb.com/Mag-Teatre/recitals3/alcoverj.html> ens pot ser de gran utilitat.

BIBLIOGRAFIA

- ALCOVER, Joan: *Humanització de l'art i altres escrits*. Moll (Biblioteca Bàsica de Mallorca, 21). Palma, 1988.
- *Antologia general de la poesia catalana*, per J.M. Castellet i Joaquim Molas. Edicions 62 (MOLC, 23). Barcelona, 1984.
- CASSANY, D; LUNA, M; SANZ, G: *Ensenyar llengua*. Graó. (El Llapis). Barcelona, 1993
- COMAS, Antoni: *Joan Alcover. Aproximació a l'home, al seu procés i a la seva obra*. DOPESA (Pinya de rosa, 11). Barcelona, 1973.
- LLOMPART, JM: Pròleg a *Cap al tard*. Moll (Biblioteca Bàsica de Mallorca, 9). Palma, 1997.
- SUNYOL, Víctor: *Màquines per a escriure. Recursos per a l'animació de la creativitat escrita*. Eumo (Didàctica, 25). Barcelona, 1992.
- VALERO, G; LÓPEZ, P: *Palma, ciutat de poesia*. Ajuntament de Palma (Palma, ciutat educativa, 41). Palma, 1999. □

Costa i Llobera, “Als Pirineus catalans”

Per a una interpretació pedagògica del paisatge

Bernat Cifre

El poema d'aquest títol, «Als Pirineus Catalans», és el millor que Costa i Llobera dedicà a Catalunya. Poema líric-descriptiu, de cos tan revingut com la bella serralada pirenenca: 10 estrofes, de 5 versos alexandrins “a la francesa” (o sia, amb el primer hemistiqui acabat en agut), més 1 hexasíl·lab, també agut. Tot plegat: 60 versos, massissos com el roquissar, brillants com les geleres muntanyenques, sonors com els boscatges pentinats i descambuixats pel vent.

El poema està datat a Pollença entre el 17 i el 20 de juny de 1904. El poeta té, doncs, cinquanta anys i tres mesos, i acaba d'arribar d'una gira pel Principat que seguia a la conferència que sobre la “forma poètica” havia pronunciat a l'Ateneu de Barcelona el 28 de maig d'aquell any. Parlament important que ens dóna la clau de la inspiració i credo artístic de Costa. Rere les moltes enhorabones i homenatges d'amics i ateneïstes, vengué el viatge al nord de Catalunya i a la Catalunya Nord: el Canigó. Tot això és objecte i subjecte d'una minuciosa i pintoresca epístola des de Pollença al seu íntim Joan Rosselló i Crespí de Son Fortesa (Alaró). Vegeu-la a O.C. de Costa i Llobera, Selecta 1947, pàg. 1.088-1.090. (Recordem que a aquest mateix amic alaroner adreçaria Costa, tres anys després, la potser més llarga carta que del Poeta coneixem, i també d'índole descriptivo-narrativa: el raport de son viatge a Terra Santa, primavera de 1907. Vegeu-la *ibid.* pàg. 1.111-1.117. Sembla que és a les dues epístoles, i a “Una visita al monte de Alvernia”, centre d'Itàlia -en cast.; *ibid.* pàg. 913-916-, on hem de trobar el gran Costa descriptor!).

El bessó de la primera carta és l'eixida a les “Muntanyes regalades” del Canigó. Llàstima no recordi aquí Costa —*lapsus memoriae?*, pudorosa reticència?— que dos anys feia en aquest sant lloc, l'ermita de Sant Martí de Canigó, li havien lliurat els dos darrers pactes de Jocs Florals, la viola (per “Creixença. Impressió de Barcelona”), i l'englantina (per “La deixa del geni grec”), premis que ell no pogué anar a recollir personalment, i que l'elevaven a Mestre en Gai Saber.

La carta reconta també, però no tan detingudament, les altres estacions del viatge: Perpinyà, Girona, Olot, Sant Joan de les Abadesses, Ripoll, Ribes de Fresser,

Vic i, naturalment, Barcelona. I entre la geografia física de muntanyes i rius, la geografia cultural de temples i museus i la geografia humana de literats i recitals poètics. Un viatge triomfal!

En Costa es troba de retorn a sa Vila nadiua, dins la serralada de Mallorca; de retorn del molt més altívol Pirineu. Embaumat, impressionat de tanta muntanya, i com si volgués pagar el preu d'una eixida tan meravellosa, dóna vol a la memòria i a la imaginació. I desferma son discurs poètic:

Estrofa I.- Antropomorfismes: els Pirineus tractats com a “vells immortals”. Testes de neu, barbes de gel, vestes d'estam o vellut. El poeta se sent formiga. I, humilment, adora.

Estrofa II.- Quins tipus humans heu petrificat? Reis-pastors, vidents, patriarques, ascetes, guerrers? Sou assemblea de vells gegants, sou els nostres pares.

Estrofa III.- Temples i castells són murs de l'avior. Jo no sé, però, com pot caure avui dia —temps antibel·licistes— l'expressió “creadores guerres”. Ni tan sols per expandir l'imperi de les Quatre Barres!

Estrofa IV.- Dels Pirineus neix la Llengua Catalana. I els topònims d'allà passen com a antropònims a Balears.

Estrofa V.- Costa, fill de Mallorca, sent les seves arrels catalanes, com un nét les dels seus avis.

Estrofes VI-VII-VIII.- Després de l'exclamació "vells avis immortals", repetició de l'arrancada del poema, vuit peticions: conta-me, obriu-me el passat; rebejau-me dins la frescor pirenenca, deixau-me somniar, deixau-me beure de les fonts, deixau-me papallonejar entre flors o entre congestes, bressau, rejoiniu ma poesia amb aires bosquetans. Comunió del poeta amb morts i vius al cor del Pirineu, santuari del geni català.

Estrofes IX-X.- Oh Profetes Pirineus: revelau-me el futur, la força i destí de la raça.

Tenia Costa una "filia", una "mania" per les muntanyes. Les canta o les esmenta, nominades o anònimes. Només dos exemples: "Damunt l'altura" (1874, el poeta té 20 anys!), que és un formidable himne a la Creació; i "Canción de la montaña" (1897), on les estrofes 5a., 6a. i 7a., tot perfilant els caires maternal i patriòtic dels monts, potser sien unes prepinzellades d'"Als Pirineus Catalans".

I ara prou ja d'explicacions introductòries. Però per tancar-les no se m'ocorre sinó una imatge d'aquell espectacle que Costa rebutja i desaconsella: les curses de braus (la tauromàquia). Vull dir, per contra, que Costa i Llobera, com a torejador de cims i roquissars, quedà bé, més que bé, davant el brau toro "Pirineu". Vegeu-ne la feina:

ALS PIRINEUS CATALANS

*Salut, vells immortals! Amb les nevades testes,
amb les barbes de gel caient sobre les vestes
d'estam o de vellut, ja us veig, oh Pirineus!
Formiguejant humil baix de l'altura vostra,
ma vida d'un moment sorpresa ara se postra
i adora a vostres peus.*

*¿Seriéu reis-pastors, vidents o patriarques,
ascetes o guerrers? De tot en veig les marques
en el segell distint de vostra majestat.
Mes tots, oh vells gegants! units en assemblea,
tots ara m'infoneu una mateixa idea
de la paternitat.*

*Bé sou els pares forts de nostra gent i raça.
A vostres flancs arreu el viatger que passa
veu temples i castells, com nius de l'avior...
D'aquí fou que, sortint en creadores guerres,
l'escut dels quatre pals fità les notes terres
amb sang d'igual honor.*

*Com brollen aquí els rius que alleten Catalunya,
la parla aquí brollà que mai del cor s'allunya
del poble que la té per signe distintiu;
i els noms propis aquí de viles i paratges,
com a records pairals perduren en llinatges
de mon terror nadiu.*

*Fill de Mallorca, jo no estrany aquesta terra
i sent fondes arrels al cor de la gran serra,
talment com atractius d'una sagrada llar.
Me passa com al nèt criat lluny de sos avis,
que al veure'ls, espantat, mes sense por d'agravis
se'n deixa agombolar.*

*Vells avis immortals! Conta-me'n de rondalles,
dictau-me'n de cançons, d'idil·lis i batalles,
de torres, monestirs, estanys i encantaments...
Obriu-me el fosc tresor del temps i del misteri
i rabejau-me avui en el frescal platxeri
de prats, fonts i torrents.*

*Deixau-me somniar dins vostres fondalades,
deixau-me beure a pler a vostres fonts gemades,
que baixen de les neus saltant de joventut...
Papallonar deixau-me en lliris i ginestes
o pels rosers de llum que sobre les congestes
esfulla el sol caigut.*

*Bressau, rejoiniu ma pobra poesia
amb eixos vells cantars de dolça melangia
ungits de boira i sol i aroma bosquetà.
Entre passats i vius, aquí vull combregar-hi
en la unitat de sang que ensenya eix santuari
del geni català.*

*Ah! Si com del passat me revelau les coses,
podieu fer-me oir les que el futur té closes
damunt la nostra raça en tenebrós segell!
Bé em plau interrogar vostre repòs profètic
que sembla atreure aquí tot esperit poètic
per intimar amb ell.*

*De nit, quan el silenci engendra la paraula
que cada gran penyal amb sos veïns entaula,
formant com un consell de savis gegantins,
entendre m'ha semblat quelcom de tal murmuri
sobre la raça fent patriarcal auguri
de força i nous destins.*

Miquel Costa i Llobera

No direu que, ultra pinzellades liricopaisatgístiques, l'oda no és una explosió de catalanitat per part del poeta pollencí! □

Proposta didàctica sobre un poema de Costa i Llobera

Ramon Díaz i Villalonga

"NA RUIXA-MANTELLS"¹

Passant gemegosa com fa la gavina
que volta riberes i torna a voltar;
anava la boja del Camp de Marina
vorera de mar.

Descalsa i coberta de roba esquinçada,
corria salvatge, botant pels escullts;
i encara era bella sa testa cobrada,
la flor de sos ulls.

Color de mar fonda tenia les nines,
corona se feia de lliris de mar;
i arreu enfilava cornets i petxines
per fer-se 'n collars.

Així tota sola, ran ran de les ones,
ja en temps de bonança, ja en temps de maror
anava la trista cantant per estones
l'estranya cançó.

«La mar jo avorria mes ja l'estim ara
des que hi té estatge l'amor que em fugí.
No tinc en la terra ni pare ni mare,
mes ell és aquí.

"Un temps jo li deia: pagès te voldria,
pagès, anc que fosses pastor o roter;
i dins la mar ampla, com ell no hi havia
d'airós mariner.

"Bé prou li diria cançons la sirena
quan ell a la lluna sortia a pescar:
per'xo ma finestra deixava sens pena,
sortint a la mar.

"La mar el volia, jamai associada
de vides, fortunes, tresors i vaixells,
i d'ell va fer presa dins una forta ventada
Na Ruixa-mantells.

"Na Ruixa és la fada d'aquestes riberes,
que allà a les grans coves, endins, té l'hostal
amb arcs i figures, amb llits i banyeres
de nacre i coral.

"Per bous de sa guarda dins fondes estables
allà té na Ruixa clapats vellsmarins;
si vol per son carro cavalls incansables,
allà té delfins.

"Quan surt, va vestida de seda blavosa,
amb totes les tintes del cel i la mar,
i blanc com la cresta de l'ona escumosa
son vel fa volar.

"De l'arc que entre núvols promet la bonança,
la faixa ella imita per fer son cinyell...
Mes ai del qui rema, quan ella li llança
son ample mantell!

"Perdut és el naufrag quan ella el socorre
i el pren entre els signes del vel florejat...
La roca feresta serà ja la torre
on quedi encantat.

"Alla té na Ruixa mon bé, nit i dia,
on ell cosa humana no veu ja ni sent.
Ai, si ell m'escoltava, bé prou sortiria
de l'encantament!

* * *

Així tota sola, ran ran de les ones,
ja en temps de bonança, ja en temps de maror
anava la trista cantant per estones
l'estranya cançó.

Un vespre d'oratge finí son desvari:
son cos a una cala sortí l'endemà;
i en platja arenosa, redòs solitari,
qualcú l'enterrà.

No té ja sa tomba la creu d'olivera,
més lliris de platja bé en té cada estiu,
i sols ja hi senyala sa petja lleugera
l'aucell fugitiu...

Miquel Costa i Llobera

Aquest article va ser publicat a *Lluc*, núm.772.- 1993.- Ps. 28-32.

¹ Hem extret el poema de Miquel COSTA I LLOBERA (1987): *Tradicions i fantasies*.- Palma de Mallorca: Moll.- (Biblioteca Bàsica de Mallorca; 3).-158 pp.

La gènesi d'aquest escrit és una activitat entorn de la poesia de Costa i Llobera feta a la X Setmana de Renovació Educativa, que es va dur a terme a la badia de Pollença organitzada per l'Associació Illenca de Renovació Educativa (AIRE). Aquestes setmanes pretenien des del seu inici l'any 1977 estudiar el medi des del mateix medi estant i des d'una perspectiva multidisciplinària.

Partim de la idea que l'entorn condiciona la nostra visió i la nostra percepció del món, tant pel que fa a l'espai viscut, com per la percepció d'aquest mateix espai. Així, de manera conscient o inconscient, l'empremta de l'entorn que envolta un ésser creatiu es manifestarà en les seves activitats, entre elles les plàstiques i les literàries.

És arran d'aquestes premisses que hem volgut iniciar un treball de lectura i exploració literària a partir del poema "Na Ruixa-mantells" de Miquel Costa i Llobera. No és aquesta una tria feta a l'atzar, perquè aquest poema pertany al recull *Tradicions i fantasies* on encara segueix amb el conreu de la poesia narrativa i que com Jordi Castellanos ha dit "és un poema obert al misteri de les relacions, tràgicament ambigües, entre l'home i la natura"².

Després d'aquesta breu introducció de caire metodològic, passem al treball pròpiament dit. Tots els ensenyants de qualsevol nivell sabem que el mestre o el professor pot convertir un text interessant en insuportable, i a l'inrevés, pot fer lúcid el text més esbojarrat. Per exemplificar aquesta idea us recomanem llegir el text de Gianni Rodari "Com ensenyar a odiar la literatura als nens"³. Depèn del moment de lectura, la motivació, el convenciment i la preparació del professor, el grup d'alumnes, saber encertar l'edat de lectura, l'hàbit lector, etc.

El procés de treball ha estat el següent:

LA FASE DE LECTURA

El professor llegeix el poema "Na Ruixa-mantells"; mentre, l'alumnat l'escolta i segueix el text. No cal dir que en aquest moment és cabdal, si més no determinant, la declamació, la dicció i la capacitat de commoure de l'acte de lectura. Després d'aquesta lectura col·lectiva cal fer una nova lectura individual i silenciosa per part de cada alumne.

LA FASE D'ANÀLISI

Per assolir el resultat final del treball era del tot imprescindible fer un exercici de classificació amb la finalitat de fer una exploració inicial de l'univers poètic que Costa i Llobera fa servir en aquest poema. Per això vàrem donar a l'alumnat un full que servís de guia i en el qual hi havia els següents apartats a haver d'observar: orografia, hidrografia, activitats humanes, transports, flora, fauna i clima (II-lustració 1).

OROGRAFIA Riberes esculls coves ones roca platja arenosa		HIDROGRAFIA vorera de mar mar fonda mar ampla cala
TRANSPORTS vaixells carro		ACTIVITATS HUMANES pagès pastor roter mariner
CLIMA bonança núvols ventada dia maror arc de sant Martí estiu nit	FLORA illis de mar olivera	FAUNA gavina cornets petxines sirena nacre bou vellsmarins cavalls dofins ocell corall

[II.LUSTRACIÓ 1]

LA FASE D'EXPRESSIÓ

Si observem el resultat de la fase d'anàlisi, constatarem que al poema "Na Ruixa-mantells" hi apareixen citats una quantitat considerable d'animals de tota mena. Proposam escriure el poema en forma cal·ligramàtica a partir de les figures dels següents animals: gavina, cornet, petxina, sirena, nacre, bou, vellmarí, dofí, ocell i corall (II-lustració 2).

LA FASE PLÀSTICA

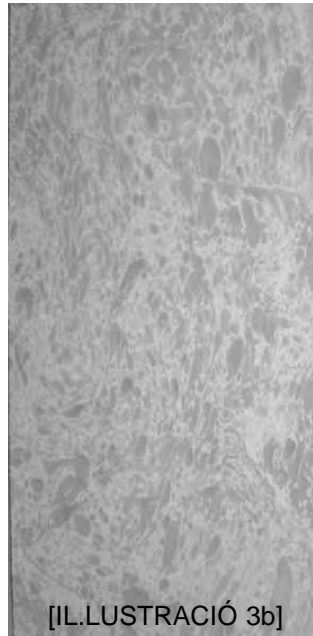
Com hem dit altres vegades, en aquesta mena de treballs la presentació plàstica és un valuós suport de caràcter didàctic i formatiu de primer ordre i que com-

² RIQUER / COMAS / MOLAS (et alt) (1986): *Història de la literatura catalana*, vol. 8.- Barcelona: Ariel.- 637 pp.

³ GIANNI RODARI (1988): "Com ensenyar a odiar la literatura als nens". - In Jaume CELA / Mercè FLUVIÀ (et alt): *Suggeriments per a una lectura creadora*. - Barcelona: Aliorna.- 235 ps.

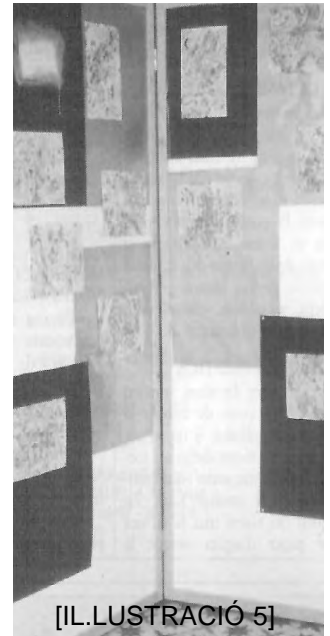
[IL.LUSTRACIÓ 2]

[IL.LUSTRACIÓ 3b]

[IL.LUSTRACIÓ 4]

[IL.LUSTRACIÓ 5]

plementa el resultat final. En aquest cas vàrem triar la tècnica del paper d'aigües perquè la presència de la mar al poema era decisiva i és l'eix entorn del qual giren els esdeveniments.

Per a la fabricació del paper d'aigües triàrem els colors verd veronès i el blau cel perquè són els colors que suggerien més a l'alumnat el color de l'aigua de la costa nord de Mallorca on s'hi reflecteixen els esquerps penya-segats, i que és on s'escola la tragèdia del poema de Costa i Llobera.

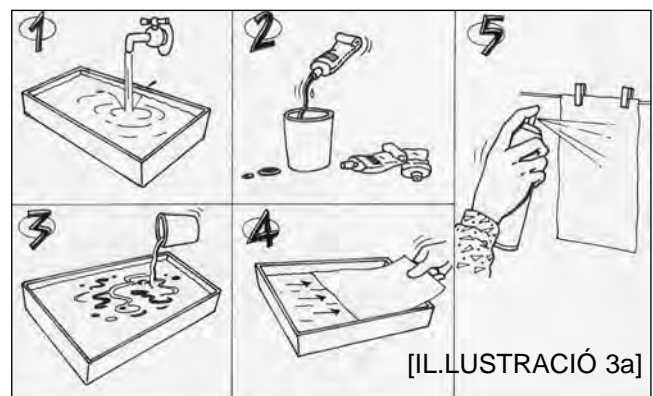
MATERIAL QUE NECESSITAM:

- Pintura a l'oli: un tub de verd veronès i un de blau cel.
- Oli de trementina (aiguarràs).
- Una brullola.
- Aigua.
- Un fixador (nosaltres en férem servir un d'apte per a aquarel·la i el carbó).
- Pots per a la barreja de la pintura a l'oli.

PROCEDIMENT:

(Il·lustració 3a i 3b)

1. Abocam dins la brullola aigua fins que cobreixi més o manco 1 cm.
2. Preparam la pintura a l'oli dins un pot i la diluïm amb l'oli de trementina.
3. Posam un raig de pintura a l'oli dins la brullola. Observarem que la pintura, degut a l'aiguarràs, sura damunt de l'aigua.

[IL.LUSTRACIÓ 3a]

4. Amb els cal·ligrames impresos prèviament mitjançant la fotocopiadora, fem passar els folis per la superfície del líquid fins que el paper quedi tot fent les aigües.

5. Un cop assecat, s'aplica el fixador homogèniament per tot el full.

LA FASE D'EXPOSICIÓ

Ara el treball és acabat (Il·lustració 4). El resultat final fou presentat a l'exposició de treballs que es fa a l'escola abans de les vacances de Nadal; aquesta mostra recull la feina feta al llarg del primer trimestre. Bàsicament, té dues finalitats: la primera és que serveix de mostra de les feines fetes a cada classe, així l'alumnat veu què fan els altres alumnes; i la segona és que les famílies s'adonen i constaten materialment la línia de treball i pedagògica del centre (Il·lustració 5). □

La poesia de Costa i Alcover a l'educació primària. Proposta d'activitats

Josep L. Bonnín

La poesia, com el teatre o la música, tenen la capacitat d'engrescar els infants, els fan descobrir coses d'ells mateixos que desconeixen, els ajuden a estimular-se, a gaudir de noves vivències, a desenvolupar unes aptituds moltes vegades amagades.

Els poemes de Costa i d'Alcover, com els d'altres autors, poden proporcionar tot això i més, si són treballats de manera adequada.

Qualsevol ensenyant que hagi treballat la poesia a l'escola d'una manera activa i participativa pot comprovar com els alumnes esdevenen subjectes actius d'aquest aprenentatge: imiten, improvisen, s'expressen, opinen i creen¹; alhora que treballen l'expressió oral, tan necessària durant tot l'ensenyament, però que tendeix a minvar a mesura que s'accedeix a cursos superiors.

Aquest article vol proporcionar alguns exemples d'activitats entorn de la poesia de Joan Alcover i Miquel Costa i Llobera adreçades a alumnat de primària; activitats que, per altra banda, han estat experimentades per mestres i alumnes del CP Rafal Vell.

Primer pas: què en saben els infants sobre aquests autors?

Com feim abans de començar qualsevol estudi, cal esbrinar primerament què saben els nostres alumnes de Joan Alcover i de Miquel Costa i Llobera. Això ho podem fer oralment amb el grup classe, però també per escrit, ja sigui amb una pregunta oberta, ja sigui mitjançant un qüestionari a manera de test amb preguntes i respostes sobre la vida, l'obra i el temps que visqueren aquests personatges. Això serà un primer punt de partida. Cas de fer el qüestionari, és convenient guardar les respostes a fi de tornar-lo a passar al final de les activitats i comparar què en sabien al principi i quins nous aprenentatges s'han produït.

Segon pas: facilitar la recerca. Per a això, a més de la bibliografia, comptam amb la gran oportunitat que ens ofereixen les noves tecnologies i Internet².

Una posada en comú ens ajudarà a clarificar dubtes i a estructurar i classificar conjuntament les dades obtingudes.

A partir d'aquí, desplegarem la resta d'activitats:

Descripció física dels personatges. Oralment, i amb les imatges que haurem obtingut a les recerques, l'alumnat pot descriure cadascun d'aquests autors físicament i, en allò que els sigui possible, psicològicament.

Creació de poemes a partir d'alguns dels escrits pels autors.

Ho podem fer mitjançant diverses tècniques, com ara:

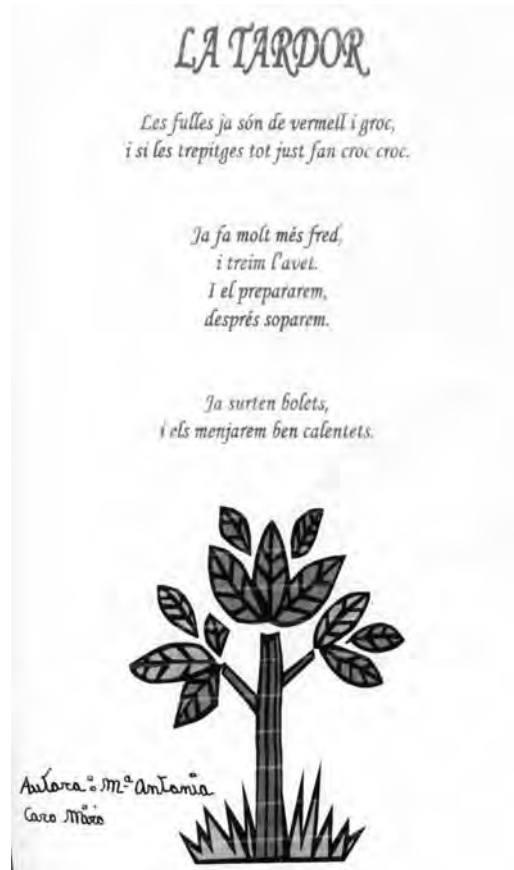
- Substituir els mots finals per altres, tot mantenint la rima:

ESTROFA ORIGINAL

Assaborint l'hora tranquil·la,
he reposat en el coster.
Cada encontrada té sa vila,
i cada vila son cloquer

PROPOSTA

Assaborint l'hora tranquil·la,
he reposat en _____
Cada encontrada té sa vila,
i cada vila _____

Il·lustració cedida pel CP Rafal Vell

¹ Antoni Artigues, en la seva obra *La poesia a l'escola* (Edicions Cort. Palma, 2000) en deixa bona constància.

² Vegeu la relació de pàgines web sobre aquests autors al final de l'article.

b. Substituir versos sencers:**ESTROFA ORIGINAL**

Quan les volgudes muntanyes
Deixava el pobre captiu,
Plorant, collí d'una penya
Un brotet de romaní

PROPOSTA

Quan les volgudes muntanyes
_____
Plorant, collí d'una penya
_____

c. Completar lliurement un poema o estrofa amb les paraules finals fixades:**ESTROFA ORIGINAL**

Canta i voga el mariner
Tot sol dins la seva nau;
I al fons serè del cel blau
Aguaita l'estel primer

PROPOSTA

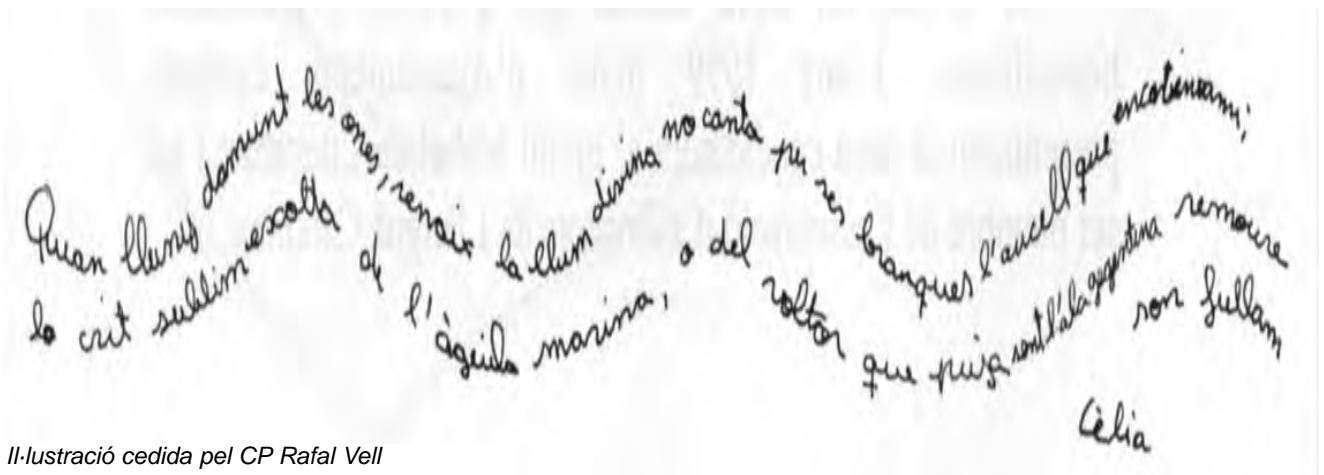
_____ mariner
_____ nau
_____ blau
_____ primer

d. Crear poemes:

Quan els infants s'han acostumat a escoltar la rima, a cantar i escoltar cançons, a anar fent petits rodolins, és el moment de donar pas a la creació pròpia. El bagatge adquirit, la imitació d'allò que han escoltat, els ajudarà en el seu procés creatiu que començarà essent un calc d'allò que se'ls ha donat a conèixer però que mica en mica anirà adquirint personalitat pròpia.

e. Jugar amb la poesia:

- Els cal·ligrames són una tècnica molt atractiva per a l'alumnat. En tenim un bon exemple en aquest, realitzat per un alumne de cinquè i inspirat en un poema de Costa i Llobera.
- Jugar amb les paraules és també un bon exercici. Es pot fer de moltes maneres, una d'elles és que cada alumne triï un poema, n'elimini algunes paraules i les substitueixi per la seva definició (més indicat per al 3r cicle) o bé per un dibuix (1r, 2n cicles).

Il·lustració cedida pel CP Rafal Vell

f. Il·lustrar poemes:

És una activitat que ajuda els infants a interioritzar el significat del poema i a expressar amb dibuixos allò que l'autor fa amb paraules. Com exemple podem agafar el poema "amor de pàtria" de Miquel Costa i Llobera, llegir cada estrofa fins a entendre el seu significat i llavors fer que els infants realitzin un dibuix per a cada estrofa fins a completar la història que conta el poema. És una activitat que es pot realitzar a 4t curs de primària però també, d'una manera diferent, a educació infantil, on la mestra pot llegir un poema, i els infants anar-lo memoritzant, inventar-se una música, cantar-lo i representar-lo amb un dibuix.

Muntatge poètic: tant dels autors treballats com de poemes propis creats pels infants. És una activitat que engresca molt l'alumnat d'aquestes edats. Un entorn adequat i decorat per a l'ocasió és molt important i ens ajudarà a fer un bon muntatge poètic. Si, a més a més, convidam les famílies a gaudir d'allò que han fet els seus fills i filles, aconseguirem de passada potenciar els nostres autors entre els grans. Hem de tenir en compte que aquesta activitat suposa no només treballar la memòria, sinó també l'expressió corporal, l'entonació i la dicció. Es pot complementar amb una música de fons que pot triar cada alumne.

EL PI
DE

FORMENTOR

Il·lustracions cedides pel CP Rafal Vell

Aquestes són algunes activitats de les múltiples que la poesia d'Alcover i Costa suggereixen. Segur que qualsevol lector en sabria afegir encara més de la seva pròpia collita. Ànim, doncs, i endavant. Cal tenir present, a més, que el treball amb els nostres autors té encara un valor afegit per als alumnes de les Illes Balears: els proporciona referents culturals propis i compartits amb la resta de territoris de llengua catalana.

PÀGINES WEB SOBRE AQUESTS AUTORS:

ALCOVER

<http://www.llibreweb.com/lipmic/Poecat/alcover.htm>: selecció de poemes de J. Alcover

<http://mnm.uib.es/movlit/autor.php?autor=34>: resum vida i obra d'Alcover. Interessant pag. web sobre els diferents moviments literaris

<http://www.escriptors.com/autors/alcoverj/>: ressenya sobre la vida de J. Alcover

<http://www.xtec.es/~lrius1/alcover/contenedor.htm>: interessant pag. web amb apartats de lèxic, context, i claus per entendre la seva obra. Pàgina interactiva.

COSTA

<http://www.uoc.edu/lletra/noms/mcostaillobera/>: pag. web extensa amb molts enllaços. Molt interessant. Dades biogràfiques.

<http://www.escriptors.com/autors/costam/>: ressenya sobre la vida de Costa i Llobera

<http://www.xtec.es/~jducros/Miquel%20Costa%20i%20Llobera.html>: biografia, obra, documentació (articles apareguts sobre l'autor a premsa) i enllaços.

<http://www.llibreweb.com/lipmic/Poecat/costa.htm>: selecció de poemes. □

Una experiència amb Costa i Llobera a l'ESO

Josep Antoni Calvo i Femenies

Professor del Departament de llengua i literatura catalanes de l'IES S'Arenal

Si pretenem acostar la figura de Costa i Llobera a l'alumnat de segon o tercer d'ESO, i ho feim pensant que entendran a la primera que el que pretén Costa és enlairar-se i acostar-se a Déu en una actitud beatífica o que reflecteix l'anhel d'infinít i que a través de la poesia pretén, a més, defugir la quotidianitat¹, és ben possible que, llevat que tinguem alumnes extraordinaris, ens mirin amb cara de no entendre res i es dediquin a fer altres coses. No pretenc, amb això, que deixem de banda alguns conceptes que, tard o d'hora, hi haurem d'arribar amb totes les conseqüències quan desenvolupem la qüestió de l'Escola Mallorquina al batxillerat.

No cometrem cap pecat, si em permeteu l'expressió, si donam a conèixer poemes de Costa partint dels paisatges que dibuixa en els seus poemes. Caldrà acostar-s'hi pausadament i descobrir els adjectius que coloreixen les composicions o analitzar les llegendes que s'hi amaguen; és possible que comencem una feina realment interessant que, sens dubte, aportarà qualque cosa positiva als alumnes.

“No és fàcil aconseguir l'atenció dels alumnes ja que, sovint, rebutgen d'entrada la majoria de coses que els professors els puguin oferir.”

En una de les meves classes, vaig fer còpies d'un fragment de la composició “Cala Gentil” i vaig deixar que un grup de tercer d'ESO hi fes un cop d'ull i m'explicàs quines sensacions els produïen aquelles paraules. Tot allò dels pins, l'aigua, els puigs, les serres i les platges ho identificaren tot d'una amb el paisatge mallorquí. Se'ls proposà il·lustrar aquest poema (i d'altres) de la manera que trobassin més adient. El resultat fou interessant i encoratjador, ja que dies després els al·lots enllestien els seus treballs, per a l'elaboració dels quals

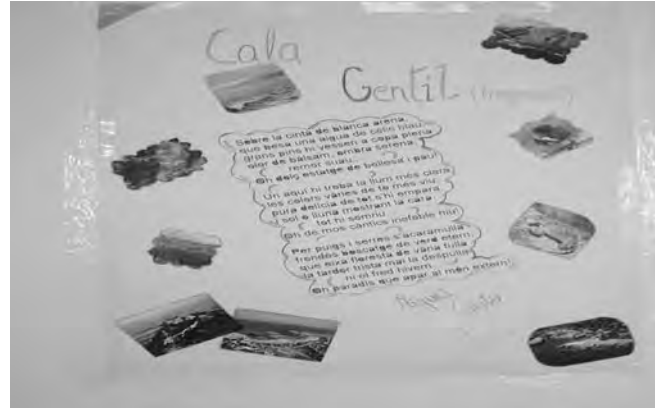

Foto cedida per Josep Antoni Calvo

havien aprofitat les imatges que trobaven a calendaris, revistes o qualsevol d'aquests documents que, aparentment, no serveixen per a res quan els ha passat la vida útil. Mentre cercaven per grups la manera de presentar els poemes de Costa que havien triat, llegien i rellegien versos, demanaven el significat d'alguns mots o els cercaven als diccionaris que circulaven a l'aula². No és fàcil aconseguir l'atenció dels alumnes ja que, sovint, rebutgen d'entrada la majoria de coses que els professors els puguin oferir. Ara bé, si ens situam en un nivell més realista abans d'enlairar-nos directament, els resultats, potser, canviaran. Els alumnes retallaren imatges, les aferraren a la cartolina, llegiren poemes i jugaren amb les sensacions dels colors; tot això culminà amb l'exposició a l'aula d'aquests murals. No hi dedicàrem més de tres sessions, una de les quals fou l'hora de tutoria en un grup³. Aleshores ja teníem el nostre paisatge que cobria les parets blanques i despersonalitzades de l'aula. Havíem aconseguit preparar el terreny per introduir la figura de Costa i Llobera, parlar de la seva obra i de les constants temàtiques de l'autor (el sentiment religiós i el sentiment del paisatge); també estudiàrem una mica el Romanticisme i el Classicisme que el caracteritzaren i alguns aspectes de la tradició llegendària⁴. Evidentment, s'inclogueren qüestions relacionades amb la poesia i la figura de Costa a l'examen que, majoritàriament, foren contestades amb èxit⁵. □

¹ Nou Diccionari 62 de la Literatura Catalana. Edicions 62, s.a. Barcelona, 2000.

² A més a més, es treballà la flexió nominal i adjectival a partir de substantius i adjectius agafats directament dels poemes i així connectàvem el típic exercici de gènere i nombre (blanc, blanca, blancs, blanques) amb una graella que posàvem a la pissarra i els poemes de Costa i Llobera.

³ Aquesta experiència es repetí al llarg del curs passat amb poemes de Marià Villangómez, Miquel Martí i Pol i d'altres.

⁴ Em referesc a conceptes bàsics i més o manco assimilables pels alumnes, en cap cas s'ha de pretendre inflar-los excessivament. Podem introduir el concepte de llegenda, que de vegades s'explica de manera poc amena als llibres de text, a partir d'un poema de Costa i Llobera, com “La deixa del geni grec”, reelaboració d'una llegenda emmarcada a les coves d'Artà. Hem d'aconseguir, però, fer-la atractiva.

⁵ De vegades els llibres de text proposen activitats combinades d'ortografia i literatura, però no sempre s'adapten a allò que voldríem en cada moment o no es pot fer l'autor que ens interessa. Aprofitar activitats d'aquests tipus abans de programar excursions o sortides culturals amb l'alumnat i relacionar-les amb qualque cosa que ens trobarem (un monument, una inscripció, unes coves, etc.) és d'allò més pràctic i evocador dels coneixements.

¿Pot interessar Costa i Llobera a l'alumnat del segle XXI?

Joan Bover

Imatge cedida per Josep Antoni Calvo

Si hagués de contestar la pregunta tal com està formulada, la resposta seria clara: no. Com a mínim, al meu alumnat -i crec que el cas deu ésser extrapolable a molts de centres- no li interessa gens. Els meus al·lots no aspiren a l'espiritualitat, no tenen la cultura clàssica que cal per entendre les *Horacianes* i no aguanten les descripcions ni tan sols a les pel·lícules que consumeixen. No em consider un professor pessimista, sinó realista, si dic que és gairebé impossible que els nostres estudiants s'engresquin en la seva lectura. Ara bé: estic convençut que hi ha maneres de fer mengívols i atractius Costa, Alcover i molts d'altres poetes.

Per començar a desxifrar aquesta aparent contradicció, cal partir d'algunes premisses. La primera és no ésser ambiciosos en excés. Potser podrem motivar l'alumnat a llegir un o dos poemes de Costa amb interès, però no hem de pretendre que s'iniciï en la seva lectura. De fet, ni tan sols hem de pretendre que li agradi. La segona és descontextualitzar Costa (o l'autor que pretenguem fer llegir): si l'alumne percep el poeta com qualcú que té qualque cosa per comunicar-li, és possible (no segur) que s'hi acosti. En canvi, en fugirà si el veu com un nom que s'ha d'aprendre de memòria, juntament amb un conjunt de dates, una llista d'obres i una altra de trets estilístics. La tercera premissa és mesclar-lo amb altres poetes, de manera que si avui optam per la gravetat d'"El pi de Formentor", demà "gratifiquem" l'alumnat amb les bromes gruixades de *L'Espill* o l'erotisme de Papasseit.

Potser estau desconcertats, però jo vos puc assegurar que he posat en pràctica totes aquestes mesures. És ja hora d'explicar-vos una activitat que duc a terme a l'IES Arxiduc Lluís Salvador de Palma i que s'anomena *La poesia és divertida*. Arran d'una experiència anterior a 4t d'ESO¹, m'he proposat que el meu alumnat de primer de batxillerat s'aventuri en el terreny de la poesia². Tenint en compte que dispòs de tres sessions setmanals, dedico la primera i la tercera al programa oficial, mentre que la d'enmig queda com un oasi dedicat a la lectura de poemes. Per a aquesta sessió, he confeït un recull d'una trentena de poemes que no segueixen cap ordre cronològic ni estilístic, sinó que estan agrupats en els següents quatre blocs:

"La poesia és divertida", el primer i el que dona títol al conjunt, aplega peces amb una evident intenció humorística, des de la ironia de Carner fins a la crueltat de Subirana.

"...però amb l'alegria creixent de descobrir que un autor de fa més de cinc-cents anys li parla de l'avarícia en uns termes que encara avui són aplicables."

¹ He d'agrair a la meua col·lega Catalina Pizà que m'animàs a recuperar la idea per aplicar-la a batxillerat i que em posàs sobre una bona pista quan em va suggerir que hi dedicàs una sessió setmanal.

² A segon de batxillerat, a causa d'un temari massa atapeït, la inserció d'aquesta activitat d'una hora setmanal no era possible. En canvi, a primer, m'ha estat possible de dur-la a terme sense renunciar ni a la història de la literatura marcada en el temari oficial, ni a l'expressió oral, que el meu alumnat practica cada dia, sense excepció, durant els primers deu minuts de la sessió.

“La poesia juga” ofereix algunes mostres de jocs formals, com ara la cobla de Bernat Fenollar (s. XV) que es pot llegir de dues maneres diferents amb el resultat de dos sentits oposats. Aquí hi caben també els cal·ligrames, els poemes visuals de Brossa i qualsevol poema amb recursos retòrics basats en la fonètica.

“La poesia fa estimar” és el bloc dedicat al tema que més preocupa als meus alumnes: l'amor... i el sexe. Tanmateix, aquest bloc és el més curt: només consta de tres poemes. La raó és que intent destruir el tòpic que molts d'ells tenen arrelat i que els diu que el tema bàsic (si no l'únic!) de la poesia és l'amor.

“La poesia fa pensar” s'encarrega de completar l'anterior, ja que inclou textos de gran diversitat temàtica, amb l'única excepció de l'amor. Aquí, l'alumnat veu que la poesia no es limita a descriure, sinó que pot tractar de gairebé tot: des de les condicions laborals (Martí i Pol) fins a la guerra de l'Iraq (Comadira), passant per la mort (Sampol), la llibertat (Espriu), les arrels (Quart) o la necessitat de plantejar-se la personalitat pròpia (Costa).

Per fer el recull, vaig seguir uns quants criteris, però sobretot un: que els poemes m'agradassin. Només es pot aconseguir ensenyar bé allò que ens agrada molt. Per això, no em va recar gens de bandejar alguns noms sagrats (Riba, March o Alcover, per exemple) si no en podia trobar cap poema que m'entusiasmassa prou i que, *ahora*, cregués que podia interessar al meu alumnat. El subratllat és important, perquè era indispensable que els poemes complissin els dos requisits.

Amb l'antologia feta, n'hi ha prou amb una sessió inicial per explicar, un poc per damunt, les nocions bàsiques sobre rima, mètrica i recursos. Una segona sessió es pot dedicar a introduir el concepte d'*estil*. Com que es necessita un cert grau d'abstracció per copsar-lo, començ a explicar-lo amb exemples musicals, escoltant dues versions d'una mateixa cançó o, encara millor, d'una peça instrumental. A partir de la classe següent, només es tracta de... llegir.

Això no és tan fàcil com sembla. En principi, es llegeix només un poema per sessió, encara que, si el

Foto cedida per Josep Antoni Calvo

nivell de dificultat no és gaire alt, se'n poden llegir dos i fins i tot tres. *Llegir*, en el cas que ens ocupa, vol dir anar vers per vers, desxifrar metàfores, comentar recursos retòrics i veure amb quina finalitat els usa l'autor. Llegir significa debatre, donar oportunitat a l'alumnat per expressar lliurement la seva opinió i, de vegades, no posar-se d'acord en la interpretació d'un vers determinat. Finalment, aquesta idea de lectura allibera l'alumnat d'haver d'aprendre ni dades ni dates: s'enfronta a Anselm Turmeda, per exemple, sense saber gairebé res ni del nom ni del context dels segles XIV i XV, però amb l'alegria creixent de descobrir que un autor de fa més de cinc-cents anys li parla de l'avarícia en uns termes que encara avui són aplicables.

“Encara més: l'alumnat és lliure per dir que un poema li ha agradat, l'ha avorrit, no li ha agradat però li ha interessat, etc.”

Els resultats d'aquestes sessions han estat immillorables: una gran part de l'alumnat, per primera vegada, concebia la literatura com un art viu. Pensau que els joves estan avesats a escoltar molta música i a consumir molta producció audiovisual. Aquestes dues manifestacions artístiques, per a ells, són vives: valoren, admiren o rebutgen Coldplay o *Spider-Man 2*. Poden expressar sense entrebancs la seva opinió sobre un tipus de música o sobre una pel·lícula, però a classe, el professorat de literatura els ha obligat tradicionalment a emetre judicis positius sobre *Tirant lo Blanc* o Mercè Rodoreda. Per tant, la literatura era

Foto cedida per Josep Antoni Calvo

un art no només “antiquat”, sinó mort, en el sentit que no s’hi podia efectuar cap acció valorativa. A les nostres sessions setmanals, això canvia per complet. El meu alumnat parla molt. Guiat, és cert, però parla. L escolta. Escolta el professor, però també els companys: discuteix, rebut, de vegades claudica. És emocionant veure, per exemple, com es poden crear dins l’aula dos bàndols per defensar dues interpretacions possibles d’una metàfora. En molts de casos, després de sentir tots els arguments, se n’acaba adoptant una com a més vàlida, però mai no es tanquen les portes a l’altra, llevat que s’arribi a la conclusió que és forassenyada. En general, s’acaba dient que el poema resta obert a la lectura personal de cadascú. D’aquesta manera, l’alumnat ha *viscut* la literatura. Encara més: l’alumnat és lliure per dir que un poema li ha agradat, l’ha avorrit, no li ha agradat però li ha interessat, etc., sempre que ho faci a partir del sentit crític. Si, com a lectors adults que som, tenim les nostres raons per preferir *El codi da Vinci* als poemes d’Hildegarda de Bingen o Ausiàs March a Ramon Llull, ¿per què el nostre alumnat no ha de poder començar a exercitar els seus gustos?

¿Com s’avalua l’activitat? Al final de la sessió, planteig tres preguntes a l’alumnat, que les ha de dur contestades el dia següent. Al cap d’una setmana, és a dir, a la pròxima sessió dedicada a la poesia, es comenten en veu alta algunes de les respostes. Se’n destaquen les més originals, les que poden generar més controvèrsia i també algunes de les que

palesen errors o contradiccions greus. Les qüestions plantejades són molt variades: n’hi ha que demanen sobre el tema del qual tracta el poema³, d’altres insisteixen sobre les funcions concretes que els recursos retòrics desenvolupen en aquella peça, n’hi ha d’opinió personal, de comparació amb altres poemes llegits, d’identificació entre allò que conta o descriu el poema i la trajectòria vital de cada alumne, etc. Es deixa, finalment, un petit marge per a la creació, que tanmateix sempre és opcional. I és que un altre tòpic que ja és hora de desmuntar és el d’aquell professorat convençut que l’alumnat es realitza... inventant un poema. Si la majoria de nosaltres no n’escriu cap mai (i som professors de literatura!), ¿per què pensam que fer versos és divertit i engrescador per a futurs biòlegs, arqueòlogues i empleats de supermercat?

Al final del curs, vaig passar dues enquestes diferents entre l’alumnat. Una era sobre la metodologia i el professor. L’altra demanava si la seva relació amb la literatura havia canviat. De trenta-set respostes, només dues o tres varen esser negatives: deien que els continuava avorrint com a principi de curs. Cap problema. A mi no m’ha interessat mai la química i no per això em consider un ciutadà de segona categoria. La resta de respostes, però, era encoratjadora. A tall d’exemple, en reproduiré algunes: “Ara la literatura depèn de mi, de si l’entenc, de si em comunica una idea...”; “Pens que els autors tenen bastant de mèrit: abans no m’hi havia fixat”; “Abans pensava que tota la literatura era igual i ara pens que és molt variada: estic al·lucinant de tot el que s’hi pot trobar”; “No importa la vida dels autors, sinó les idees que volen transmetre i els recursos que usen com a mitjà”; “Tota la literatura fa que els lectors siguin còmplices”...

Som conscient que algunes de les idees exposades en aquest article poden disgustar un sector del professorat. ¿Com és possible que es rebutgin alguns noms (con)sagrats de la literatura catalana? ¿En quin cap cap no contextualitzar una obra artística? Encara que entenc el seu punt de vista, per a mi, el que compta de veres, per damunt dels temaris oficials, de Martí de Riquer i dels llibres de text, són les respostes que heu llegit en el paràgraf anterior. I l’entusiasme que es respirava alguns dies dins l’aula D10 de l’IES Arxiduc. □

3 Aquesta és una qüestió que em preocupa força, atès que l’alumnat té vertaders problemes a l’hora de destriar el tema (o els temes, o el tema principal i els secundaris) d’una obra artística, ja sigui una pel·lícula o una novel·la. Entre aquests problemes, el de la confusió entre tema i argument és el que més sovinteja.

De la poesia al teatre

Magdalena Serra Capó

Es tracta de donar a conèixer i treballar amb els alumnes alguns dels textos poètics més populars de Costa i Llobera i Joan Alcover i llavors, si és possible, fer-ne un muntatge poeticoteatral. Si de retruc, hi voleu treballar algun altre membre de l'Escola mallorquina, basta que l'inclogueu a la selecció. Aquest mètode es pot aplicar a diferents nivells amb les adaptacions que siguin oportunes, tot i que crec que pot funcionar especialment bé, per als alumnes dels darrers cursos de primària i tota la secundària obligatòria.

Seria ideal que fos una activitat que implicàs més d'un departament, però com que això depèn de factors molt complexos i que varien segons la realitat i els costums de cada centre, ho plantejaré com a feina que es pot treballar des d'un sol departament.

Vet aquí les passes que podrien seguir-se:

1. *Escalfament.* És el moment de parlar-los de l'Escola mallorquina, de Miquel Costa i Llobera i de Joan Alcover. Donau-los quatre dades generals i que n'hagin de cercar més informació. Poden usar tant mètodes tradicionals i clàssics (enciclopèdies, manuals de literatura...) com mètodes més actuals (recerca per Internet). Es tracta que, com a mínim sàpiguen situar-los dins el context històric i geogràfic. Segons el nivell, treballau l'aspecte que més us interessi (vida, producció poètica, context literari...).
2. *Antologia.* Ara haureu de triar quins són els poemes que us interessa treballar. En feis un petit dossier i el repartiu als alumnes. Donau-los l'opció que hi afegesquin el poema que vulguin dels autors. A continuació, heu de fer llegir els poemes, de manera individual o col·lectiva. Feis els aclariments que calguin (de lèxic, de significat, de rima, de mètrica, de recursos...). Treballau-hi els aspectes que segons el nivell, més us interessin.

“És el moment de demanar-los que facin una versió lliure del text que han estudiat. Que deixin volar la seva imaginació.”

3. *Memorització.* És l'hora de fer-los triar un text dels que heu inclòs dins l'antologia. L'han d'estudiar de memòria. Si és molt llarg o si simplement ho creieu oportú, donau l'opció que l'estudiïn per parelles o en petit grup (2-3). Convé que els doneu un marge de temps suficient perquè el puguin aprendre de memòria. Millor que no en repetesquin cap però si n'hi ha algun de repetit, no fa res. Fixau la sessió per a la qual han de saber-lo de memòria. El dia en qüestió, aprofitau per posar nota, això sempre és un estímul per als més aplicats.

4. *Versions lliures.* És el moment de demanar-los que facin una versió lliure del text que han estudiat. Que deixin volar la seva imaginació. Demanau-los idees, i si no en tenen cap, que les expressin d'alguna d'aquestes formes:

contents	.....tristos	.....beguts
càmera ràpida	....càmera lenta	.....sexis
cerebrals	.....digestius	.....volàtils
esportistes	....."passotes"	.....afectuosos
sense paraules	....cantant òpera	.....returant
sorpresos	.....enfadats	....amb llenguatge de sords
fent un esport	....fent gimnàstica	....reproduint les lletres
suant molt	.....pixant-se	.....amb una abella devora
amb música de fons	....amb ajuda d'un projector d'imatges	
amb accent francès, anglès, alemany, rus,	<i>sudaca...</i>	
amb acompanyament musical en directe (guitarra, piano, violí...)	a ritme de tango, de "hip hop", de vals, de rock, romàntic.	
amb la tècnica del teatre negre		
amb imatges a l'estil d'un moix, d'un ca, d'una serp...		
amb titelles (confeccionats, o no, per ells mateixos)		
amb ombres		

Foto cedida per Josep Antoni Calvo

(...) Que triïn l'opció que vulguin, però el dia que concreteu han de representar la versió lliure que hagin preparat davant la resta de companys. Podeu aprofitar per tornar a posar nota.

5. Muntatge.

Opció 1: Ja teniu el material necessari per fer un muntatge: feis una selecció de les versions lliures i de les literals més reeixides. Feis un esbós de guió. Establiu l'ordre que creieu més oportú i preparau una seqüenciació. Ordenau per classes, o per poemes o per autor. Intentau implicar els alumnes més responsables en les tasques d'ajudant de direcció. Als més trullosos, donau-los feines més manuals. Implicau els més tímids en les versions de teatre negre (perquè hi col·laboren i no se'ls veu).

“...es tracta de llegir-los un poema i ells han de recrear (amb gestos, paraules, moviments, ball...) la història que explica o que els suggereix.”

Opció 2: Si ho preferiu, hi hauria també la possibilitat de fer el muntatge només a partir d'un, de dos o de tres poemes de Costa i/o Alcover. Que els recitin de tantes maneres com se'ls ocorri, canviant el ritme, la situació, el to... En aquest cas els serà especialment útil perquè agafin idees, que els repartiu un dossier dels *Exercicis d'estil* de Raymond Queneau, (Ed Quaderns Crema). Per si no el coneixeu, l'autor explica la mateixa història gairebé de 100 maneres diferents. En llegiu algunes mostres dins l'aula i intentau que entenguin què està fent l'autor. És el moment de dir-los que el que se'ls demana és que facin una cosa semblant però amb textos escrits per Costa o /i Alcover.

Existeix el risc que surti un muntatge una mica reiteratiu, però pot donar molts bons resultats des del punt de vista teatral, si són originals.

Opció 3. El muntatge, el podeu fer també aprofitant el treball que realitzin els vostres alumnes, a partir de la lectura feta a classe d'algun poema de Costa i/o Alcover. És a dir, es tracta de llegir-los un poema i ells han de recrear (amb gestos, paraules, moviments, ball...) la història que explica o que els suggereix.

Opció 4. Si voleu que el muntatge quedi més didàctic, podeu incloure-hi un narrador que vagi explicant pinzellades de la vida dels autors.

6. *Decorats*. La meva recomanació és que, sobretot si no comptau amb l'ajut de ningú més, utilitzeu un decorat molt senzill: a pèl (sense res damunt l'escenari), uns llençols pintats, unes capsas, o elements molt i molt bàsics (taula i cadira, faristol...). Podeu fer que els alumnes mateixos facin de decorat. Feis que s'ajudin i col·laborin entre ells. Així el grup, funcionarà millor.
7. *Assajos*. És l'hora de donar forma lineal i cohesió als textos. Elaborau el guió que els servirà de referència i anau-lo retocant i rectificat a mesura que se'ls vegi més segurs. Donau-los el missatge que no anirà a escena res que no estigui ben treballat. És convenient que faceu els assajos fora d'horari de classe (a no ser, que disposeu del grup a l'Optativa de Teatre i pugueu aprofitar-hi les hores per fer-ho).

Foto cedida per Antònia Lladonet

8. *Vestuari.* No cal que us compliqueu en aquest aspecte. Feis-los vestir tots d'un color (o tots blancs, o tots negres, o vermells...) i donau-los l'opció de cercar 2 o 3 complements que els ajudin a donar vida a la seva interpretació (un capell, un mocador, un peluix, una corda...)

9. *Programa.* Si podeu, prepareu un petit programa de mà que serveixi d'ajuda a l'espectador. Si teniu algun alumne que dibuixi bé, intentau implicar-l'hi.

10. *Estrena.* Tria en quin lloc i en quines dates podeu presentar el treball. Si podeu, intentau que els espectadors sàpiguen de què va l'espectacle que van a veure.

Si arribau fins aquí, i aconsegiu que els vostres alumnes hagin conegut l'obra poètica de Miquel Costa i Llobera i Joan Alcover i, a més, aconsegiu que s'ho passin bé preparant el muntatge, us ben assegurat que no us penedireu del temps que hi haureu invertit. □

GlobaTEL
SERVICIOS INTEGRALES DE TELEFONIA

GlobaTEL

**ASSESSOR DE LES
TELECOMUNICACIONS DE L'STEI
I LÍDERS EN EL SECTOR DE
TELECOMUNICACIONS EN:**

- OPERADORS DE TELEFONIA FIXA I MÒBIL
- CENTRALETES TELEFÒNIQUES
(DISTRIBUÏDOR OFICIAL DE PANASONIC)
- SMS
- XARXES ESTRUCTURADES
- XARXA INTEL·LIGENT (902 I 807)
- AMPLE DE BANDA (LMDS) SIMÈTRIC

902 999 696 / www.globatel.net

PERE CAPELLÀ ROCA: LA LLUITA INCANSABLE PER LA LLIBERTAT

Pere Fullana i Puigserver
Historiador

El 17 de desembre de 1954, Pere Capellà morí sobtadament a Palma. Era, encara, un home molt jove, massa jove, que havia mantingut aquell esperit jove, dinàmic i radical des de la seva adolescència. Un esperit que no perdé mai, malgrat les circumstàncies l'obligaren a adaptar-se externament al món de cartró pedra de la postguerra. Capellà havia nascut a Algaida, el 1907, i tingué una infància aparentment normal. No obstant, des del final del decenni de 1920 es donà a conèixer com un jove inquiet i es pot considerar, entre moltes altres coses, un referent d'aquella nova generació juvenil que cercava alliberar-se d'un món de misèries diverses, conscient que havia arribat l'oportunitat històrica de trencar vells esquemes socials, encara dominats simbòlicament per un estamentalisme social decadent i obsolet. Educat en el taller d'espardenyeria del seu pare, el popular glosador Llorenç Capellà Garí, Pere aprengué a degustar la cultura i tingué l'oportunitat de conèixer profundament la de la seva classe social. El món de la petita menestralia local en auge tot just començava a definir-se i aspirava a tenir un cert protagonisme en una societat que començava a assaborir la modernitat. Pere era un lector inquiet, un clarinetista vocacional i un líder juvenil amant de la música, la bauxa, el teatre, el cinema i tot allò

relacionat amb la cultura popular, de la qual el pare n'era un referent en l'escenari local. El pare era, llavors, un home profundament compromès, un "intel·lectual" de les classes populars, gràcies a la seva exquisida capacitat d'aguisar paraules que l'havia convertit en cronista crític de la decadència política i social de la classe dirigent contemporània. Com molts joves radicals, Pere conegué el republicanisme lerrouxista i s'introduí en els àmbits culturals antimonàrquics, com ara les publicacions promogudes per Jordi Martí Rosselló –Masclé Ros. Visqué intensament la socialització republicana durant el període de decadència de la Dictadura de Primo de Rivera i decidí incorporar-se als col·lectius que maldaven per crear un model de societat moderna i igualitària, amb la República com a horitzó.

“Pere entenia la pedagogia com una eina de transformació social, com un compromís individual per inclinar la balança de l'analfabetisme polític i com a construcció d'una nova ciutadania.”

Foto cedida per Llorenç Capellà

Foto cedida per Llorenç Capellà

La decisió d'estudiar magisteri i la seva vocació pedagògica era un compromís amb la societat, una forma d'especialitzar-se en aquell terreny que, s'intuïa, havia de ser estratègicament substancial per a transformar la realitat. Tot plegat, estudiar no podia ser un privilegi i, així, Pere interioritzava una forma d'entendre la pròpia vida vinculada a la llarga tradició republicana, marcada per un cert partisanisme social i cultural. Pere entenia la pedagogia com una eina de transformació social, com un compromís individual per inclinar la balança de l'analfabetisme polític i com a construcció d'una nova ciutadania. Les *Cançons Republicanes*, primer, i el setmanari *La Razón* (abril-juny 1931), després, reflecteixen el pensament republicà químicament més pur de Pere Capellà i la seva particular lectura de l'esperit del 14 d'abril. La República no era un somni, tot i que ben aviat esdevingué un malson per a tots aquells que, com ell, es comprometeren a fons en la consolidació d'una

nova cultura política, entengueren la urgència de bastir partits polítics i generaren models nous de sociabilitat estudiantil i pagesa. Pere compaginà els estudis de magisteri amb la militància política, primer en el Partit Republicà Radical Socialista (1932-34) i després a Esquerra Republicana Balear (1934-1939). Així mateix, tingué un protagonisme destacat en la Federació Escolar Balear, associada a la FUE, una plataforma formada per estudiants illencs compromesos amb un model educatiu laic, al servei de la causa republicana; i fundà també una *Agrupación de Labradores* (1932), amb la finalitat d'incorporar jornaleros del camp i dones a la causa del republicanisme d'esquerres. En totes aquestes iniciatives, la presència i la paraula de Pere Capellà varen tenir un ressò especial i es consolidà com una icona juvenil de la causa republicana, no només en l'àmbit local algaidí. Obtingué el títol de mestre durant el Bienni Negre (1934-1936) i, davant la impossibilitat d'exercir a Mallorca, es traslladà a Barcelona. Durant els dos cursos escolars de 1934-1936, exercí a Montcada i a Sants, s'afilià a Esquerra Republicana de Catalunya i milità en sindicats de l'ensenyament. En el context de la Revolució d'Octubre de 1934 i en el clima de reconquesta ciutadana del republicanisme d'aquells anys interioritzà i exterioritzà la seva militància catalanista. El poema *Jo soc català*, escrit en aquells moments d'incertesa és, indubtablement, la seva professió de fe cívica i nacional més profunda.

“...aquell gruix de ciutadans que carregaven sobre les seves espatlles només la culpa d’haver estat manobres d’una República possible.”

El 20 de juliol de 1936 s'escapolí de la repressió feixista a Algaida, on, des de feia temps era objecte d'una animadversió especial per part de la dreta, escapà de Mallorca i es refugià a Barcelona, passant per Menorca. En aquella ciutat tot i que inicialment continuà treballant com a mestre, ben aviat s'incorporà a l'Escola Popular de Guerra i, el 1937, fou destinat al front de Madrid. Féu la guerra com oficial de l'exèrcit republicà i sofrí directament les conseqüències de la derrota, l'abril de 1939. Com a membre de l'exèrcit derrotat, fou internat en un Camp de Concentració a Alcalá de Henares i jutjat en un Consell de Guerra sumaríssim, en el qual fou condemnat a vint anys de presó. Redimí penes en el

Foto cedida per Llorenç Capellà

Penal d'Alcalá escolaritzant i alfabetitzant els presos, i compartí aquell temps de silenci i de degradació cívica i humana, amb un grup d'escriptors, músics i intel·lectuals republicans, la relació amb els quals i amb la família com a únics referents, donà sentit a una experiència inexplicable i sense cap mena de sentit per aquell gruix de ciutadans que carregaven sobre les seves espatlles només la culpa d'haver estat manobres d'una República possible. Després de tres anys de

resistència silenciosa i de sofrir la tortura psíquica i la penúria física del penal, obtingué la llibertat vigilada i fou alliberat l'abril de 1943. Sense poder tornar a Algaida com a conseqüència de l'actitud de les autoritats franquistes locals, s'establí a Montuiri, on es casà dos mesos després amb Maria Fornés.

Els primers anys a Mallorca no varen ser fàcils, ni personalment ni professionalment. Va ser per a ell, un temps d'interiorització de la derrota i de decepcions constants, almenys fins el 1949. Entre 1949 i 1954, publicà diàriament una secció a *Baleares*, titulada Coplas sin malicia, amb el pseudònim de Mingo Revulgo. A través d'aquests escrits, aparentment desenfadats i humorístics, reflectí la seva particular interpretació de la realitat social i política de Mallorca. Paral·lelament, gràcies a l'èxit obtingut com autor teatral, esdevingué un dels personatges més populars de la Mallorca de postguerra. Impossibilitat per exercir la seva vocació pedagògica féu del periodisme i el teatre instruments de divulgació d'aquell ideal intemporal de lluita incansable per la llibertat. □

Sairpa S.L.

industria gràfica de calvià

MANIPULADOS

Solucions en impressió

DISSENY GRÀFIC - IMPRESSIÓ EN OFFSET
PLEGATS EN GENERAL - REVISTES COSIDES EN GRAPA
ENQUADERNACIÓ DE LLIBRES I CATÀLEGS EN RÚSTICA

C/. Illes Balears, 26 ■ 07180 Pol. Ind. Son Bugadelles (Santa Ponça - Calvià)
 Tel 971 69 76 76 - 971 69 92 67 ■ Fax 971 69 76 79
 E-mail sairpa@terra.es

La vocació pedagògica de Pere Capellà

Llorenç Capellà

Llegeixo un estudi, encara inèdit, de l'historiador Manuel Santana, sobre el moviment associatiu de la classe obrera mallorquina en el període 1860-1936, i de la lectura se'n desprèn una primera conclusió, no per sabuda, menys encoratjadora: un dels objectius prioritaris de socialistes, comunistes, republicans i anarquistes, era l'accés de l'obrer al coneixement. Les millores salarials, el compliment de la jornada laboral de vuit hores, l'augment de les mesures higièniques i de seguretat en el treball, esdevenien aspiracions del tot irrenunciables per part dels obrers. Tanmateix, eren conscients que la batalla de la dignitat i de la llibertat, únicament la guanyarien quan ells o els seus fills poguessin accedir a l'escola i a la universitat. El coneixement els faria lliures. Ho sabien i ho predicaven. Aquesta convicció –certa, però no del tot–, ha estat assumida per personalitats que han sostingut plantejaments ideològics aparentment antagònics i que van des del reformisme burgès fins al radicalisme obrerista. No puc deixar de pensar en Pere Oliver Domenge o Emili Darder, intel·lectuals amb una posició econòmica i social envejable. Ni en Francesc Tomàs, Francesc Roca o Llorenç Bisbal, sindicalistes els tres, i fills dels sectors més desvalguts de la població. Tots ells, els uns i els altres, apostaven perquè l'obrer disposés d'un llibre, en lloc d'una pistola. Pere Capellà va néixer l'any 1907. La seva vocació pedagògica, per tant, no es pot desvincular de la seva trajectòria política. El seu pensament coincidia amb el de tota aquesta gent. Va simpatitzar amb l'anarquisme, va formar part del Partit Republicà Radical-Socialista Independent (PRRSI), que presidia l'oftalmòleg Jaume Comas, i s'integrà a Esquerra Republicana (ERB). Entre una cosa i l'altra, va estudiar magisteri. Té, Capellà, un referent ideològic i pedagògic: Marcel·lí Domingo, que seria ministre d'Instrucció Pública en el govern espanyol sorgit de les eleccions del febrer de 1936, guanyades pel Front Popular. Pere Capellà apostava per un ensenyament innovador, humanitzat. Quan es produeixen els fets d'Octubre (1934), es troba exercint de mestre a Montcada. En una carta que escriu, després de la revolta fallida, als seus companys d'Esquerra Republicana d'Algaida, afirma que “por defender la verdad, el domingo hizo 25 años que se fusiló a Ferrer, pero sus ideas sobre la Escuela Moderna han triunfado de tal forma, que

en una de estas escuelas me gano el sustento”. Ferrer i Guàrdia és sinònim de la pedagogia racionalista, laica i progressista. Penso en Pere Capellà. Suposo que no queden dubtes respecte a quin era el model d'escola que propugnava.

“...com un mitjà pedagògic per respondre a la seva vocació de promoure la conscienciació i mobilització del poble, sota el règim d'estricta vigilància i censura...”

En un col·loqui celebrat a Sant Joan, el mes d'agost, entorn de la figura i l'obra de Pere Capellà, el pare Josep Estelrich evocava retalls de converses que havia mantingut amb ell. Es conegueren a Montuïri, on Pere Capellà residia d'ençà que havia sortit del penal d'Alcalá de Henares (1943), en llibertat vigilada. Per a Josep Estelrich, acabat d'ésser ordenat sacerdot, Montuïri era la primera destinació. Ambdós intimaren. Capellà confessava a Estelrich les seves dèries. Parlem de l'any 1947 o 1948. Tot recordant-ho, afirma, Estelrich, que a Pere Capellà “li borinejava dins el cap la producció d'obres teatrals, en part com a activitat quasi professional, i en part també com una possible font de recursos econòmics, però

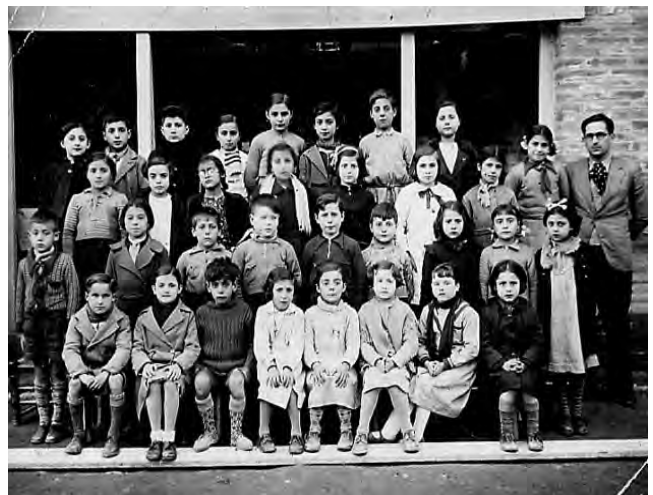

Foto cedida per Llorenç Capellà

Foto cedida per Llorenç Capellà

sobretot com un mitjà pedagògic per respondre a la seva vocació de promoure la conscienciació i mobilització del poble, sota el règim d'estricta vigilància i censura que hi havia en aquells temps a l'Estat espanyol".

Pere Capellà havia perdut la guerra, però no havia abdicat dels ideals que donaven sentit a la seva vida. Creia que la cultura era l'eina capaç de transformar el món. Perquè també ho creien els homes i les dones que des de les càtedres universitàries o des dels tallers, les mines o el camp, havien impulsat un seguit de canvis socials que varen culminar amb la instauració de la Segona República. No pogueren consolidar la seva obra. Amb la Dictadura no s'acabava únicament amb un sistema de govern, sinó amb l'escola com a centre de formació de persones lliures. Pere Capellà creia en l'escola. Hi creia el seu mestre, Marcel·lí Domingo. D'ell és la reflexió següent, que ens avisa –i tenen les seves paraules una vigència inquietant– dels perills que ens aguiten si no retornem a l'escola la importància que li pertoca: "La instauración de la democracia puede ser por la violencia; su consolidación solo por la cultura. Donde la cultura falta, el sistema democrático se pervierte, se esteriliza, se desfigura o cae, no por la presión exterior, sino por interna consunción. No lo derriban; se desploma". □

JA TENIM LA SÈRIE COMPLETA DE MATEMÀTIQUES PER A L'EDUCACIÓ PRIMÀRIA

Encarna Fuster Fuster, Bartomeu Miralles Pérez,
Miquel Montserrat Rius

**Llibres fets a
Mallorca pensant
en els infants de
les Illes Balears**

**Tenim també la sèrie
completa de
LLENGUATGE, i
estam completant la
sèrie de MEDI**

editorial
MOLL

Carrer Can Valero, 25
(Polígon Industrial Can Valero)
07011 PALMA
Tel. 971 7241 76 Fax 971 726252
Comandes: 971 761 422
E-mail: info@editorialmoll.es
<http://www.editorialmoll.es>
**MÉS INFORMACIÓ A LA NOSTRA
PÀGINA WEB**

El magisteri de Pere Capellà

Antoni Artigues

Pere Capellà, abans que dramaturg i glosador és mestre d'escola. Mentre fa de sabater amb son pare estudia també de mestre; cada dia baixa d'Algaida amb la bicicleta per anar a les classes. Conta Melcior Rosselló, per confirmar l'esperit d'aquest mestre, que pertany a un sindicat que fa activitats teatrals per fer diners..., diners, però, per pagar beques a joves que sense aquest ajut no estudiarien. Pere Capellà fou cap d'Esquerra Republicana d'Algaida; quan es va proclamar la República va fer unes Cançons republicanes, on diu: "S'esperit republicà / per dins tots ets espais flota, / i per onsevulla se nota / que és republicà s'estat, / i que pes Borbons ha arribat / es moment de sa derrota." La creuada de Franco el sorprèn quan era de vacances a Algaida; pot partir cap a Menorca, i

d'allà a Barcelona, on primer fa de mestre a Sant Andreu, però poc temps després ingressa a l'Escola Popular de Guerra de Catalunya; en surt tinent i és destinat a Guadalajara i a Madrid, on arribarà al grau de comandant, ja a la fi de la guerra. D'aquesta època és el poema inacabat "Jo sóc català": "Estim Catalunya / perquè té un passat / de lluita incansable / per la llibertat". El 1939 els feixistes espanyols el tanquen a la presó i li prenen la plaça de mestre. Allunyat del magisteri ha de fer les més diverses activitats per guanyar-se la vida, com ho reflecteix al poema "Oli i més oli": "¿Com vols que jo me consoli / dels meus mals?... ¡Res me consola! / ¿No és trist que un mestre d'escola / per viure haja de fer oli?...". Als anys quaranta comença a escriure teatre.

"...el 1994, amb el lema "Pere Capellà, català, mestre, republicà, dramaturg" entra a l'Escola de Magisteri de Palma, per fer de mestre..."

Tota aquesta vida és un magisteri: el seu esperit com a estudiant, els seus anys de mestre d'escola, la seva integritat ideològica -com a català i antimonàrquic-, la seva lluita -amb armes i tot- contra el feixisme, la seva dignitat en la misèria, els seus poemes i gloses i el seu teatre, ben vigent avui, perquè amb una base popular i còmica és un teatre d'idees i de valors, com els que exalten la lluita individual per desenvolupar-se, per damunt de les pressions socials, unes idees i uns valors entusiastes, vitalistes, passionals, rebels: "De genolls mai. Això no", diu a *El rei Pepet*. I això és el que no suporta un personatge tèrbol com Baltasar Porcel, a qui Pere Quart, Joan Oliver, dedica aquest poema: "VOL ÉSSER AMBAIXADOR / En Baltasar, en efecte, / és un llepaire infecte / i un tifa bufonesc. / Com que el petit bandarria / vol ésser "botifarria" / en prosa cursi i trista / fa de periodista / i és com un anti-Cesc! / [...] / Car el Porcell de l'onda / -avui lacai del "conde"- / sempre petit bandarria / i quasi "botifarria", / VOL ÉSSER AMBAIXADOR! / I per això "camela" / la gent de la Sarsuela, / xuetó grimpador!"

Foto cedida per Llorenç Capellà

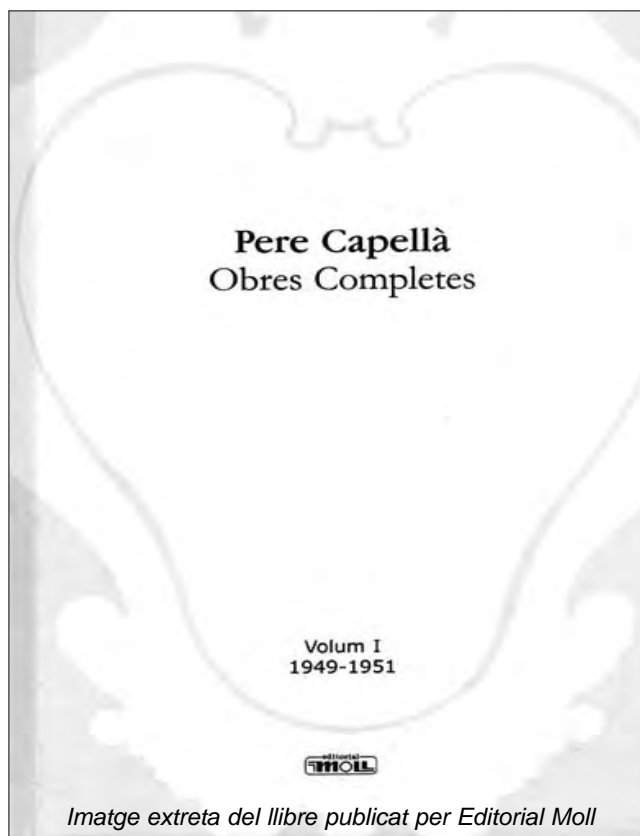

Als quaranta anys de la seva mort, el 1994, amb el lema "Pere Capellà, català, mestre, republicà, dramaturg" entra a l'Escola de Magisteri de Palma, per fer de mestre dels mestres en formació, mitjançant les seves obres de teatre. El 23 de novembre al matí, el teatre de Magisteri s'omplia de gom a gom per sentir a parlar de la vida i de l'obra de Pere Capellà amb una taula rodona moderada pel degà Antoni Colom amb Bartomeu Mulet, Maria Magdalena Alomar, Llorenç Capellà i Avel·lí Artís "Tísner"; la revista *Lluc*, al nombre 784, gener-febrer 1995, reproduïx totes les intervencions. Per resumir-ne el sentit vegeu aquestes paraules d'Antoni Colom: "Pere Capellà fou un mestre que no va poder fer de mestre, que no va poder exercir dins una escola, però que mitjançant el teatre va aconseguir un instrument didàctic de primera mà d'un valor importantíssim per fer allò que ha de fer qualsevol mestre: orientar no sols les persones sinó orientar tot un poble cap a la seva identitat. Vosaltres, nosaltres, que sí que tenim escola, que sí que podreu tenir una escola, i en un sistema democràtic, no tenim cap excusa per no utilitzar l'escola per orientar les noves generacions cap a la identitat del nostre poble." Al vespre, sis-centes persones s'asseguraren al Teatre Principal de Palma per veure el muntatge de *Sa pesta* -una obra contra la carrera armamentística mundial- fet pels setze estudiants de magisteri de l'especialitat de llengua estrangera; també se'n feren representacions al Teatre de Montuïri, al Teatre de Lluçmajor i, per a estudiants de secundària, a l'Institut Berenguer d'Anoia d'Inca.

Al cap de 10 anys, el 2004, Pere Capellà, torna a entrar al Teatre de Magisteri per partida doble. El 15 de gener amb un muntatge d'*El rei Pepet*, una altra gran obra contra la guerra; el muntatge el fan quinze futurs mestres amb l'Aula Magna plena de gom a gom en dues representacions, precedides per unes

Foto extreta de www.afalgaida.org

Imatge extreta del llibre publicat per Editorial Moll

paraules d'un altre mestre de mestres, d'un altre engrescador d'il·lusió: en Biel Majoral; es repeteix el muntatge al Casal de Joves de Lluçmajor (davant 200 joves de l'Institut de Lluçmajor), a un Casal Pere Capellà d'Algaida ple a vessar i al Teatre Victòria de Sóller. El 17 de desembre de 2004, el dia que feia cinquanta anys que havia mort Pere Capellà, la Sala Mariana de Montuïri s'omplia de gent jove i de gent gran (molts que l'havien conegut) per veure el muntatge que devuit estudiants de Magisteri feien d'una de les obres més emblemàtiques: *Val més un dit en es front*, és la revolta individual contra l'acomodament a la situació social, a fi de realitzar el propi ideal.

La passió de Pere Capellà fa que les seves obres siguin una guia per als mestres. Per això, anunciam ja que el curs que ve -2006-2007- els estudiants de Magisteri Musical posaran en escena un musical de Pere Capellà amb músiques de Pere Dejà: *El carrer de les tres roses*, perquè gent com Pere Capellà han d'ésser sempre presents per a nosaltres, mestres, mallorquins, catalans, per mantenir-nos sempre joves i rebels. □

Pere Capellà, dramaturg: Pedagogia a través del teatre

Maria Magdalena Alomar Vanrell
Sineu. Estiu, 2005

I vull que sia ma llança / el llamp que en tots els combats, / il·lumini l'esperança / de tots els desesperats. / I sens parar de lluitar, / cercant ales pel meu vol, / morir sense doblegar / els jonolls, mirant el sol.

Val més un dit en es front

Pere Capellà i Roca -Mingo Revulgo- (Algaida, 1907-Palma, 1954) és un dels autors teatrals més significatius del teatre català contemporani. Inicià la seva producció l'any 1949 i es perllongà fins al 1954, quan va morir. Foren aquests uns anys de represa pública de la cultura catalana, amb algunes accions a favor de la llengua -continuïtat del *Diccionari català-valencià-balear*, edició d'algunes obres o la publicació de la col·lecció de *Les illes d'or*- coincidents amb l'autorització de representacions teatrals en català. Una visita del seu amic i company de presó Manuel Sanchis Guarner, filòleg valencià desterrat a Palma i ben relacionat amb la recent creada companyia Artis, animà Pere Capellà a escriure. Fou d'aquesta manera que reinicià la seva activitat pública: com a dramaturg per una banda i, posteriorment, com a escriptor de gloses per l'altra -aquesta última sota el pseudònim de Mingo Revulgo, a la secció *Coplas sin malicia* del diari *Baleares*.

En cinc anys elaborà unes 12 peces, de qualitat dramàtica diferent, que es fonamenten en els principis ideològics que donaren sentit a la seva vida: la quotidianitat -la mirada a la realitat que li tocà viure- com a model; la lluita per uns ideals personals i col·lectius -la dignitat humana i la llibertat- com a compromís; i la creació literària -la inquietud creativa- com a necessitat. El seu mestratge es fa palès en els temes que planteja i, principalment, en el tractament que els dóna. Els recursos dramàtics i literaris que hi emprà són dues altres de les seves aportacions originals al teatre de l'època.

Les seves primeres obres formen una trilogia composta per: *L'amo de Son Magraner* (1949), *S'hereu de sa farinera* (1949) i *Sa madona du es maneig* (1950), tres comèdies construïdes segons el model més clàssic i amb línies argumentals simples, on ens presenta una existència quotidiana, harmònica i senzilla, i crea tot un seguit de situacions escèniques

Foto extreta de www.afalgaida.org

que esdevenen l'excusa perfecta perquè l'autor ens acosti a un món rural de gran vitalitat i amb profunds canvis **socioeconòmics**: la maquinització del camp, el contraban, els nous negocis agraris, l'accés a la cultura i als estudis superiors, el nou confort, les formes de relació social i de l'oci, etc., però també el pes paralitzador de la tradició, el classisme imperant, els prejudicis de la població, l'analfabetisme existent, la fam, la por, l'ordre social jerarquitzat, el caciquisme, el masclisme, etc.

Un dels grans temes és l'accés de la pagesia a la propietat de la terra i a un estatus social superior, gràcies a l'esforç i al treball diaris. Els nous propietaris pagesos han esdevingut veritables senyors perquè s'han guanyat el dret de posseir-la amb la lluita quotidiana contra un medi dur i no l'han heretada dels avantpassats, com passava entre els descendents de l'aristocràcia caduca i arruïnada. La terra esdevé un espai d'identitat:

Joan: Pot més un Gaspar per sa conservació de sa nostra terra, que cap senyoret d'es que tu somies. Començarà per treure voreres; per posar un abre jove en es lloc d'es vei; per aixecar esboldrecs; per pentinar la i fer li carícies, i sa terra el redimirà de sa seva condició, i ben aviat, sa gent d'es poble li dirà En Gaspar de S'Amarador, es gendre de Son Magraner.

Maria: Per tu, arribar a esser l'amo és com tocar amb un dit al cel.

Foto cedida per Llorenç Capellà

Joan: P'es qui viuen trebaiant sa terra, alcançar aquesta categoria és tant com per un soldat arribar a esser general.

Tots aquests canvis socials provoquen un seguit d'actituds i de prejudicis que ens són presentats a partir d'oposicions entre personatges i que exemplifiquen dues formes d'entendre el món: pagesos i ciutadans, però també entre rics i pobres:

Fr Aina: Si guardar ses distàncies és comportar mos com si fóssim distints d'es qui trebaien per noltros, no les guardaré mai. Si tu no has trebaiat, perquè jo vaig trebaiar per tu, no per això ets distinta de mi.

Pere Capellà hi exposa la visió de la Mallorca real, no la mitificada per poetes conservadors com els de l'Escola mallorquina, des d'una perspectiva amable, amb una certa dosi d'ironia i sobrevaloració alhora. Ell pretén criticar actituds classistes però no vol ridiculitzar la pagesia ni la classe treballadora, com era tan corrent a l'època en moltes de les obres

que s'estrenaven, perquè ell, com a socialista, s'identifica amb aquests i no sent autoodi:

Joan: (...) Precisament ses històries de pagesos, no prosperen més que dins Ciutat, a on sembla que s'hi han escolat tots es renegats de la pagesia. (...) Però ni es pagès acapara tot lo ridícul de Mallorca, ni es ciutadans detenten s'exclusiva de sa sensatesa. No és més torpe un pagès movent se per dins Palma, que un ciutadà movent se per dins es terrossos.

Fou tan gran l'èxit d'aquestes obres que Pere Capellà es convertí en un dels autors més representats durant anys. Era un escriptor autènticament nou, amb formació cultural sòlida, ideologia reivindicativa i sentit del teatre. L'activitat escènica esdevingué un camí creatiu de sortida de l'atzucac en què vivia, pel fet d'ésser un represaliat de la guerra i de no poder exercir la seva professió de mestre i també una alternativa econòmica, així com una forma de reconeixement social molt important per a una persona que representava tots els vençuts de la guerra. Per altra banda, la seva temàtica extreta de la realitat que l'envoltava s'oposava a aquella altra que el teatre franquista fomentava sobre l'honor, la pàtria, Déu, el sacrifici, la mort, etc. i que omplia els escenaris amb la ferma voluntat de castellanitzar i d'espanyolitzar la societat.

Les conseqüències de tant d'èxit es veieren ràpidament amb l'aparició de nombrosos autors i agrupacions teatrals d'aficionats que es dedicaren a preparar obretes molt banals per al simple entreteniment -ell també en féu algunes per a escoles religioses, centres socials, etc., com *De tot i molt*, *Declaracions jurades* i altres. També provocà enveges i molta reticència entre la intel·lectualitat del moment, procliu al rebuig de la creació literària vinculada al món popular. Pere Capellà fou conscient del perill que suposava aquesta dinàmica banalitzadora del teatre i de la manipulació a què era sotmès per les autoritats franquistes i molt ràpidament cercà alternatives que demostraven que el dramaturg sabia moure's còmodament dins l'espai estret que li era permès: provà el teatre musical a *El carrer de les tres roses*, una sarsuela amb il·lustracions musicals de Pere Deià; i el teatre hagiogràfic a *Na Catalina de Son Gallard*, una relectura de la vida adolescent de la beata.

També convé relacionar la importància de l'èxit social d'aquest teatre tan popular amb l'ús públic de la

llengua catalana. Pere Capellà escrigué el seu teatre en la llengua pròpia de Mallorca: és un català que ve definit per una sèrie de característiques diatòpiques -mallorquí de la part forana-; diacràtiques -parlar de la pagesia i de la classe mitjana-; i diacròniques -correspon a la varietat històrica dels anys 40-50. Gràcies a aquest teatre la llengua catalana tingué ocasió de viure en un espai públic valorat socialment i, en conseqüència, comptà amb una plataforma que contribuï al seu prestigi quan des del poder s'intentava de menysprear-la per tots els mitjans -escola, ràdio, revistes, diaris, administració, lleis, etc.- tot convertint el català en sinònim d'ordinari, antiquat, innecessari, etc.

A partir d'aquest moment Pere Capellà, en tant que mestre i malgrat haver estat depurat del cos, es va plantejar la veritable utilitat del seu teatre i va explorar-ne les possibilitats com a instrument didàctic de cara a orientar les persones en valors humans i cap a la pròpia identitat enfront de la castellanització i l'espanyolització imposades pel règim. Igual que avui hem de fer nosaltres com a ensenyants a través de l'escola.

La nova producció és formada per dues peces: **Sa pesta** (1951) i **Més val un dit en es front** (1953), i són una mostra de la seva reflexió **politicossocial** i personal, respectivament, i la seva clara presa de posició amb el moment històric. *Sa pesta* és una sàtira política l'argument de la qual gira al voltant de l'ús d'una bomba que pot matar la humanitat en segons -el tema no era cap broma: hem de recordar que la segona guerra mundial havia acabat l'any 1945 amb les bombes nuclears sobre Hiroshima i Nagasaki. En realitat, aquesta és l'excusa perquè l'autor ens presenti la seva visió del poder d'un estat i els seus mecanismes de control sobre la població. Hi crea, a més, un món propi: Gallinòpolis, on tots els personatges personifiquen diversos comportaments humans en relació al poder establert: el sentit comú, la crítica, la revolució, la submissió, la por, l'adhesió, la col·laboració, la manipulació, l'abús, el control, etc. Aquesta peça és un dels millors precedents del teatre d'absurd i del teatre polític que es desenvoluparà una dècada després. Fixem-nos en el següent parlament:

President (al micro): Gallinopolitans: hem..., hem.... Després d'uns dies d'inquietud pública, es vostro president us fa l'honor de comunicar vos

Foto extreta de www.afalgaida.org

que sa sospita que pogués existir una nova arma secreta, s'ha confirmada. S'arma secreta existeix, però no hi ha por, perquè es seus fins no són es que tots creïem. No és una arma dirigida contra els animals i això mos tranquil·litza. Ets animals no tornaran a esser molestats. Ses primeres proves de s'arma secreta se realizaren amb ells, perquè es seus inventors no la volien provar amb sos homos sense estar segurs que matava. Ara que ja sabem que, efectivament, mata, totes ses proves que s'hagin de fer per arribar an es seu total perfeccionament, se faran sobre material humà, que és més barato.

Ens hi planteja les relacions entre ciència i poder però també hi veiem la lluita per la llibertat enfront dels mecanismes de repressió d'un estat: la manipulació informativa, la coacció, la pressió psicològica, el control dels subversius, la violència oficial, la tortura, etc., sota unes formes pròpies de la cinematografia moderna:

Esteve (al micro): (...) Una arma que mos permetrà alliberar de s'esclavitud totes aquelles potències que no vulguin obrar segons ses nostres conveniències democràtiques. Sa nostra arma no és una arma destinada a sa guerra, sinó tot lo contrari; amb una sola passada que donem an el món, sa pau eterna quedarà assegurada per una bona estona.

A *Val més un dit en es front* ens acosta a la reflexió sobre el procés creatiu i el valor de la literatura. La història sembla autobiogràfica perquè ens explica la revifalla vital d'un mestre sense feina, en Perico -alter

ego de Pere Capellà, represaliat i depurat del cos-que aconsegueix triomfar com autor teatral, i la relació amb la seva dona -Maria Fornés, la seva esposa a la vida real-, la companya comprensiva que comparteix amb ell els ideals i la gana. Ens hi planteja la incomprensió que genera l'art en la seva societat, que viu preocupada per aconseguir doblers i mira els artistes amb llàstima, menyspreu o indiferència. En el fons, ens remet als plantejaments del moviment modernista de l'enfrontament de l'artista amb la seva societat: l'ideal d'artista, la lluita per la utopia i la dèria de crear encara que sigui a costa de passar misèria:

Perico: Jo no crec que sia indecorós fer lo que jo feia. Sa fam justifica moltes coses, padrina. Però si humillant-mos no conjuram sa misèria, val la pena d'aixecar-mos, encara que mos vegem condemnats a una misèria igual. És dir... igual, no. Hi ha misèria que du un signe d'impotència, com sa que vaig passar fins fa poc; i hi ha misèria que du un signe de lluita heroica, com sa que estic passant ara.

Maria: Com sa que estam passant, Perico, perquè jo t'acompany (Fa un badall) amb molt de gust.

El duet Manolo Perico centra tota la reflexió. En Manolo -en realitat, Manuel Sanchis Guarner- personifica el creador combatiu: és l'home apassionat per l'art -ens recorda l'artista messiànic de característiques modernistes- que no renuncia als ideals malgrat el rebuig o la incomprensió social. Perico, en canvi, viu i comparteix aquests mateixos ideals artístics però no perd mai de vista la realitat quotidiana ja que toca de peus a terra. Els dos compten amb dos grans motors d'ajut: l'amor i la solidaritat de les persones més pròximes.

Aquesta voluntat d'innovació de Pere Capellà continuà amb les últimes obres en les quals s'acosta a un model teatral més literari, temàticament i formalment, en què planteja temes universals -la pau, l'amor, la llibertat, les regles socials i polítiques, les utopies, etc.- sempre amb humor però amb moltes més característiques literàries. Hi empra un nivell d'abstracció elevat a fi de reflectir-hi l'existència humana sota perspectives més simbòliques, però sense trencar l'esperit del teatre popular abocant-hi una forta voluntat didàctica.

Aquesta voluntat d'innovació de Pere Capellà continuà amb les últimes obres en les quals s'acosta

Foto cedida per Llorenç Capellà

a un model teatral més literari, temàticament i formalment, en què planteja temes universals -la pau, l'amor, la llibertat, les regles socials i polítiques, les utopies, etc.- sempre amb humor però amb moltes més característiques literàries. Hi empra un nivell d'abstracció elevat a fi de reflectir-hi l'existència humana sota perspectives més simbòliques, però sense trencar l'esperit del teatre popular abocant-hi una forta voluntat didàctica.

El marquès de sa rabassa (1953) i **El rei Pepet** (1954) són les dues mostres d'aquesta nova línia creativa que s'enriqueix poderosament amb un contingut de caire poètic farcit de característiques romàntiques i simbòliques. *El rei Pepet*, presentada en forma de rondalla teatralitzada, ens explica la història d'un jove pastor que se converteix en rei. En realitat, el dramaturg hi elabora una gran metàfora política: ens presenta el poder en mans del poble pla, d'un pastor, que personifica la saviesa popular mamada directament de la terra, i cada personatge esdevé simbòlic d'una condició social: els pagesos caracteritzen la bondat natural i la vida dura del camp però, alhora, són una abstracció poètica de grans ideals mentre que els membres de la cort personifiquen els interessos egoistes i el poder.

Les referències al valor social de la literatura i a la necessitat de la creació artística com a font d'enriquiment personal hi són constants, a més de contemplar la capacitat de somniar de desperts com una alternativa a la realitat política, aquí exemplificada a través de la cort reial:

Arxiduc: Feia temps que comprovava / que es fer feina me cansava, / i cada dia arribava / an es tai amb més peresa. / I trobant que era un abús / haver de fer feina així, / sense ganes, me vaig dir: / "Promet fer me pelegrí / i no tocar feina pus". / En el món, lo rutinari / és fer feina per menjar, / però lo extraordinari / és no fer sa necessari' / i somiar, somiar. / Un poquet de fantasia / val més que una saca d'or.

Pepet: Sou un vago.

Arxiduc: Ja ho sabia. / Perquè hi ha vagos com jo / hi ha en el món poesia.

El jove monarca imagina una terra en pau mentre la cort prepara la guerra per interessos egoistes. Serà el poble pobre i els pares carboners, a més dels amics pagesos, els que li faran entendre el que vol dir llibertat i dignitat davant el poder institucional:

Baró: Ara vaig a veure el rei / perquè estic massa cansat / de viure sense un combat. / Un general aturat / no fa més que tornar vei.

Maria: ¿Voleu guerra?

Baró: Una de curta. / De pur entreteniment.

Maria: No teniu coneixement.

Podem concloure que l'obra capellaniana forma un tot unitari que adopta perfils diversos a mesura que va evolucionant i es va perfeccionant ja que la filosofia que els fonamenta queda reduïda a uns pocs principis essencials: la defensa de la dignitat humana, el pacifisme, la igualtat social, la llibertat, etc. Els drets humans, en definitiva. L'humor és el mitjà que l'acosta als espectadors i que li permet superar l'estricta censura oficial vigent. L'autor és ben conscient que el teatre ha de suposar diversió per als espectadors però també que és creació literària i, en conseqüència, és un gènere que exigeix tècnica per una banda i ètica per una altra. Hi exposa els seus ideals sota formes humorístiques, que no explota mai fins a les últimes conseqüències perquè hi mescla grans dosis de sentimentalisme. L'humor és una estratègia per a la crítica social o política: hi tracta de corregir les actituds dels espectadors a través de la persuasió. Per aquesta raó el seu humor no és cruel, no cau ni en la befa ni en l'astracanada. La rialla ens ve donada per

les accions que duen a terme els personatges o per la mentalitat que demostren i són sempre una mostra de conflictes personals o socials reals a l'època. *Sa pesta* és un cas molt especial ja que és satírica i s'acosta a les tècniques del teatre d'absurd perquè la història és molt crítica alhora que sembla no tenir sentit. **En definitiva.**

La seva mort va suposar una veritable commoció social i el poble mallorquí li ha demostrat respecte i afecte al llarg de cinquanta anys a través de l'aplaudiment a les representacions i amb els nombrosos homenatges i actes de record, sovint al marge de les institucions públiques, perquè som conscients que hi ha pocs escriptors que han aconseguit mantenir viva la seva obra en la nostra societat. Per això els mallorquins ens en sentim orgullosos i el consideram un referent nacional popular ja que té característiques per ésser-ho. En el seu moment Pere Capellà, sense pretendre-ho, va esdevenir mestre per als joves dramaturgs que desenvoluparen la seva obra posteriorment -Joan Mas i Alexandre Ballester en podrien ser dos exemples- i encara avui la seva producció ofereix un grau de modernitat i d'actualitat que sorprèn i que permet múltiples lectures i noves interpretacions, com passa amb els clàssics de qualsevol època.

Foto extreta de www.afalgaida.org

Avui, és una tasca nostra com a educadors de contribuir al coneixement i difusió de les seves obres ja que són una forma de gaudi i de formació alhora i perquè ens trobam davant un autor que és un referent cultural obligat. □

El treball de l'escola Pare Bartomeu Pou d'Algaida sobre Pere Capellà

Joan Monserrat

Amb motiu de complir-se l'any 2004 el 50 aniversari de la mort de Pere Capellà, l'Ajuntament d'Algaida, volent donar-lo a conèixer, li dedicà l'any i organitzà una sèrie d'activitats molt variades (xerrades, taules rodones, representacions teatrals, exposicions...) encaminades a apropar la figura de Capellà a la gent del nostre poble.

Dins aquest context, l'Escola fou convidada a participar, amb activitats escolars, dins el programa d'actes. Per això, després de formar-se una comissió i aportar-hi tots els seus integrants idees i suggeriments, sorgiren tres línies d'actuació:

Exposició sobre Pere Capellà

Visita guiada a una exposició itinerant que s'havia muntada al Casal Pere Capellà sobre la vida i l'obra del dramaturg d'Algaida. Tots els cursos de la nostra Escola la visitaren i aquesta visita fou l'inici, sobretot a 5è i 6è, d'un projecte de treball que donàs resposta a un cúmul de preguntes que entre els infants suscità aquesta visita. Com a producte final d'aquesta tasca es feu un gran mural on es visualitzà tot el treball fet: dades biogràfiques de Pere Capellà, itineraris, telons per a distintes obres, auques, etc.

També s'exposaren una col·lecció de "punts de llibre" amb logotips inventats i confeccionats pel nostre alumnat.

Guia per a l'alumnat de 5è i 6è

Com que dins la comissió havien sorgit moltíssimes idees, decidírem aprofitar-les per confeccionar una guia o proposta didàctica destinada a l'alumnat de 5è i 6è i que ajudàs el professorat en la tasca de donar a conèixer l'escriptor. Com element estructurador d'aquesta guia es va utilitzar el procés de comunicació (ja que és un fet quotidià i molt apropiat als infants). Així l'alumne fa d'emissor, de receptor, utilitza codis i crea missatges i tot aquest procés es dona dins un determinat context. A partir d'aquesta experiència comunicativa de l'alumne es comença l'estudi de Capellà en les seves facetes d'emissor (biografia), creador de missatges (els seus escrits), codis que utilitza (llengua), el seu context (història)... Sempre recurrent el camí que du d'allò més pròxim a allò més llunyà i d'allò particular a allò general.

Unitat didàctica per a Educació Infantil

Quan ens encomanaren la feina de preparar una unitat didàctica sobre Pere Capellà dirigida a Infantil, ens adonàrem que era una feina prou important i que volíem que ens sortís bé. Els primers dubtes i temors que tinguérem fou com enfocar-ho, com fer arribar als infants la figura de Pere Capellà i, alhora, com fer que entrassin en contacte amb l'obra de Pere Capellà. És per això que ens plantejàrem la introducció de Pere Capellà en dos moments molt importants de l'Educació Infantil: la conversa i l'observació. I aquest és el resultat de com ho feim:

Mitjançant una sèrie d'imatges: representació teatral, un retrat, unes persones, oficis... els infants entren en contacte amb la figura de Pere Capellà, amb la seva tasca, la seva vida, la seva figura i la seva obra.

Al mateix temps que els infants van descobrint, formulant hipòtesis, pensant, també proposam una sèrie d'activitats per treballar diferents aspectes de l'educació infantil i el desenvolupament integral del nin i la nina. És d'aquesta manera que aprenem aspectes sobre nosaltres mateixos, la família, la casa on vivim, el llenguatge escrit i el teatre. Les activitats que proposam estan adaptades als infants segons l'edat i també ens permetem recomanar activitats per al Primer Cicle de Primària, ja que creiem que es pot dur perfectament a terme a Primer i Segon de Primària.

Per acabar la unitat didàctica, posam els infants en contacte amb una obra de Pere Capellà: "El Rei Pepet". La presentam amb làmines i la contam com si fos una rondalla i llavors, sempre segons el nivell, proposam dramatitzar-la, ja sigui amb titelles o fent la representació teatral amb l'alumnat.

Creiem que es una manera prou correcta per conèixer des de les aules d'Infantil a Pere Capellà. Esperam que a les escoles els agradi i la puguin aprofitar i dur a terme. Per acabar, volem donar les gràcies a l'Ajuntament d'Algaida per donar-nos aquesta oportunitat i pel foment de la figura de Pere Capellà.

S'ha de tenir en compte que tant la guia per donar a conèixer Pere Capellà com la unitat didàctica per a educació infantil es troben en període d'edició a la Conselleria d'Educació i esperam que aviat arribin a totes les escoles de les Illes. □

Fomentar l'autoestima de l'alumnat a través del joc dramàtic

El delit de viure essent educador, essent educat

Antònia Lladonet Riera

Una de les fites més importants, i també una de les més difícils, que tenen les persones és la d'arribar a sentir-se feliçes, es passen gran part de la seva vida cercant moments gojosos, moments que donin sentit a la seva existència, sense ser capaces de trobar-los en elles mateixes i en les coses més senzilles del seu voltant. Cada persona entén la paraula felicitat de diferent manera, el que és felicitat per a uns, no ho és per a uns altres, però de manera genèrica i segons diu el Diccionari de l'Enciclopèdia Catalana, la felicitat és l'estat de l'ànim plenament satisfet, és a dir, estar content amb el que es fa, amb el que es té i amb el que cada persona és. Tot això seria sinònim d'autorealització. Per arribar a aquest estat hi haurà d'haver hagut un esforç personal previ i, sobretot, una motivació i perquè aquesta darrera sigui latent, haurà d'anar acompanyada d'una bona autoestima que serà la causant d'aquest estat de felicitat que tothom desitja.

Si traslladam tot això al món de l'escola, entendrem la seva importància. Moltes vegades el fracàs escolar amaga infants que, tot i tenir una situació familiar estable, són insegurs, amb dificultats d'expressió, poc comunicatius i amb una gran desmotivació per fer les activitats escolars. Tot això crea una manca d'autoestima que no els deixa actuar amb autenticitat.

“A aquests interrogants se'ls haurà de respondre afirmativament, ja que la motivació es pot aconseguir de moltes maneres.”

D'altra banda, també es troben educadors i educadores sense motivació perquè pareix que la seva feina no té sentit quan es troben amb alumnes que no els responen com toca, també perquè estan cansats de fer sempre el mateix i necessiten nous reptes que es converteixin en al·licients que alimentin les seves ganes de seguir educant.

Foto cedida per Antònia Lladonet

Seria possible trobar un estímul que motivàs els nins i nines i aconseguís augmentar la seva autoestima? I la dels i de les docents?

Aquí només parlaré de trobar-la a través del joc dramàtic. El delit de viure educant o essent educat pot ser una realitat? Sí, ho pot ser.

Segons Isabel Tejerina “el joc dramàtic designa les múltiples activitats d'un taller d'expressió dramàtica, que agrupa el conjunt de recursos i de pràctiques convergents que es fonen en un mateix procés de descobriment i de creació”. També ens diu que queda “allunyat del fet teatral formalitzat, és basat en el joc lliure i personal, dirigit a possibilitar una expressió lliure i creadora de tots els nins i nines de la classe”¹ El fet que possibiliti la pròpia expressió i impulsi la seva capacitat i actituds creatives, junt amb el fet que millori les seves relacions personals, fa que l'infant agafi seguretat i un bon autoconcepte. Per exemple, en una classe es pot proposar als infants que es converteixin en grans insectes inventats, se'ls deixa un temps per pensar i acte seguit se'ls convida a transformar-se en aquells sers que han creat; tot això possibilita la seva expressió lliure i com que actuen tots alhora, passejant-se per la classe, desapareix la inhibició i el sentit del ridícul, perquè tots fan el mateix

¹ Aquests fragments s'han extret de l'article El joc dramàtic a l'Educació Primària d'Isabel Tejerina, publicat a la revista Arc núm. 8.

Foto cedida per Antònia Lladonet

i com que, a més, hi compareix una manera de gaudir durant la classe, tot això fa que a mesura que se senten segurs interpretant el seu personatge, augmentin la seva autoestima. Arriben a perdre la vergonya de sortir individualment perquè saben que tots faran l'activitat. Les passes a seguir per fer aquest joc dramàtic són: pensar l'insecte que volen representar, pensar com camina, considerar quina serà la seva posició de repòs, de defensa i d'atac, imaginar i fer el so de l'insecte en qüestió, i a continuació es fa que es relacionin uns quants insectes.

El fet que es doni poca importància al valor artístic del producte fa que els i les participants estiguin relaxats i relaxades, amb la conseqüència d'aconseguir una capacitat creativa impressionant.

El fet de viure l'activitat com un joc dóna ales a la llibertat individual i col·lectiva, i aquesta darrera al desbloqueig, la qual cosa implica l'impuls eficaç per a l'expressió dels i de les alumnes. El fet que el joc sigui lliure i espontani, no objecte d'observació, i no jutjat, també ajuda. Fins i tot l'alumnat més tímid arriba a participar d'una manera ben activa.

“Això ocasiona de rebot que els professors i les professores augmentin el seu desig de seguir amb la tasca d'ensenyar...”

A part de tot això, també millora les seves relacions personals, superant inhibicions, pors i complexos. Sense escenari ni espectadors, cerca la satisfacció en l'activitat mateixa. Tot aquest conjunt d'accions provoca la millora de la seva seguretat i de la seva autoestima.

Al procés de descobriment i de creació s'hi pot arribar a través d'activitats d'expressió corporal, d'expressió lingüística, d'expressió plàstica, d'expressió ritmicomusical, de jocs de rol, de jocs d'ombres, d'improvisacions...

El professorat adopta un paper d'animador, no és el que ho sap tot, sinó el que facilita el joc. Això fa que els nins i nines siguin més receptius a les seves propostes, i que tinguin més ganes d'apropar-s'hi i també augmenten la seva motivació quan han d'aprendre matèries més convencionals. Això ocasiona de rebot que els professors i les professores augmentin el seu desig de seguir amb la tasca d'ensenyar i sobretot, d'educar amb una dosi d'energia extra que fa que puguin gaudir d'aquells moments de felicitat desitjats per tots. Si amb un poc d'imaginació, generalitzam aquest tipus d'activitats, especialment el rol que adopta l'educador o l'educadora s'aconsegueix una major implicació de tots en la tasca quotidiana d'ensenyar i aprendre. □

PLAÇA 18.®
serigrafia

La millor selecció tèxtil per a promocions en serigrafia

Tel: 971 660 422
Polígon Son Noguera, Lluçmajor www.pl18.com

Afectivitat i ensenyament de llengües estrangeres (LLE)

Mònica Marcos-Llinàs
Universitat de les Illes Balears

1. Introducció

La literatura sobre adquisició d'una segona llengua (AL2) -*Second Language Acquisition (SLA)*- defineix aquest terme com un subcamp de la lingüística aplicada que estudia l'aprenentatge i ensenyament de llengües secundàries (L2). A més a més, AL2 també investiga l'adquisició de llengües estrangeres (LLE) (Kramsch 2000).

Tradicionalment, AL2 es limitava a contextos fora de l'aula. Avui l'aula de la LLE i contextos com el carrer, un restaurant, una festa, o una reunió de negocis serveixen com a possibles contextos d'investigació. L'AL2 és una àrea d'estudi que es constituí els anys setanta gràcies a les múltiples contribucions de disciplines tan diverses com la lingüística, la psicologia, l'antropologia, la sociologia, la sociolingüística, la psicolingüística, la neurolingüística, la pragmàtica, l'anàlisi del discurs, la lingüística antropològica i la psicologia cognitiva (Gass i Selinker 1994). Una de les contribucions més importants d'aquestes disciplines és l'estudi del funcionament conjunt del cos, la ment, les emocions i l'adquisició de llengües.

Avui, contràriament als anys setanta, cognició i emocions es complementen. L'afectivitat i la cognició són dos factors que han demostrat que faciliten o dificulten l'aprenentatge d'una L2 o LLE. Brown (2000:143) explica que l'afectivitat és la part emocional de la conducta humana que pot influenciar els factors acadèmics, cognitius, socials, i personals de l'aprenent. Resultats de diversos estudis mostren com els estats afectius dels aprenents influeixen sobre les diferències individuals de cada alumne. De fet, fou els anys vuitanta quan els neurocientífics reconegueren que la ment -la cognició- és només una part del procés d'aprenentatge. Durant molts anys, les emocions foren rebutjades. Als darrers vint anys, l'estudi de les variables afectives i dels factors sociopsicològics a AL2 ajuden a explicar perquè alguns aprenents triomfen i d'altres no. Hi ha unes quantes metodologies del llenguatge com la *Suggestopedia*, *Community Language Learning (CLL)*, *Total Physical Response (TPR)* i *The Natural Approach* que resultaren els anys setanta de les investigacions sobre afecte i adquisició del llenguatge.

2. Les Variables Afectives

Dins la literatura, referent a les variables afectives no hi ha un criteri únic de classificació. Hi ha experts que consideren la personalitat de l'aprenent com una qüestió independent de l'afectivitat, mentre que d'altres la inclouen dins l'afectivitat. Les variables afectives són tres: l'ansietat, l'actitud i la motivació. Altres autors també hi afegeixen la personalitat, els estils d'aprenentatge i les estratègies d'aprenentatge.

Un estudi duit a terme per Horwitz, Horwitz, and Cope (1986) marcà l'inici d'un nou concepte a AL2, l'ansietat. L'ansietat és un element complex relacionat amb la psicologia de l'aprenent en funció dels seus sentiments de frustració, por, inseguretat, o aprensió; de la seva autoestima; i autoconfiança (Scovel 1978; Sellers 1998). Aquest tipus d'ansietat és, per tant, específic de contextos de L2 o LLE. Alpert i Haber (1960) classificaren l'ansietat en positiva -*facilitative*- i negativa -*debilitative*-. Hi ha quatre factors relacionats amb l'ansietat: 1) conductuals, 2) cognitius, 3) psicolingüístics, i 4) físics. En l'actualitat, l'ansietat encara és una qüestió poc entesa i desenvolupada que requereix noves aportacions.

L'actitud és un terme que es refereix a les actituds dels aprenents davant de la L2/LLE. Les actituds poden ser educatives o socials (Gardner 1985). Les actituds educatives estan relacionades amb l'aprenentatge d'una llengua, és a dir, amb les notes, els deures, els mestres, els companys, etc. Les actituds

socials es refereixen a les actituds que els aprenents tenen cap a l'altra llengua i l'altra comunitat lingüística. Diversos factors com el mestre i els seus estils d'ensenyament, el rendiment acadèmic, l'aprenentatge d'altres llengües, el gènere, l'edat, o l'educació de l'aprenent poden influir sobre les actituds cap a L2.

La motivació de l'aprenent és probablement el terme més utilitzat en parlar d'èxit o fracàs d'aprenentatge d'una LLE o L2. Gardner (1985) distingeix dues classes de motivació: extrínseca (pròpia de situacions en què l'aprenent estudia una llengua anticipant una recompensa externa (una millor nota, un canvi de treball, etc), o intrínseca (relacionada amb l'interès propi d'un aprenent a aprendre la llengua per apropar-se més a l'altra cultura.). Molt relacionades amb aquests dos tipus de motivacions, hi ha la motivació instrumental i la integradora. La primera es descriu com una motivació en què un aprèn la llengua per complir un objectiu instrumental, per exemple: llegir textos tècnics, fer una traducció, canviar de feina, etc. La segona es refereix a una motivació en què els aprenents estudien la llengua per integrar-se dins l'altra cultura i formar part dels intercanvis socials de l'altre grup.

L'ansietat, l'actitud i la motivació són les principals variables afectives encara que la literatura no coincideix en la seva classificació.

3. L'afectivitat dins l'aula

D'acord amb la metodologia de LLE, els factors personals dels aprenents així com les variables afectives faciliten o limiten l'aprenentatge d'una

llengua. Diversos estudis han demostrat com les emocions juguen un paper important en l'AL2 (Gardner 1985; Hortwitz, Horwitz, i Cope 1986; Arnold 1999). El fet que un aprenent tingui més dificultats o menys per aprendre i parlar en la L2/LLE pot estar molt relacionat amb la seva afectivitat, és a dir, la seva situació familiar, el seu estat d'ànim, la seva relació amb els companys i el mestre, la personalitat, i els estils d'aprenentatge i d'ensenyament.

Dins la història de l'aprenentatge de LLEs, a principis del segle XX, Dewey, Montessori, i Vygotsky mostraren un clar interès pels factors afectius i l'ensenyança. Els anys setanta, la ment era un element més, juntament amb les emocions fins al punt d'afirmar-se que les emocions precedien a la ment. Un fet fou clar, entendre els mecanismes de la ment podia ajudar a conèixer millor els procediments de l'aprenentatge d'una llengua. Avui, el fet important per a l'AL2 és trobar la raó per la qual existeixen diferències entre els aprenents de llengües i com es poden explicar i no el fet de definir quines són les diferències principals entre els aprenents.

Dins l'aula d'una L2/LLE, la figura del mestre és molt important, ja que pot afectar el desenvolupament de les intel·ligències cognitiva, lingüística i interpersonal dels aprenents (Gardner 1995). És important que el mestre conegui la seva pròpia intel·ligència emocional, així com la dels aprenents per facilitar el pensament, la motivació i l'aprenentatge (Gardner 1995). A més a més, el mestre ha d'ajudar els aprenents a desenvolupar una actitud positiva amb un alt nivell de motivació i un nivell

mínim d'ansietat creant un clima relaxat, de joc, de companyonia i col·laboració. Tot els elements didàctics (el mestre, els estudiants, l'espai físic, el material de l'aula o la dinàmica de la classe) poden facilitar o dificultar l'aprenentatge. El mestre ha de conèixer quines són les variables afectives i aconseguir que els aprenents tinguin interès i ganes d'aprendre. Les aplicacions pedagògiques són diverses.

En primer lloc, cal conèixer quins són els instruments de mesura més utilitzats a l'actualitat¹. En segon lloc, el mestre ha d'adaptar el seu estil d'ensenyament al màxim d'aprenents possibles adoptant una metodologia múltiple. Així, per a un mestre que és principalment visual o acústic, és a dir, que se serveix de fotos, vídeos, pel·lícules, dibuixos i altres instruments visuals, cal que dins la seva metodologia també s'hi incorporin activitats més analítiques i lingüístiques, lúdiques i cinestèsiques, on moviment i tacte hi juguin un paper important. L'objectiu del mestre és que tots els alumnes —visuals, acústics, analítics, globals, cinestèsics, analítics, etc.- se sentin identificats amb la comunitat que integra l'aula (Oxford 1999). En tercer lloc, cal donar un marge de llibertat als alumnes perquè participin i xerrin en la L2/LLE quan ells vulguin intervenir, evitant cridar-los davant els altres companys per disminuir el seu nivell d'ansietat i tensió. En darrer lloc, cal tenir en compte que aprendre una L2/LE no sols implica aprendre la llengua, sinó també la cultura de l'altra comunitat. El tipus d'activitats que es realitzin a l'aula poden influir molt positivament en l'actitud i la motivació inicial dels aprenents.

4. Conclusions

Per concloure, s'ha de dir que aprendre LLEs no depèn únicament de la intel·ligència de l'aprenent, sinó també de la seva afectivitat i personalitat, que són molt importants a l'hora de facilitar o limitar l'aprenentatge. Estudis recents han provat que el domini afectiu no es troba en oposició al domini cognitiu. Les emocions i la cognició són elements que treballen conjuntament dins l'adquisició d'una LLE/L2 i els docents així ho han d'entendre per garantir l'adquisició.

5. Bibliografia

Arnold, Jane (1999). *Affect in Language Learning*. Cambridge: Cambridge University Press.

Press.

Brown, H.D. (2000). *Principles of Language Learning and Teaching*. N.Y.: Longman.

Gardner, H. (1995). *Frames of Mind: the theory of multiple intelligences*. N.Y.: Basic Books.

Books.

Gardner, Robert (1985). *Social Psychology & Second Language Learning*. Maryland: Edward Arnold.

Edward Arnold.

Gass, S., and Selinker, L. (1994). *Second Language Acquisition. An Introductory Course*. Hillsdale, N.J.: L. Erlbaum Associates.

Hillsdale, N.J.: L. Erlbaum Associates.

Kramsch, Claire (2000). *Second Language Acquisition, Applied Linguistics, and the Teaching of Foreign Languages*. *The Modern Language Journal* 84, iii, 311-326.

Horwitz, E.K., Horwitz, M.B., i Cope, J. (1986). *Foreign language classroom anxiety*. *Modern Language Journal*, 70, 125-132.

Reid, J. (1995). *Learning Styles in the ESL/EFL Classroom*. Boston: Heinle & Heinle Publishers.

Oxford, Rebecca. (1999). "Style Wars" as a Source of Anxiety in Language Classrooms.

In Young, J.D. (1999). *Affect in Foreign Language and Second Language Learning. A Practical Guide to Creating a Low-Anxiety Classroom Atmosphere*. Boston: McGraw-Hill College. □

McGraw-Hill College.

Young, J.D. (1999). *Affect in Foreign Language and Second Language Learning. A Practical Guide to Creating a Low-Anxiety Classroom Atmosphere*. Boston: McGraw-Hill College. □

Young, J.D. (1999). *Affect in Foreign Language and Second Language Learning. A Practical Guide to Creating a Low-Anxiety Classroom Atmosphere*. Boston: McGraw-Hill College. □

Young, J.D. (1999). *Affect in Foreign Language and Second Language Learning. A Practical Guide to Creating a Low-Anxiety Classroom Atmosphere*. Boston: McGraw-Hill College. □

¹ De fet, existeixen diferents qüestionaris per cada una de les variables afectives que poden mesurar i avaluar el tipus d'actitud, motivació i nivell d'ansietat dels aprenents.

Una experiència de treball davant la conducta antisocial a l'escola

Antònia Tur, Miquel Àngel Mas i Maria Orpí
CEIP s'Auba. Cala Rajada

Des del CEIP s'Auba, en funció de la problemàtica conductual de l'alumne, es realitzen unes pràctiques educatives encaminades a la millora dels problemes de conducta. S'intenta, en relació a les mesures correctores, que hi hagi una conscienciació a nivell de claustre, un treball sistemàtic alumne-escola-família i una coordinació entre el personal relacionat amb l'alumne a atendre.

Ens definim com un centre de dues línies, que se situa a la zona costera i turística de Mallorca, amb molta diversitat d'alumnat que presenta un espectre cultural tant en el referent ètnic, llengua materna, com en la manera de ser. Al mateix temps contemplam una matrícula d'altres i baixes contínua, degut als moviments de trasllat de les famílies per motius sobretot laborals.

Des de fa uns tres anys i en resposta a les necessitats del centre, es duen a terme una sèrie d'actuacions destinades a controlar i si és possible reduir els problemes de conducta. Totes aquestes actuacions, gràcies a un seminari que recull les línies de centre, s'han comentat i consensuat en el claustre. Es pot afirmar que en aquest curs, la intervenció davant els problemes de conducta ha respost a una alta coherència de tot el professorat.

Les actuacions consensuades del Reglament de Règim Intern en relació a la conducta antisocial són:

Actuacions amb nins i nines amb conducta antisocial:

- Dinàmica de grup
- Mediació

Actuacions amb nins i nines amb trastorn de conducta:

- Marc terapèutic individual
- Normativa de centre
- Treball amb les famílies des de l'EOEP

Les intervencions educatives s'han establert en funció de dos tipus de problemàtica conductual: la conducta antisocial i el trastorn de conducta. Per conducta antisocial entenem qualsevol conducta que infringeixi les regles socials i/o sigui una acció contra els altres; i per trastorn de conducta, l'ús d'un patró de

conducta antisocial, clínicament significatiu i, que sobrepassa clarament l'àmbit del normal funcionament (Kazdin i Buela-Casal, 1999: 19-20).

En relació a la conducta antisocial, les mesures educatives més específiques que hem posat en funcionament són:

a) Dinàmica de grup. Des del nostre centre són especialment utilitzades amb aquells alumnes que tenen una mala relació amb el grup aula, ja sigui per una excessiva extraversió, amb caires agressius, o una accentuada introversió.

La constitució del grup de la dinàmica (quants i qui) és molt relativa, sí podem dir que els eixos bàsics vénen determinats pels resultats d'un sociograma que es realitza en el segon mes una vegada començat el curs i pels trets de l'alumne problemàtic.

Premisses que tenim molt presents durant la posada en marxa de l'activitat són unes normes límit molt clares i precises, un marge d'expressivitat respectat i, un relatiu control d'un petit èxit social de l'alumne problemàtic, davant el petit grup. En relació al tipus d'activitat són molts els llibres publicats que ens poden fer de guia.

El procediment per començar l'activitat s'inicia quan el tutor/a comunica la problemàtica a la cap

d'estudis i aquesta ho transmet a l'equip de suport. Una vegada tots reunits a les reunions de suport -prescrites per la cap d'estudis- es concreta la intervenció que la realitzarà l'equip de suport o el tutor assessorat per l'equip de suport.

b) Mediació. L'art de reconvertir un conflicte en conflicte constructiu correspon a la mediació.

La mediació és un procediment de resolució de conflictes que consisteix en la intervenció d'una tercera part, aliena i imparcial al conflicte, acceptada pels disputants i sense poder de decisió sobre aquests mateixos, amb l'objectiu de facilitar que aquests arribin per ells mateixos a un acord mitjançant el diàleg i la negociació (Jares, 2001: 159)

Pràctica que feim servir per a discussions on no s'ha arribat a cap resolució, petites agressions i insults entre dues o més parts. Les fases que seguim per a la pràctica de l'activitat són (Johnson i Johnson ,1999: 76-77): descriure el que cada part vol, descriure el que cada part sent, intercanviar les raons de cada posició, comprendre la perspectiva de l'altre, idear opcions per al benefici mutu i acord sensat.

Per a la posada en funcionament de la mediació, el tutor o tutora comunica a la cap d'estudis la disputa i aquesta a l'equip de suport que l'executa. Normalment les mediacions es fan en temps d'esplai i, si les parts repeteixen la problemàtica, el tutor/a aplica el manual de les normes de convivència del centre.

En relació als alumnes amb trastorn de conducta, les mesures aplicades són:

a) Marc terapèutic individual. Amb certs alumnes es requereix d'un treball afectiu molt específic des del marc de la teràpia individual. Són aquells nins i nines amb conductes problemàtiques molt repetides i amb molta intensitat.

Des del centre, és l'equip de suport l'encarregat d'aplicar la teràpia, la qual sol ser de mitja a llarga durada –en nombre de sessions- i pocs els alumnes que normalment en requereixen.

Aquest article no és el lloc per xerrar del plantejament d'actuació, perquè pot dur a malentesos, però també tenim el deure de fer-ne dues pinzellades: el treball amb el nin o nina té la intenció de fer

aflorar –verbalitzat pel professional- les ràbies, les pors i les reparacions del pensament de l'alumne (fer conscient l'ego, el superjo i el jo). Acceptam les coses bones i dolentes del nin, elogiam les bones, naturalitzam les dolentes, reduïm la seva angoixa perquè se senti més bo i cercam el camí oportú i permès socialment per treure la ràbia.

Una de les finalitats del desenvolupament de la personalitat és la de tornar-se capaç de recórrer cada cop més a l'instintiu. Això involucra tornar-se més i més capaç de reconèixer la pròpia crueltat i avidesa, que llavors, i només llavors, poden posar-se al servei de l'activitat sublimada. (Winnicott, 1993: 179)

Mentre no accepti la part bona i dolenta de la seva persona, se sentirà massa dolent i podrà derivar a actuacions amb certs graus de patologia. Des d'aquesta perspectiva, treballam des del marc de la psicoanàlisi. Evidentment, cada professional treballarà des de la seva tendència i, molt millor, si aquesta és eclèctica.

Normativa de centre. Ens basam en el R.D. 732/1995 de 5 de maig pel que s'estableixen els drets i deures dels alumnes i les normes de convivència del centre que diu que aquestes haurien de propiciar el clima de responsabilitat, treball i esforç, que permeti que tots els alumnes obtenguin els millors resultats del procés educatiu.

Especial incís en les normes de convivència davant el nin o nina amb trastorn de conducta -malgrat aquestes són guia per a tot el professorat i l'alumnat- ja que aquests requereixen, de forma molt precisa, els límits de la seva actuació. Són les normes les que ens regulen el que hem de fer, especialment, quan la infracció és greu, independentment de l'actuació paral·lela des del marc terapèutic i des del treball de l'EOEP amb la família.

És el coneixement i acceptació d'aquestes normes pel claustre, gràcies al temps i metodologia del seminari, el que ha propiciat una manera de fer unificada de tots els docents en relació a la conducta de l'alumnat i la nostra pròpia. Destacam aquesta coherència de claustre, la perseverança i seguiment de l'equip directiu i la coordinació immediata i efectiva entre l'equip directiu i el de suport com aspectes base per a la reducció dels problemes de conducta.

Treball amb la família des de l'EOEP. Forma part de l'equip de suport del centre i la seva incidència es concreta al nostre col·legi amb la intervenció un dia setmanal més un mensual de la psicòloga de l'equip i, quinzenalment de l'assistent social del mateix equip.

El seu treball en relació a les famílies de nins i nines amb trastorn de conducta es concreta, de forma molt general en:

- Escoltar i eliminar possibles defenses dels pares. Podem trobar necessitats dels pares no cobertes, fins i tot records escolars de minyonia prou negatius.
- Explicar les necessitats del nin (procés evolutiu des del caire afectiu).
- Pactar actuacions educatives, on les normes precises en relació a certs aspectes i l'afecte són eixos bàsics.

En relació a l'alumnat amb trastorn de conducta són moltes les vegades que necessitam alhora, del marc terapèutic, la normativa de centre i el treball amb les famílies.

Com a conclusió direm que la conducta antisocial en el centre ha disminuït, i el nin o nina amb trastorn de conducta no l'ha incrementada, i en certs casos, s'ha contemplat una subtil millora -això acompanyat de les regressions temporals pròpies d'aquest alumnat.

BIBLIOGRAFIA:

KAZDIN, ALAN E. ; BUELA-CASAL, GUALBERTO (1999): *Conducta antisocial. Evaluación, tratamiento y prevención en la infancia y adolescencia.* Madrid. Ed. Pirámide.

JOHNSON, DAVID W. ; JOHNSON, ROGER, T. (1999): *Cómo reducir la violencia en las aulas.* Barcelona. Ed. Paidós.

JARES, XESÚS R. (2001): *Educación y conflicto.* Madrid. Ed. Popular.

WINNICOTT, DONALD, W. (1993): *El niño y el mundo externo.* Buenos Aires. Ed. Lumen. □

OFERTES PER AL PONT DE DESEMBRE DE 2005

VOLS DIRECTES DES DE PALMA:

VENÈCIA, del 7 a l'11 de desembre	629 €
LONDRES, del 7 a l'11 de desembre	491 €
ISTANBUL, del 5 al 10 de desembre	529 €
ISTANBUL, del 7 a l'11 de desembre	396 €
MALTA, del 6 a l'11 de desembre	405 €
PRAGA, del 7 a l'11 de desembre	488 €

Viajes
MARTEL S.A.

*No hi estan incloses les taxes, els visats
ni l'increment del carburant.
Consulti altres destinacions des de Barcelona.
Més informació:*

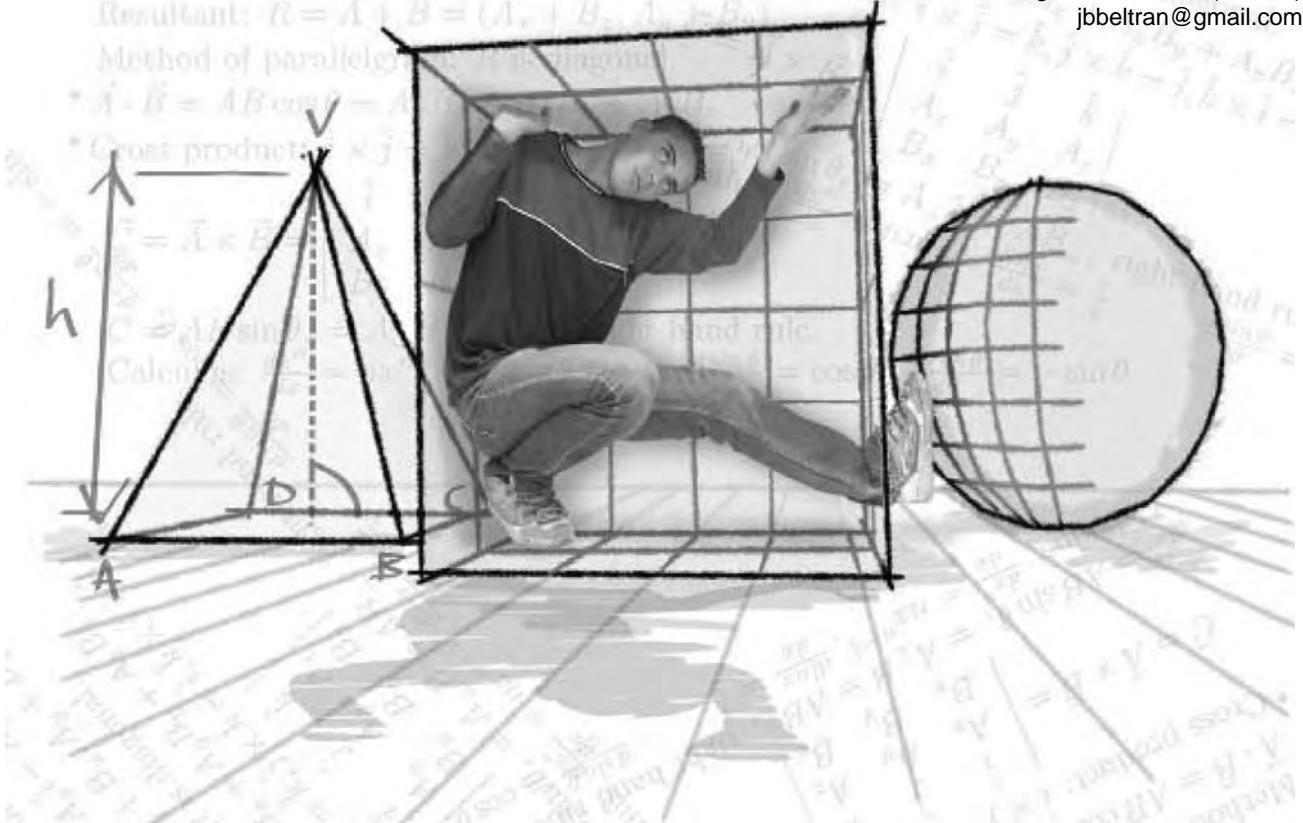
Viatges Martel, carrer Oms, 50 Tel.: 971723842 / ventas@viajesmartel.com

A PROPÒSIT DEL SILENCI SOBRE L'INFORME PISA 2003 (i 2)

10 IDEES PRÀCTIQUES PER UNA EDUCACIÓ AMB SENTIT

Joan Buades

Professor a l'IES de Sant Agustí des Vedrà (Eivissa)
jbbeltran@gmail.com

Si PISA 2003 constitueix un mirall on es reflecteix l'estat misèrrim i poc encoratjador de l'educació a Espanya i a les Balears, la presentació pública del projecte de llei de reforma del Govern Zapatero ha fet evident la manca de voluntat de canvis fonamentals en un sistema que fa aigües per tots costats. Poc s'ha d'esperar d'un legislador que es limita a formular desitjos genèrics sobre la formació i dignificació de la feina del professorat, que oblidia el repte intercultural que està canviant la vida quotidiana també a les aules, que pretén fer de la democràcia una assignatura més dins una organització fortament jerarquizada i burocratitzada, i que incorpora la broma de fer responsables de l'augment (o no) del finançament a unes autonomies i uns ajuntaments sovint mancats de suficiència pressupostària. Per adonar-se del contrast amb allò que vertaderament importa, és obligat llegir l'excel·lent informe de la Fundació per la Pau¹, que fa palès com la inversió en R+D (recerca + desenvolupament) militar creix novament el 2005 amb el Govern estatal d'esquerres, malgrat la imatge oficial antiintervencionista al món.

“Les energies educatives positives no poden quedar atrapades entre la reforma des de dalt que mai no toca de peus a terra i el “no podem fer res” d’un professorat molt desmotivat...”

Aquesta paràlisi permanent de les reformes necessàries no hauria de distreure l'atenció sobre què podem fer ja com a educadors i educadores per millorar la qualitat educativa. Almenys així podríem bategar des de la realitat diària quelcom interessant per a nosaltres, per a l'alumnat i per a la comunitat en què vivim. Les energies educatives positives no poden quedar atrapades entre la reforma des de dalt que mai no toca de peus a terra i el “no podem fer res” d'un professorat molt desmotivat i que treballa amb rutines de màxima compartimentació de les tasques i les (ir)responsabilitats. Hi ha experiències de feina

¹ El text íntegre és a www.prouinvestigacionmilitar.org

arreu d'Europa i, sovint, en el nostre entorn immediat que caldria generalitzar per trencar aquesta deriva. Per obrir el torn i sense que costin gaire diners, aquí van algunes propostes pràctiques des de Secundària perquè el curs que ve sigui més motivador:

Projectes de treball en lloc de deures

La rutina i els diktats curriculars quilomètrics són el pa de cada dia. Podem assumir riscos i oferir a l'alumnat (a tothom o a una part d'ell, segons vulguem) que triï un tema de feina preferent durant cada trimestre que substitueixi els deures quotidians o setmanals. L'elecció es faria a partir d'un catàleg presentat pel professorat en començar l'avaluació. Els treballs serien preferentment individuals, per bé que alguns –per la seva naturalesa– haurien de ser col·lectius. En acabar, cada persona o grup presenta el seu treball de recerca i n'obté una avaluació escrita i una valoració oral de la classe. La idea central és que tothom ha d'entendre per què estudien el que estudien i que cadascú és capaç de poder presentar en societat allò que ha treballat. No faria cap mal que alguns d'aquests projectes fossin de fusió entre diferents àrees, a fi de rompre amb el prejudici que cada assignatura és un món tancat en si mateix. No tinguem complexos a demanar aclariments i ajuts als companys i companyes de Primària.

Un pla d'aprenentatge amb cada estudiant

Amb les notes, l'alumnat constata quines àrees li van bé i quines no. Però no expressen com podria millorar el seu aprenentatge. La introducció d'un pla de feina anual individual, que detallés els punts forts i dèbils de l'alumne/a i hi determinés propostes concretes de millora que comprometin també la família i el professorat, seria tota una innovació. El

Pla hauria de ser pensat, acordat i signat per totes tres parts i l'objectiu seria facilitar l'èxit escolar. A més, hauria d'afavorir la sinèrgia entre les tasques i objectius de totes les àrees. Per això, podríem començar pels alumnes amb més dificultats i amb el suport de l'equip d'Orientació, sovint col·lapsat a informes i adaptacions compartimentades, burocràtiques i sense gaire impacte sobre l'aprenentatge real de l'alumnat. Paral·lelament, l'alumnat amb més autonomia i capacitat de treball, podria acordar un model d'aprenentatge més flexible i motivador (dedicar hores a l'autoaprenentatge o a la lectura a la biblioteca, responsabilitzar-se de tasques comunes com ara l'acolliment de nous alumnes o la preparació d'activitats complementàries d'interès escolar...).

Fomentar l'alumnat tutor

La preocupació pel creixent nombre de diversificacions i adaptacions que s'han de fer atesa el nombre d'alumnes amb dificultats de tot ordre és general. Normalment, però, s'exclou l'alumnat de la feina d'atenció a la diversitat. El cert és que existeixen sempre alumnes amb habilitats especials (metodològiques i comunicatives) que podrien servir de pont amb aquests alumnes desorientats, desmotivats i que són candidats a la marginació social i la dependència. La confiança i la capacitat de congeniar entre alumnes pot ser una eina ben útil perquè l'atenció a la diversitat passi a ser una tasca compartida per tota la comunitat educativa.

L'alumnat tutor hauria de veure compensada la seva dedicació a aquesta preciosa tasca en forma de sortides escolars, incentius acadèmics o premis fora de curs (estades en campaments o cursos d'estiu, ús de l'internet a l'escola...).

“Una constitució de l'Institut pot ajudar a enfortir la responsabilitat de cada individu i la identificació amb el Centre.”

Llegim, escrivim, comptem

L'informe PISA 2003 ha constatat que en molts estats hi ha nivells elevats d'analfabetisme funcional. A Alemanya, per exemple, són un 40% dels escolars de 15 anys: quants deuen ser-ne a

casa nostra? Podem aprofitar les oportunitats que ofereix internet i els ordinadors del Centre. Hi ha molt pocs estudiants que rebutgin el contacte amb els ordinadors. Són nombrosos, sensu contrari, les experiències de joves pràcticament analfabets fascinats per l'ordinador. Es tracta d'oferir un programa guiat de lectura, escriptura o matemàtiques bàsiques, assistit per ordinador i supervisat pel professorat. La idea és que a través de l'autoaprenentatge l'alumne/a millori substancialment el seu domini de l'expressió escrita o la lògica matemàtica, eines essencials per a la seva autonomia com a persona en un món molt complex. La iniciació en l'ús dels correctors informàtics, l'ús de portals com l'Edu365.com o el Diari a l'Escola (dins Vilaweb.com) poden ser de gran utilitat aquí. Des de les àrees de llengües i de matemàtiques hem d'usar generalitzadament aquestes tecnologies de la comunicació en lloc de considerar-les alienes o impròpies.

Equips de professorat de curs amb profit pedagògic

Ben sovint cada professor/a fa bona feina pel seu compte. Això no obstant, el resultat és que l'esforç es multiplica i l'eficàcia pedagògica baixa. En les àrees de treball veïnes (per exemple, entre totes les de llengua impartides al Centre), les repeticions, incongruències o disparitats de materials i estratègies és a l'ordre del dia. El resultat és la desorientació i el col·lapse de l'alumnat. Preparar i posar en comú rutines, objectius i mètodes de feina permet educar en l'ordre i la claredat l'alumnat, repartir-se part dels objectius curriculars tot reduint la pressió sobre el compliment del "programa" i planificar amb sentit més integral l'aprenentatge de la classe. Aquest treball ha de ser pedagògic i no burocràtic i implica una posada en comú periòdica. Lògicament, aquest treball pedagògic d'equip és la base perquè idees com les anteriors siguin practicables. La feina tindria un vessant acumulatiu i afavoriria el treball continuat amb l'alumnat al llarg de diferents cursos.

Una Constitució per al centre

Una constitució de l'Institut pot ajudar a enfortir la responsabilitat de cada individu i la identificació amb el Centre. Es tractaria que el professorat, l'alumnat i les famílies acordessin regles generals obligatòries per a l'ensenyament i la convivència. Del conjunt de propostes, un grup paritari de tots tres estaments n'elaboraria una proposta de constitució, a ratificar per tothom en un referèndum intern.

Per donar vida al text, caldrà posar-hi molta cura i fomentar la iniciativa raonada de tothom. Però pagaria la pena, iniciar un procés de democratització del procés i formes d'ensenyament i dels drets i deures de convivència. Fet entre tothom i per a tothom, més enllà dels constreyniments burocràtics de la normativa actual.

“El Centre ha d'obrir-se a la participació real de l'alumnat si volem que aquest esdevingui ciutadà o ciutadana en lloc de súbdit passiu.”

Pràctiques de democràcia escolar

Cal recordar que els adolescents d'avui seran en pocs anys líders generacionals en la nostra societat, des de l'àmbit econòmic fins al social passant pel món de la marginació. L'escola ha de destil·lar democràcia en el dia a dia i ha de percaçar incansablement la maduració i preparació de persones amb criteri propi, autonomia personal, socialment actives i solidàries. El Centre ha d'obrir-se a la participació real de l'alumnat si volem que aquest esdevingui ciutadà o ciutadana en lloc de súbdit passiu. La programació de les activitats complementàries i extraescolars amb consulta i organització conjunta amb l'alumnat, el foment de les iniciatives pedagògiques i convivencials proposades per la representació estudiantil, la introducció de mecanismes d'avaluació pedagògica del Centre i del professorat per part de tothom, la promoció de la creació de grups o associacions juvenils (de solidaritat, ambientals, interculturals, excursionistes...), entrenarien la joventut en la percepció, discussió, proposta i resolució participativa dels problemes i oportunitats de la vida i de l'entorn en què vivim.

Obrim l'escola al món

La revolució demogràfica que vivim en els darrers decennis s'ha accelerat força amb la globalització. Cada cop són més freqüents percentatges d'alumnat nouvingut superiors al 20 i al 30% del total, tendència creixent. La gran diversitat d'orígens, cultures, creences, llengües, en un context marcat per l'auge dels fanatismes i la xenofòbia arreu del Planeta, ha de ser objecte d'atenció preferent si volem afavorir la interculturali-

tat, la convivència pacífica i la igualtat social. El curs que ve podem aprofundir (sovint, iniciar!) programes d'acolliment intercultural basats en el reconeixement de la diversitat com un valor i no com un "problema", treballant la globalització, les migracions i el diàleg religiós com un projecte transversal de primer nivell (dedicant-hi espai preferent en la planificació de tutories, les diades de centre o la programació complementària i extraescolar), afavorint els intercanvis amb les famílies novingudes i les seves llengües d'origen, tot evitant la formació de guettos dins el Centre.

Ajudem a fer un club cultural juvenil

El jovent ha de veure l'Institut també com un espai propi, més enllà de l'ensenyament reglat. Entre les múltiples iniciatives que es poden fer, podríem ajudar a posar en marxa un club cultural autogestionat per alumnes. Podrien disposar d'un espai propi o compartit amb la biblioteca del Centre, on intercanviar revistes, tenir accés a internet, fer lectures i recitals, portar una àrea pròpia oberta a la pàgina web del Centre, organitzar excursions extraescolars, fer pràctiques de conversa en diferents idiomes amb companys/es que els dominen, obrir una ràdio escolar... S'hauria de permetre que disposessin d'un pressupost mínim, lligat a una programació indicativa, i aprofitar les oportunitats perquè es formessin monitors i monitores capaços de formar i gestionar una associació. L'increment en l'autoestima, la iniciativa i creativitat dels joves seria un enorme guany per a tothom.

"En una comunitat sacsejada per canvis socioecològics i demogràfics tan dràstics com les Balears, fa molta falta trencar inèrcies i retornar a l'ofici el caràcter de vocació per sobre del de mer funcionari de l'Estat."

Fem xarxa amb altres professionals i centres

Superar la frustració professional i la impotència davant l'esfondrament progressiu del sistema educatiu que hem conegut, és una necessitat social i no pas individual. Molts/es professionals estan fent canvis personals en la seva manera de percebre l'ofici, promovent experi-

ments que permetin respirar al marge del llit de Procust oficial. Us en recordeu dels moviments de renovació pedagògica de fa poques dècades? En una comunitat sacsejada per canvis socioecològics i demogràfics tan dràstics com les Balears, fa molta falta trencar inèrcies i retornar a l'ofici el caràcter de vocació per sobre del de mer funcionari de l'Estat. El curs que ve podríem provar de posar-nos en contacte amb professionals amb idees similars. Des d'aquí, en xarxa amb altres bandes del món. Ni que fos via electrònica, fent part d'una llista de correu. Hi ha tantes coses per posar en comú, tant a aprendre els uns dels altres, més enllà d'anar col·leccionant triennis i sexennis...

Mentre esperem que des de Dalt s'aclareixin i escoltin la gent que dia a dia fa l'escola, hi ha una dimensió dels canvis a petita escala que poden fer millor l'educació del dia a dia. I que només nosaltres la podem endegar. Qui s'hi anima? □

ES REFUGI

Via Sindicat, 21 - pati.
(antic edifici del
Sindicat Forà)
Ciutat de Mallorca
07002
Telèfon: 971 71 67 31
Fax: 971 71 85 97
refugi@detallsport.es
www.esrefugi.es

Des del 1976!
equipam ses vostres aventures

Els objectius del mil·leni

Catalina Thomàs Galmés Vellibre

El dissabte dia 14 de maig es va celebrar una jornada a Espai Solidari sobre els Objectius de Desenvolupament del Mil·leni (ODM). Hi havia una quinzena de persones, la majoria d'elles pertanyents a diferents ONGs, a part d'altres que per curiositat hi acudiren lliurement. Aquestes ONGs són Medicus Mundi, Veïns sense Fronteres, Unicef i Ensenyants Solidaris.

I per què una reunió d'aquestes entitats tan diferents?

Es tractava de posar en comú la nostra visió sobre els tan anomenats i tan poc coneguts *Objectius del Mil·leni*.

Margarita i Almudena foren les encarregades de dirigir les nostres passes per aprendre una mica més sobre aquests ODM. Així, una de les frases més repetides durant tota la jornada fou: "un aprèn d'allò que s'enamora; no podem ensenyar una cosa si no creim fermament en ella".

Darrere els ODM hi ha tota una sèrie de conceptes, procediments i actituds, així com una reflexió sobre la nostra forma de vida i sobre de quina manera aquesta forma de vida influeix sobre els altres i sobre la pobresa en el món. Suposen una actitud activa i compromesa davant els desafiaments que ens presenta la profunda desigualtat existent en el planeta. També promouen una visió crítica sobre el nostre lloc en el món.

Les dades provoquen calfreds: actualment hi ha 114 milions de nins i nines que no van a l'escola; 2/3 parts de tots els analfabets són dones adultes. Cada dia cauen dues torres bessones plenes d'infants per causa de la fam.

“Hem de tenir en compte que a Amèrica Llatina existeix un 100% de nins i nines matriculats a les escoles, però molts no hi van.”

La dècada dels 90 va ser molt efervescent pel que fa a cimera i conferències mundials. Es va promulgar

la "Declaració del Mil·leni", un acord de mínims. També va ser una època molt regressiva: els poders públics es retreien, es va anar cap a les privatitzacions.

Inclourem aquí una petita referència al contingut de cadascun dels Objectius del Mil·leni. Els objectius suposen moltes metes. Els podem fer moltes crítiques –per exemple, el seu eurocentrisme–, però sempre hi ha una petita il·lusió que ens dirigeix perquè tot rutlli bé...

Eradicar l'extrema pobresa i la fam. Segons el Banc Mundial i el Fons Monetari Internacional, la pobresa extrema es dona quan es té manco d'un dòlar per dia; la relativa es dona quan es té manco de dos dòlars diaris. I si es tenen molts de dòlars però ningú ven aliments?

Aconseguir una educació primària universal. En realitat es perden quatre anys de formació, ja que no parlem d'educació bàsica, sinó sols d'educació primària. Hem de tenir en compte que a Amèrica Llatina existeix un 100% de nins i nines matriculats a les escoles, però molts no hi van. Fixem-nos aquí que no es parla en cap moment d'alfabetització de persones adultes.

Promoure la igualtat de gènere i donar poder i informació a les dones. Si ens hi fixam, aquí no parla de diferències de raça, ètnia o nacionalitat... Les dones de les elits sí que són als parlaments; les dones camperoles no estan representades en els poders locals.

Reduir la mortalitat infantil. Els menors de 5 anys, normalment moren per malnutrició i condicions insalubres.

Millorar la salut materna. Però alerta! No es parla en cap moment d'avortament, de contracepció... Som conscients que tot això no es pot incloure dins cap objectiu.

S'ha comprovat que aquells nins que tenen mare i són cuidats per ella tenen menys probabilitats de morir que no aquells i aquelles que són orfes. Es realitzen molts d'avortaments clandestins a conseqüència dels quals moren moltes dones. En els canals oficials no es pot esmentar l'avortament, és un tema vedat pel Vaticà, el fonamentalisme islàmic, etc.

Combatre la SIDA. Els EUA tenen un còctel reduït a una pastilla, però la companyia farmacèutica propietària no vol vendre la patent. Es fan cursos a molts diversos indrets per mentalitzar les dones sobre l'ús del preservatiu, tant per evitar malalties de transmissió sexual com la SIDA, com per reduir la natalitat. S'ha comprovat, en seguiments posteriors, que les dones estan ben convençudes; el problema són els seus marits. Davant això, està ben clar que és absolutament necessari l'educació dels homes en tots aquests temes. Hem de saber també que, la majoria de vegades, no es diu que la causa de les morts sigui la SIDA, sinó que es posen altres causes. No hi ha, per tant, un registre fiable de les morts per la SIDA.

Assegurar la sostenibilitat ambiental. Aquest objectiu és realment inabastable, de tan extens com és. Hem de

parlar del problema de l'aigua (no cal anar molt lluny, a les Illes tenim greus problemes d'abastiment d'aigua per la manca de pluja i la sequera); en el cas de Bolívia s'ha duit a terme una total privatització del mercat de l'aigua; la gent no sap on l'ha d'anar a cercar. Hem de parlar també de les "favelas", cases fetes amb materials de desfet; així com les enormes quantitats de desplaçats interns a països com Colòmbia.

"...en cap cas és possible que aquests països puguin tornar el deute que tenen, aquest deute els ofega."

Arribam per fi a l'objectiu 8, l'objectiu que ens ha portat a fer tota aquesta reflexió: Desenvolupar una associació global per al desenvolupament. Hem d'unir les nostres forces. La meta número 15 ens marca un camí possible: no hem de parlar de fer el deute extern sostenible, sinó que l'hem de cancel·lar directament; en cap cas és possible que aquests països puguin tornar el deute que tenen, aquest deute els ofega.

Les diferents ONGs tenim interessos particulars i diferents; és absolutament necessària la COORDINACIÓ.

Tant de bo es pogués aconseguir el compromís del 0,7% com a ajuda oficial per al desenvolupament; treball productiu i formal per als joves —a Àfrica l'esperança de vida davalla moltíssim i no hi ha gent jove en edat de treballar—; tant de bo tots sortíssim al carrer quan el G-8 es reunís... Som la primera generació capaç de mobilitzar-se conjuntament d'una manera eficaç (Internet és una arma en aquest sentit).

Avui en dia la màxima prioritat és el continent africà. La taxa de mortalitat en aquest continent és enorme; l'esperança de vida baixa d'una manera alarmant. La SIDA n'és el principal motiu. EUA no vol participar en la millora del tractament per una qüestió "de moralitat"... A Sud-àfrica una de cada tres persones pateix de VIH-SIDA. En aquest cas, per ser d'urgència màxima, el país hauria de tenir dret a produir la medicació adient; però el problema continua: EUA, en plena possessió de les patents, no ven aquests medicaments i aleshores comença el negoci de les malalties i del patiment humà...

Per altra banda, Xina i Índia aglutinen dues terceres parts de la població mundial: som 6.100 milions de persones en el món; i 4.000 milions viuen sota la línia de la pobresa.

Quan parlem de millores, sempre ens referim a les zones més ben comunicades i properes als ports marítims. Segueix havent-hi regions oblidades. Hem de tenir en compte que els indicadors són estatals; hi ha moltes zones on no hi ha cap recurs.

I què ocorre amb el deute extern? Quina és la solució? La sostenibilitat del deute? No! D'aquesta manera el deute es fa de cada vegada més gros i esclavitzava més els països. La solució passa per la condonació, l'ajuda i el control de la gestió d'aquesta ajuda: s'ha d'evitar que l'1% del total dels diners que s'envien als països en desenvolupament quedi a les butxaques de l'equip de govern que signa aquestes ajudes. Aleshores ens demanam: si concedir un crèdit és totalment lucratiu, qui controla tot aquest procés, si els primers agents de corrupció són els governs? Com podem garantir que l'ajuda de les ONGs arriba íntegrament al seu destí? Les ONGs, això sí, són objecte de contínues avaluacions, es fan memòries exhaustives de totes les actuacions, es duu un recull de factures perfectament transparent. Per què, d'una banda sí i de l'altra no? És evident i normal el fort escepticisme que acompanya gran part de la societat envers la feina d'organitzacions com les nostres. Es pot complir, en realitat, l'objectiu 8? Es poden deixar de banda, per aconseguir objectius comuns, la manca de solidaritat i la competitivitat entre ONGs? Es pot aconseguir un major moviment social entre tanta diversitat d'ONGs?

El Directori Mundial està format pel G8 i l'ONU (que constitueixen el poder dur), el Fons Monetari Internacional i l'OMC (Organització Mundial del Comerç). Aquests són els guionistes, és a través d'ells que són explicades tant la producció com les vies de superació de la pobresa.

“...si concedir un crèdit és totalment lucratiu, qui controla tot aquest procés, si els primers agents de corrupció són els governs?”

El G8 no és una institució; és totalment discrecional: manen els més poderosos, prenen les decisions conjuntament: França, Gran Bretanya, Japó, Alemanya i EEUU es reuniren a la Trobada de Rambouillet; en principi constituïren el G-7; més tard s'hi incorporà Rússia (G-8). En el G-8 no hi ha assemblea, manen tal i com volen.

L'ONU (Organització de Nacions Unides) en realitat no és un organisme autènticament democràtic; qui mana allà és en realitat el Consell de Seguretat. Existeix una Assemblea, però les seves decisions no són vinculants. Koffi Annan centralitza totes les demandes.

L'OMC (Organització Mundial del Comerç) està formada per 136 països i només té 10 anys d'existència (fou creada el 1995). El seu antecedent fou el GATT; l'OMC s'encarrega d'establir les lleis del comerç internacional; es proposa la liberalització del comerç en tots els sectors econòmics. És una institució multilateral, amb seu i regles, formada per comitès. L'OMC representa l'ordre dins la globalització.

A partir de les institucions de Bretton Woods es dona lloc a les altres dues i importants institucions: EL Fons Monetari Internacional (creat per gestionar el deute) i el Banc Mundial (ajuda al desenvolupament, creat després de la Segona Guerra Mundial).

Aquestes institucions són emissores de política; estrictament no són tan democràtiques.

SENSE EXCUSES, 2015

Aquest ha de ser el nostre objectiu, caminar cap al compliment dels ODM el més aviat possible. Avui sembla que les prioritats no estan en el desenvolupament, sinó en la lluita contra el terrorisme, però si caminam coordinats, es pot aconseguir.

La Campanya Pobresa Zero que poc a poc s'està presentant ens dirigeix cap al compliment dels objectius del Mil·lenni. Aquest ha de ser un projecte i un compromís alhora local i global, del qual la paraula clau és PRESSIONA! Contra la pobresa, PRESSIONA.□

La salut del professorat

Rita Fraga

Departament de Salut del professorat, del Sindicat del Professorat de São Paulo (SINPROSP)

*"No vull que em respectin a mi,
vull que respectin l'honestedat del meu treball"*

Lobo Antunes, António

Una radiografia de la salut del professorat

En principi, l'estrès del professor, a Brasil, sembla estar relacionat al salari indigne, a la precarietat de les condicions de treball, a l'alt volum d'atribucions burocràtiques, a l'elevat nombre de funcions assumides i d'alumnes per aula, al mal comportament d'aquests alumnes, a la preparació inadequada del professorat davant noves situacions i conflictes.

El professor pateix les pressions de l'excés de temps dedicat al treball, les dels pares dels alumnes i les de les seves preocupacions personals fora de l'escola. La preocupació per les condicions del treball escolar es torna també contra la salut dels professors. Perquè es permeti un òptim desenvolupament del procés d'ensenyament - aprenentatge i millor qualitat de vida, és necessari el benestar integral, físic, psíquic i social de tota la comunitat educativa escolar.

L'activitat docent posseeix algunes particularitats, generadores d'estrès i d'alteracions perjudicials per a la salut dels professors. Alguns estudis realitzats mostren que els docents estan permanentment subjectes a problemes en la seva salut mental.

L'estrès ja és reconegut com a "malaltia professional", els efectes del qual abasten l'ambient escolar. Per a l'OIT, l'estrès del professor és "un risc ocupacional significatiu de la professió".

Els professors són els que tenen més problemes relacionats amb la veu. Tots els dies s'enfronten a aules infestades de renous externs i interns a la classe, converses dels alumnes, pols del guix, aquell cafetec calent a l'hora de la recreació, seguit d'un tassó d'aigua glaçada. Tot això contribueix a arribar a la ronquera al final del dia, a la irritació a la gargamella, al cansament vocal, etc., que poden evolucionar a problemes més seriosos, amb greus conseqüències.

A causa d'aquesta problemàtica, el SINPRO-SP es va unir a la Unifesp/Escola Paulista de Medicina i al Ministeri del Treball i Ocupació/Sotsdelegació del Treball 1 Nord/SP, per desenvolupar un projecte inèdit al país: estudiar i avaluar quins són els principals problemes de veu que afecten els professors de la xarxa privada de São Paulo, fent una mena de "radiografia" del problema. El conveni entre les tres entitats va ser subscrit el dia 30 de maig de 2001.

En la primera etapa de la investigació, varen ser avaluats prop de dos mil professors de l'ensenyament superior particular, a la zona nord de la capital.

Preocupació constant

Els problemes de veu dels professors són una antiga preocupació del Sindicat. Des de l'inici de la dècada dels 90, els metges que atenen a la seu del SINPRO-SP cerquen transmetre algunes orientacions i pistes als professors, encara que de manera informal. En les "campanyes salarials", tots els anys el Sindicat cerca discutir amb els patrons i contemplar en els "convenis col·lectius" mesures que puguin garantir bones condicions de treball per als docents, incloent aquí, per exemple, el límit al nombre d'alumnes per aula. El SINPRO-SP sap que la veu és un dels principals instruments de treball del professor, si no és el principal d'ells.

Els empresaris de l'educació, no obstant això, més preocupats amb els èxits i caixes registradores que amb la qualitat de l'ensenyament i la valoració i benestar dels seus professionals, només pensen a substituir immediatament un professor que presenta dificultats o problemes amb la seva veu.

Atenció en el SINPRO-SP

A l'inici de l'any 2001, disposat a intervenir de manera ferma en la qüestió i conscient de la seva responsabilitat i de la grandària del problema que existeix, el Sindicat va decidir organitzar a la seva seu, una atenció fonoaudiològica ben estructurada i especialment destinada a orientar els professors amb problemes de veu.

Simultàniament, els docents varen respondre un qüestionari d'autoavaluació dels seus problemes i dificultats. Els exàmens clínics per identificar possibles compromisos i malalties i establir els diagnòstics varen ser realitzats a l'Ambulatori Interdisciplinari de Laringologia i Veu de la UNIFESP. En cas de necessitat, els professors podien encaminar-se a serveis i professionals qualificats, per al seu tractament. Si algú està interessat a conèixer els resultats d'aquest qüestionari, els pot demanar a l'STEI-i, on se'ls podran proporcionar.

“...el manteniment del braç per sobre del nivell de l'espatlla quan el professor escriu en la part superior de la pissarra i el fet de quedar molt temps dret, poden ser considerats com a factors de risc.”

Enemics ocults

Aquesta és la gran preocupació i el gran misteri que el SINPRO-SP investiga. Descobrir quines són les altres malalties ocupacionals que poden afectar el professor, quines activitats exercides a l'aula pel professor, hàbits, vicis, etc., poden presentar major risc en el desenvolupament de malalties ocupacionals? Per aclarir la pregunta, fisioterapeutes de la Universitat Federal de São Paulo (Unifesp), en associació amb el SINPRO-SP, estan desenvolupant un estudi amb l'objectiu de presentar un programa de prevenció de malalties ocupacionals en professors.

Els moviments repetitius, com els vaivens per esborrar la pissarra, el manteniment del braç per sobre del nivell de l'espatlla quan el professor escriu en la part superior de la pissarra i el fet de quedar molt temps dret, poden ser considerats com a factors de risc.

La idea és verificar en la pràctica si aquestes, entre d'altres, activitats col·laboren en el desenvolupament de malalties ocupacionals.

L'estudi té tres etapes

Primera etapa: Realització d'un qüestionari per investigar senyals i símptomes de malalties que

ataquen el sistema musculoesquelètic i que poden tenir relació amb les activitats professionals del professor; avaluar l'impacte d'aquestes disfuncions musculoesquelètiques en la qualitat de vida del professor; identificar alteracions i desviacions posturals; identificar una postura típica del professor; relacionar les alteracions posturals amb les queixes de dolors i malestar i identificar els factors de risc, com la posició i les postures inadequades a l'aula i relacionar les alteracions posturals amb les queixes de dolors i malestar.

El qüestionari inclou informacions generals: edat, sexe, nivells d'ensenyament en què imparteixen classes, temps d'activitat, hores de treball setmanals i diàries, satisfacció amb l'activitat professional, oci en els caps de setmana, realització d'activitats físiques i/o esportives, nivell de cansament i presència de malestar; i informacions específiques sobre la regió del cos dolorida, els senyals i símptomes en aquestes regions, factors de l'activitat professional que accentuen els símptomes de dolors i malestar i la seva influència en les activitats diàries i socials.

Segona etapa: La finalitat d'aquesta etapa és la de promoure la prevenció, ensenyant el professor a corregir hàbits posturals equivocats, a tenir condicions per controlar i minimitzar el cansament físic i mental de l'activitat docent i promoure millors condicions per a la realització d'aquestes activitats amb millor qualitat de vida i benestar general.

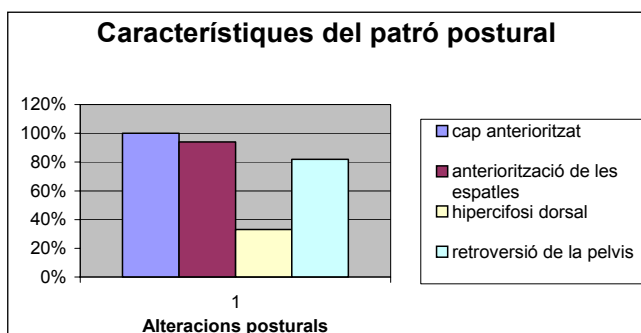
Tercera etapa -> en marxa...

La finalitat d'aquesta etapa és reunir les dades de les etapes anteriors i a partir d'aquests resultats oferir atenció individualitzada amb avaluació postural i acompanyaments per a la realització d'exercicis d'estirada i relaxament preventius i nocions de

correcció postural i actituds posturals correctes en les activitats diàries de manera general.

El patró postural típic dels professors avaluats en el període de febrer de 2003 a desembre de 2003 va ser de postura en tancament, trobada en aproximadament més del 70% de les avaluacions. Aquest patró postural de tancament, avaluant l'individu en la posició de dret, es caracteritza per:

La posició del cap al capdavant del cos genera contractures, desgast i tensió dels músculs anteriors del coll i espatles, podent portar els dolors i malestar a aquestes regions.

En les avaluacions, un 33% dels professors es queixen de dolors a la columna cervical i un 15%, de dolor en l'espatla. L'augment de la tensió muscular en aquesta regió compromet també l'activitat de les cordes vocals i la parla, podent en molts casos portar a alteracions i comprometre la veu dels professors.

En la temptativa de mantenir aquest cos en equilibri, la musculatura posterior del tronc i membres inferiors se sobrecarrega, s'observa un augment de la tensió i un espasme muscular d'aquestes regions, que conseqüentment poden reflectir-se en dolors i malestar.

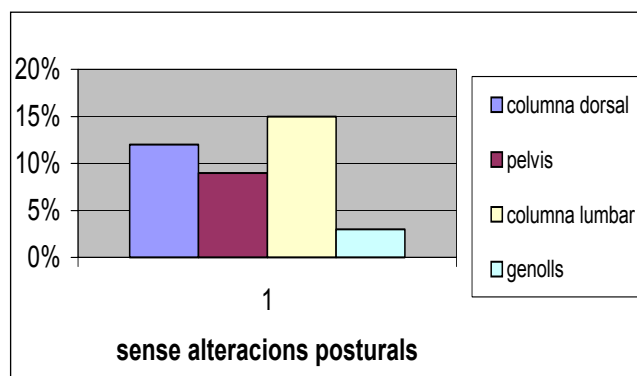
En les avaluacions, un 30% varen presentar dolor lumbar i un 10% a la regió dorsal. La contractura dels músculs paravertebrals i isquiotibials va estar present en un 80% dels professors i aproximadament un 70% varen presentar contractura de tríceps sural (bessó).

Com a conseqüència de la posició del cap, aquesta postura gairebé sempre està associada a la desviació anterior d'espatla i hipercifosi dorsal, que és un augment de la curvatura convexa a la regió del tronc, present en les avaluacions en un 94% i un 33%, respectivament.

En observar la posició i alineació de la pelvis, vàrem verificar que un 82% varen presentar retroversió. Aquest patró també és característic de les postures en tancament i pot ser entès com a conseqüència de la contractura dels músculs isquiotibials que mouen la pelvis en sentit posterior.

En la postura dels professors, es va observar una incidència del 61% de hiperlordosi lumbar. Aquesta postura és compromesa per la posició i el manteniment de la postura de dret per temps prolongat, podent generar desgasts a les vèrtebres, articulacions i discos intervertebrals lumbar i conseqüentment generar dolor i allunyament de les activitats professionals.

Les dades escrites a continuació demostren el percentatge de professors que no varen presentar alteracions posturals a les regions següents:

Aquestes dades confirmen que només pocs professors no presenten alteracions posturals d'entre les que varen ser observades en aquest estudi.

Cap i coll: La posició del cap és mantinguda en hiperextensió quan el professor escriu en la part superior de la pissarra. Aquesta postura viciosa s'associa a moviments de rotació repetitius, quan sovint, el professor dirigeix la seva atenció als alumnes.

Mantenint la repetició dels moviments i la postura viciosa per temps prolongat, produeixen fatiga muscular crònica, contractures i punts de tensió en aquestes regions.

Les patologies que ataquen sovint aquestes regions, són les cervicàlgies i cervicobraquiàlgies i emboliquen els músculs trapezi, romboïdes, ascensor de l'escàpula, supraespinós i músculs cervicals.

Els símptomes són dolor i rigidesa en la musculatura cervical, cefalea, flaquesa muscular i disminució de la sensibilitat. El dolor pot irradiar cap a tot el membre i anar acompanyat per una sensació de malestar i parestèsia.

Membres superiors: Les patologies ocupacionals que ataquen els membres superiors, sorgeixen pel manteniment dels braços per sobre del nivell de les espatlles. El professor manté el braç per sobre del nivell de l'espatlla per escriure a la pissarra, en aquesta situació els teixits de les espatlles són sotmesos a la fricció i, per tant, pateixen petits traumes repetits. Aquests petits traumes afecten la bossa sinovial, que és responsable a través de la lubricació de l'articulació durant els seus moviments, suprimint les inflamacions i conseqüentment el dolor i la incapacitat funcional (impossibilitat de mantenir els moviments de l'espatlla). A més d'això, mantenir el braç en aquesta posició, comprimeix la regió del plexe braquial, responsable per la innervació dels membres superiors, sent comuns la disminució de la sensibilitat, la sensació de formigueig, la flaquesa muscular i dolor.

Columna lumbar i membres inferiors: La columna lumbar queda afectada gairebé sempre quan es manté la postura ortostàtica (dret) per temps prolongat. En la majoria de les vegades, encara que el professor romangui dret, deambula constantment exercitant i permetent una millor irrigació sanguínia de les cames.

No obstant això, el professor adopta una postura viciosa, molts cops afavorint una inclinació anterior del tronc, encara que petita, per parlar i atendre els alumnes. Encara que aquesta inclinació de tronc no sembli ser gaire expressiva, fa que la musculatura de la regió lumbar i del coll quedin sobrecarregades, generant majors tensions i desgasts.

“...el professor adopta una postura viciosa, molts cops afavorint una inclinació anterior del tronc, encara que petita, per parlar i atendre els alumnes.”

Conclusió final: El patró postural verificat en les avaluacions sembla una característica general del professor, independent de l'edat i del nivell d'ensenyament

ment en què imparteix les classes. Aquestes desviacions posturals poden haver estat desencadenades per les activitats professionals, perquè es relacionen amb la postura del professor a l'aula i pateixen influència de factors psicosocials.

Es creu que les exigències patides pel professor comprometen la tensió en les espatlles i el porten a adoptar una postura en anteversió de tronc, com l'observada en les avaluacions.

Per fi, donant seqüència als resultats d'aquesta investigació inicial, es proposa fer activitats de relaxament i entrenaments posturals amb els professors, a fi de minimitzar els factors de risc i contribuir a prevenir el desenvolupament de perturbacions osteomusculars relacionades amb el treball.

Altres projectes

Salut mental dels professors - inici a l'octubre de 2004

El SINPRO-SP té un contracte amb la terapeuta ocupacional Daniela Cristina de los Santos, del Laboratori de Salut Mental de la Universitat Provincial de Campinas (Unicamp), per detectar els nivells d'estrès ocupacional i avaluar si els professors consideren que els esforços i inversions que fan per desenvolupar les seves activitats, són recompensats.

Salut vascular dels professors - inici a l'abril de 2005

Diverses investigacions demostren que l'emoció, la tensió, la càrrega de treball i l'excés de pes alliberen substàncies que estrenyen els vasos sanguinis i acceleren la seva obstrucció, portant problemes vasculars.

Un treball d'investigació i de promoció de la salut i prevenció de riscos associats a les malalties cardiovasculars, també estan en el punt de mira de malalties ocupacionals, que el SINPRO-SP pretén investigar a partir d'abril de 2005. □

Llibres...

Capellà, Pere (2004)
Obres Completes. Volum I: 1949-1951
Palma. Editorial Moll

Pere Capellà era un mestre ben arrelat a la seva terra que no pogué exercir la seva professió a causa de les circumstàncies polítiques adverses i, per tant, es refugià en l'àmbit teatral per tal de presentar públicament la seva obra i el seu missatge, malgrat l'entorn de rebuig oficial existent al voltant de la llengua catalana i la incomprensió que generava el teatre popular entre els sectors intel·lectuals. Les obres que podeu trobar al Volum I són: *L'amo de Son Magraner, S'Hereu de sa Farinera, Declaracions jurades, Sa madona du es maneig, De tot i molt, Es tercer pagès, Un premi que és com un càstig, Sa pesta.*

Company, Salvador (2004)
Lawn tennis
Palma. Editorial Moll (Raixa, 164)

Les quatre històries contingudes en aquest llibre admeten un mateix resum argumental. La catàstrofe de la Guerra Civil espanyola, i sobretot els densos silencis i els oblits voluntaris o involuntaris que s'han generat al seu voltant són revisats i posats en qüestió des del moment actual per uns personatges que senten l'afany de reconstruir la veritat sobre el passat per poder entendre millor el seu present.

Altaió, Vicenç (2004)
Massa fosca (Poesia 1978-2004)
Palma. Editorial Moll (Balenguera, 115)

Aquesta obra s'estructura en tres parts: en un primer estadi, els llibres publicats dins el circuit normal, entre els anys setanta i vuitanta, escriptures textualistes que marquen l'inici de la postmodernitat. Més endavant, als anys vuitanta, en plena eclòsió del món de l'art dins la literatura, Altaió es converteix en un radical renovador d'aquesta dialèctica amb la publicació de textos fora del circuit convencional: llibres d'artistes, plaquettes, catàlegs, fulls volants, revistes-objecte... Finalment, el tercer és el període deconstruïu, els poemes-pedra i els textos amb mirada cega i veu afònica.

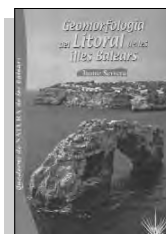

Gayà, Víctor (2005)
Cercle enigmàtic
Palma. Leonard Muntaner (Aliorna, 20)

Berta i Octavi es troben atrapatats en el cercle del desig, el cercle enigmàtic que s'esvaeix definitivament quan es tanca, i que, paradoxalment, només es pot materialitzar com a cercle obert, incomplet. Els dos protagonistes viuen una sèrie de vicissituds aparentment banals que es van transformant en una dramàtica successió de situacions insòlites, totes elles determinades per la lògica particular d'una ànsia que sempre acaba basculant entre l'erotisme i l'afany destructiu.

Servera, Jaume (2004)

Geomorfologia del Litoral de les Illes Balears
Palma. Edicions Documenta Balear (Quaderns de Natura de les Balears)

En aquest volum, l'autor explica la geomorfologia del litoral balear d'una manera didàctica. El llibre comença amb una completa introducció al coneixement del marc físic on es desenvolupen els processos d'estudi de les formes litorals. S'hi enumeren els agents implicats en el modelat del litoral de les Balears: els mecànics (l'onatge, els corrents i el vent...); els químics, propis de la composició de l'aigua de la Mediterrània, i els biològics, organismes especialitzats que viuen a la línia de costa i submergits en aquest ambient litoral, i que també conformen la morfologia litoral.

De la S. T. Sampol, Gabriel (2004)

Vulgata
Palma. Editorial Moll (Balenguera, 119)

És un llibre de poesia que, tanmateix, explica un relat: el de la peripècia d'una matèria, la humana, que s'individualitza per consumir la seva existència a través dels fonaments que la sustenten: l'esperança (i la seva futilitat), l'amor (i la seva celebració), la fe (i la seva pèrdua), el país (i la seva desfeta) i la consciència de la mort.

Navarret, Alfons (2005)

Aparador d'ombres amb corc
Palma. Editorial Moll (Balenguera, 120)
Premi de Poesia vila de Lloseta 2004

Aquesta poesia, de factura orgullosament artesana, es preocupa de les modulacions que adquireix la vida moral en afrontar determinades situacions que la posen a prova: el dolor de l'esperit a causa de la ferida original i el dolor propi d'aquells qui gosen estimar, la consciència de la finitud, la inexorabilitat del pas del temps, la malenconia per les roses que ja no seran collides, la temptació de llençar-se a l'abisme o la força inaugural que resideix en la paraula.

Sperber, D. (2005)

Explicar la cultura. Un enfocament naturalista
Madrid. Ediciones Morata, S. L.

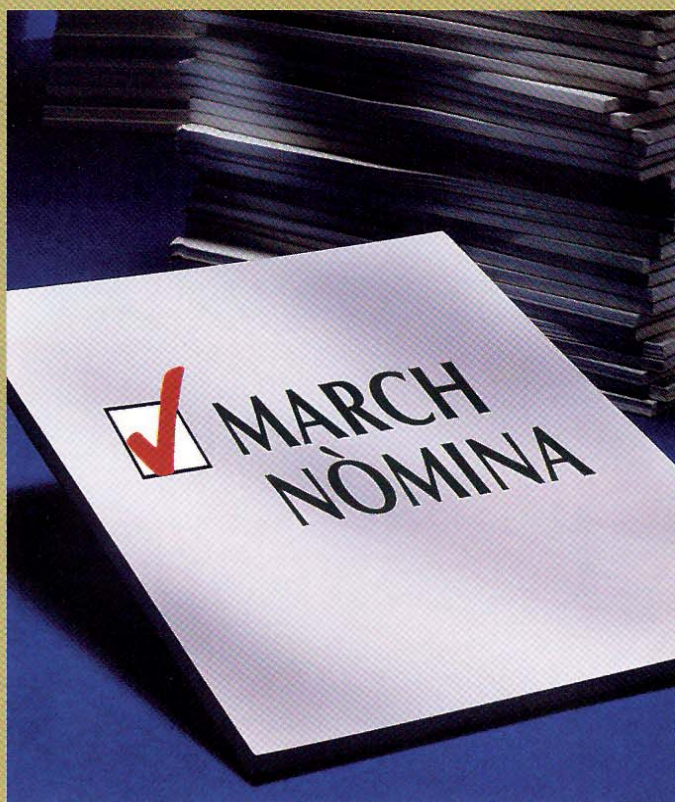

Constitueix una brillant aportació a la psicologia cultural i a l'evolutiva. Facilita un marc de referència per reflexionar sobre el desenvolupament de la ment humana. Sabem que cada cervell està poblat per un gran nombre d'idees que determinen la conducta. Les idees poden transmetre's d'una persona a una altra, i també poden propagar-se. Aquest llibre interessarà als qui es preocupen per l'impacte de la revolució cognitiva en la nostra comprensió de la cultura.

SERVEI NÒMINA

Oferta especial per a personal docent

Has examinat la teva nòmina?

Afegeix punts a la teva
qualitat de vida:

- Assegurança d'accidents sense cost.
- Assegurança multiassistència sense cost.
- Condicions especials a préstecs personals i hipotecaris, avançaments de nòmina, dipòsits a termini, plans de pensions i fons d'inversió.
- Servei de banca a distància.
- Targetes VISA i 4B-MasterCard.

Informi-se'n a les nostres oficines o telefonant al **901 111 000**

FEIM FUTUR, FEIM ESCOLES

Pla d'infraestructures educatives

La Conselleria d'Educació i Cultura a través de l'Institut Balear d'Infraestructures i Serveis Educatius i Culturals, té l'objectiu de dur a terme, en els períodes 2004-2007 i 2008-2011, un important Pla d'Infraestructures, amb un total de més de:

- 57 nous centres
- 80 ampliacions
- més de 190 actuacions
- i amb una inversió de més de 210.000.000 €

*Milloram les infraestructures,
milloram la qualitat de l'ensenyament públic*